

פנינים יקרים
מפרד"ס התורה
על סדר פרשיות השבוע

נה

מאוצר שיחותיו ומאמרו
של הרב"ג מו"ד המקובל
רבי בניהו ושישבר שמואלו שליט"א

התשפ"ג

כל הזכויות שמורות
למכון "בני יששכר"
שע"י ישיבת המקובלים "נדה שלום" תכב"ץ

ניתן להשיג את הספר בישיבתנו הקדושה

רחוב שילה 6 י-ם

02-6249000

או בחנויות הספרים,

הפצה ראשית

"סגולה"

02-6443300

ניתן לשלוח הארות והערות

למכון "בני יששכר"

באמייל: m6222560@gmail.com

לזכר עולם יהיה צדיק

לעילוי נשמת

מורנו ורבנו

שר התורה ועמוד ההוראה

גאון ישראל ותפארתו

הרועה הנאמן פוסק הדור

ראש ממשלת התורה

מרון הראשל"צ הגאון כמוהר"ר

עובדיה יוסף

זצוקלה"ה זיע"א

נפטר ג' בחשוון התשע"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

אשת חיל מי ימצא

לעילוי נשמתה
הטהורה
של מרת אמנו
הרבנית הצדקנית
מזכת הרבים

מרת **שולמית רהל**

שמואלי

בת **מזל ע"ה**

נלב"ע ביום ז"ך אלול ה'תשע"ט

ת.ג.צ.ב.ה.

ניתן להשיג

ידיעתו היא אוצרו
למנוח אוצרו יש ואצרותיו אמרו לו
האוצר
למנוח אוצרו יש ואצרותיו אמרו לו
למנוח אוצרו יש ואצרותיו אמרו לו

פנינים יקרים
מפרד"ס התורה
על סדר פרשיות השבוע

בראשית א

מאוצר שיהוזתו ומאמרו
של הרב"ג מו"ר המקובל
רבי בניהו יששכר שמואל' שליט"א

מנשים
מפרד"ס התורה
קודם
פרשיות השבוע
בראשית א
מנשים
מפרד"ס התורה
קודם
פרשיות השבוע
בראשית ב
מנשים
מפרד"ס התורה
קודם
פרשיות השבוע
בראשית ג
מנשים
מפרד"ס התורה
קודם
פרשיות השבוע
בראשית ד
מנשים
מפרד"ס התורה
קודם
פרשיות השבוע
בראשית ה
מנשים
מפרד"ס התורה
קודם
פרשיות השבוע
בראשית ו
מנשים
מפרד"ס התורה
קודם
פרשיות השבוע
בראשית ז
מנשים
מפרד"ס התורה
קודם
פרשיות השבוע
בראשית ח
מנשים
מפרד"ס התורה
קודם
פרשיות השבוע
בראשית ט
מנשים
מפרד"ס התורה
קודם
פרשיות השבוע
בראשית י
מנשים
מפרד"ס התורה
קודם
פרשיות השבוע
בראשית יא
מנשים
מפרד"ס התורה
קודם
פרשיות השבוע
בראשית יב
מנשים
מפרד"ס התורה
קודם
פרשיות השבוע
בראשית יג
מנשים
מפרד"ס התורה
קודם
פרשיות השבוע
בראשית יד
מנשים
מפרד"ס התורה
קודם
פרשיות השבוע
בראשית טו
מנשים
מפרד"ס התורה
קודם
פרשיות השבוע
בראשית טז
מנשים
מפרד"ס התורה
קודם
פרשיות השבוע
בראשית יז
מנשים
מפרד"ס התורה
קודם
פרשיות השבוע
בראשית יח
מנשים
מפרד"ס התורה
קודם
פרשיות השבוע
בראשית יט
מנשים
מפרד"ס התורה
קודם
פרשיות השבוע
בראשית כ
מנשים
מפרד"ס התורה
קודם
פרשיות השבוע
בראשית כא
מנשים
מפרד"ס התורה
קודם
פרשיות השבוע
בראשית כב
מנשים
מפרד"ס התורה
קודם
פרשיות השבוע
בראשית כג
מנשים
מפרד"ס התורה
קודם
פרשיות השבוע
בראשית כד
מנשים
מפרד"ס התורה
קודם
פרשיות השבוע
בראשית כה
מנשים
מפרד"ס התורה
קודם
פרשיות השבוע
בראשית כו
מנשים
מפרד"ס התורה
קודם
פרשיות השבוע
בראשית כז
מנשים
מפרד"ס התורה
קודם
פרשיות השבוע
בראשית כח
מנשים
מפרד"ס התורה
קודם
פרשיות השבוע
בראשית כט
מנשים
מפרד"ס התורה
קודם
פרשיות השבוע
בראשית ל
מנשים
מפרד"ס התורה
קודם
פרשיות השבוע
בראשית לא
מנשים
מפרד"ס התורה
קודם
פרשיות השבוע
בראשית לב
מנשים
מפרד"ס התורה
קודם
פרשיות השבוע
בראשית לד
מנשים
מפרד"ס התורה
קודם
פרשיות השבוע
בראשית לו
מנשים
מפרד"ס התורה
קודם
פרשיות השבוע
בראשית לז
מנשים
מפרד"ס התורה
קודם
פרשיות השבוע
בראשית לח
מנשים
מפרד"ס התורה
קודם
פרשיות השבוע
בראשית לט
מנשים
מפרד"ס התורה
קודם
פרשיות השבוע
בראשית מ

הפצה ראשית 'סגולה' 00-33-644-02

עכשיו
במחיר
עלות

חזר למלאי

סט הזוהר המפואר של
ישיבת המקובלים נהר שלום

עם תרגום ללשון הקודש
כולל זוהר חדש ותיקוני הזוהר

מהרו להזמין!

רחוב שילה 4 ירושלים

02-644-33-00

הלכות שבת

הלכות קידוש

נאמר בתורה בעשרת הדברות "זכור את יום השבת לקדשו" (שמות כ, ח) וכתב

הרמב"ם (פכ"ט ה"א) כלומר זכרהו זכירת שבת וקידוש וצריך לקדשו בכניסתו.

א. מן התורה יוצא אדם ידי חובת קידוש בליל שבת בתפלת ערבית וחז"ל תקנו לקדש על היין¹ וא. מיהו יש אומרים כל שיש לו יין אינו יוצא מן התורה ידי חובת קידוש

עיונים והארות

כתב שיצא ידי חובת קידוש בתפילה מדאורייתא היות ויש בתפלה יציאת מצרים כי מזכיר בסוף ק"ש וברכותיה יציאת מצרים וסומך גאולה לתפלה ובזה יוצא ידי חובה עיין עליו.

ועיין עוד בדברי מו"ר ב"חזון עובדיה" (שבת ב הלכות קידוש במקורות להלכה ב ד"ה ודע) וז"ל ודע שרוב הפוסקים סוברים שאע"פ שהקידוש עצמו מן התורה, הקידוש על היין הוא מדרבנן, דילפינן מדברי קבלה וכו' ושכן דעת ר"ת והאור זרוע והמרדכי והרמב"ן והרשב"א ועוד ועוד מלבד רש"י ועוד כמה ראשונים שסוברים שהקידוש על היין דאורייתא, ע"כ.

ודע שכן דעת הרש"ש שהקידוש מן התורה ועל היין מדרבנן דכתב בסידור בהקדמתו לקידוש וז"ל יכוין לקיים מ"ע דאורייתא שהוא הקידוש, ודרבנן על היין (סידור היר"ח ח"ב עמוד 275).

ובן דעת מו"ר הבא"ח שכתב בנוסח הלשם יחוד הנה נאחזו באים לקיים מצות עשה דאורייתא לקדש את השבת וברכת לקדש על היין דרבנן.

א. בא"ח (ש"ב פר' בראשית אות י). ומקורו במסכת פסחים (קו). ת"ר זכור את יום השבת לקדשו זכרהו על היין בכניסתו. וכ"כ הרמב"ם (פכ"ט ה"א) וז"ל מצות עשה מן התורה לקדש את יום השבת בדברים שנאמר (שמות כ, ח) "זכור את יום השבת לקדשו", כלומר זכרהו זכירת שבת וקידוש ע"כ. ושם בהלכה ו' כתב וז"ל מדברי סופרים לקדש על היין. וכתב מג"א (סי' רעא ס"ק א) ונראה לי דמדאורייתא בקידוש שאמר בתפלה סגי דקרא כתיב "זכור את יום השבת" והרי זכר אותו. ע"כ. והמנחת חינוך (מצוה לא, בד"ה ועל פי) כתב על דברי המג"א ולדידי תמוה מאוד כיון דבנוסח התפלה של ליל שבת אין אנו מזכירין יציאת מצרים ודאי אינו יוצא מה"ת כלל ומימרא מפורשת (פסחים קיז:); הוא בלי חולק דנלמד בגז"ש [למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים, ובשבת כתיב זכור את יום השבת] ועל כן ודאי אם לא הזכיר בקידוש באיזה נוסח שאומר לכבוד היום, יציאת מצרים, אינו יוצא מה"ת. ע"כ. ומו"ר מופת הדור בהליכות עולם (ח"ג פר' בראשית הלכה ז)

בתפלה, גם יש אומרים כל שאינו מכוין בתפלה לצאת ידי חובת קידוש אינו יוצא מן התורה וכו'. ומשום דקיימא לן דמצוות צריכות כוונה לכן הטוב ביותר שהאדם באמירת הקידוש בביתו יכוין לצאת ידי חובת קידוש דאורייתא ועל היין מדרבנן.

עיונים והארות

ע"כ, וז"ל מנחת הגרשוני ולפענ"ד י"ל בזה דידוע דהיכי דכוונתו שלא לצאת אף אם מצוות א"צ כוונה, אינו יוצא כמבואר בתוס' ורבנו יונה (ברכות יב) על כן י"ל כיון דבודאי רצונו לצאת המצוה דרבנן זכרהו על היין, ע"כ בודאי הוא כאלו התכוין בפירוש שלא לצאת ידי חובת הקידוש בתפלתו, אחרי דדעתו לקדש על היין, ואז יעשה ביחד המצוה דאורייתא ודרבנן כתיקון וכו'. ועוד י"ל דבר חדש אשר אחרי דתקנו רבנן לקדש על היין, שוב אינו יוצא בתפלתו יד"ח הקידוש, דומיא דמש"כ התוס' (סוכה דף ג ד"ה דאמר לך מני ב"ש היא) ושם נדון דין סוכה דאורייתא ומשום גזירה שמא ימשך אמרו לא קיימת מצות סוכה מימך, ע"כ. וכ"כ רבנו החיד"א בברכי יוסף בשם מהר"י מולכו שאין יוצאים ידי חובת קידוש בתפילה.

והטעם שתיקנו חז"ל שיזכיר את השבת על היין, כתב המנחת חינוך (מצוה לא) לפי שעיקר הקידוש הוא כדי שנתעורר ונקבע בלבבינו אמונת חידוש העולם, ועל כן נתחייבנו לעשות המעשה עם היין, לפי שטבע האדם מתעורר בו הרבה שהוא סועד ושמה.

ובביאור הלכה (סוף סי' רמב) בשם ה"תורת חיים" כתב וז"ל דשבת בראשית הוא דוגמת שבת שלעתיד לבוא שהוא יום שכולו שבת ולכן אנו עושים כמה דברים בשבת זה דוגמתו היינו לאכול בשר ודגים נגד סעודת שור הבר ולויתן, ומקדשין על היין נגד היין המשומר בענביו לצדיקים לעתיד לבוא.

וכ"כ הכה"ח (סי' רסב ס"ק י') וכ"כ הרב יפה ללב (ח"ג או"ח סי' רעא אות ח) עיין עליו כי האריך וירווח לך.

ובענין מה שצריך להזכיר יציאת מצרים בקידוש כתבו התוס' (פסחים קיז: ד"ה למען) וז"ל: לך קבעו זכר ליציאת מצרים ושמעתי מהר"מ שיש במדרש לפי שבמצרים עבדו בהם בישראל בפרך ופר"ך בא"ת ב"ש וג"ל שהם מלאכות ארבעים חסר אחת וכשנגאלו ממצרים הזהירם על השבת לשבות מאות' ל"ט מלאכות. עכ"ל. וברמב"ן (בפירושו לתורה דברים ה) וז"ל: כי בעבור היות יציאת מצרים מורה על אלוה קדמון מחדש חפץ ויכול כאשר פירשתי בדבור הראשון (שם שם ב), על כן אמרו בכאן אם יעלה בלבך ספק על השבת המורה על החדוש והחפץ והיכולת תזכור מה שראו עיניך ביציאת מצרים שהיא לך לראיה ולזכר. הנה השבת זכר ליציאת מצרים, ויציאת מצרים זכר לשבת כי יזכרו בו ויאמרו השם הוא מחדש בכל אותות ומופתים ועושה בכל כרצונו, כי הוא אשר ברא הכל במעשה בראשית, וזה טעם על כן צוה ה' אלהיך לעשות את יום השבת. עכ"ל.

ב. עיין להראשל"צ בילקו"י (שבת סי' רעא סוף הערה טו דף רמה מהדורת תשנב) שכתב משם מו"ר (שו"ת חזון עובדיה חלק א סי' י) שהביא דעת המנחת יצחק (חלק ג סי' נט) והמנחת הגרשוני (דף כו רע"א) שכתבו כסברת הגאון ר' עקיבא איגר והחתם סופר שאינו יוצא ידי חובה בתפלה מן התורה כיון שדעתו לקדש על היין כתקנת חז"ל

- ב.** נשים חייבות במצות קידוש ואע"פ שהיא מצות עשה שהזמן גרמא, דכיון דאיתקש זכור לשמור דרשו רבותינו כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה והנשים הואיל שחייבות בשמירה חייבות בזכירה ג.
- ג.** מצוה לחזר אחר יין אדום לקידוש ובשעת הדחק שאין לו אלא יין לבן יכול לקדש עליו ד.
- ד.** ימהר לקדש מיד כשיבא לביתו כדי שיזכור שבת בכניסתו, ועוד שמלאכי השרת ממתנינים עליו ה.

עיונים והארות

ומכיון שיש דעות דס"ל שצריך יין הראוי לינסך ע"ג המזבח (הרמב"ם שבת פכ"ט הי"ד) לכן עדיף יותר שיהיה היין יבש, כלומר שאינו מתוק ואינו מבושל, ומכל מקום מותר לקדש על יין מתוק או מבושל או מיץ ענבים, דמכיון שלא נפסל לינסך ע"ג המזבח מחמת גריעותא אלא משום שנאמר "כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה" הלכך כשר לקידוש והבדלה, כ"כ מו"ר מופת הדור ב"חזון עובדיה" (שבת ב' יין הכשר לברך עליו הלכה יג-יד), וזהו דעת הטור והשו"ע (סי' רעב סעי' ח).

ה. שו"ע (סי' רעא סעי' א) כשיבא לביתו ימהר לאכול מיד. וביאר המג"א (ס"ק א) היינו לקדש, כדי שיזכור שבת בכניסתו. ובפרט שלפי סודם של דברים צריך לעשות קידוש מיד לאחר התפילה ולא כאותם שמתפללים מפלג המנחה ובאים לבית ולומדים וממתנינים לאנשי ביתם עד שיבואו אלא כדאי שיאחרו להתפלל ויעשו הקידוש לאחר התפילה בלא הפסק. וגם שיש בזה משום שלום בית, או שיש לו משרתים או אורחים ובפרט אורח עני, לא יאחר בכל גונו, כיון שהם מוטלים עליו, אין לעכבם בשביל שהוא רוצה לקיים מצוה מן המובחר.

ג. שו"ע (סי' רעא סעי' ב) וכתב שם מרן, הנשים מוציאות את האנשים הואיל וחייבות מן התורה כמותם. ועיין כה"ח (שם ס"ק ח) שכתב על זה אבל הב"ח כתב בשם רש"ל דאין מוציאות את האנשים וכו' וכתב שכן המנהג, ומכיון דאיכא פלוגתא בזה אין להאנשים לצאת ידי חובה בקידוש הנשים אלא א"כ הוא שעת הדחק שאינו יודע לקדש וגם אינו מוצא איש שיקדש לו אז יש לסמוך על המתירים. עכ"ל. ויש עוד אחרונים שכתבו שהאשה לא מוציאה את האנשים כי הנשים אינם בכלל ערבות.

ועיין ב"אור לציון" (ח"ב פ"כ תשובה א) שגם אם האשה לא התפללה יכול הבעל להוציא אותה ידי חובת קידוש ומ"מ טוב שתאמר "שבת שלום" ובזה תצא ידי חובת קידוש מן התורה.

ד. בירושלמי שקלים (פרק ג, הלכה ב) אמר רבי ירמיה מצוה לצאת חובת קידוש ביין אדום שנאמר (משלי כג, לא) "אל תרא יין כי יתאדם". וכ"כ במשנ"ב (סי' רעב ס"ק י) "ולכו"ע מצוה לכתחילה לחזר אחר יין אדום".

והרב "דבר בעיתו" (ח"א דף פח ע"א) כתב שיש מעלה ביין אדום הרומז לדין ולמתקו במים שהם חסדים, משא"כ היין הלבן המורה על רחמים שאז לא מיתק את הדינים ולא עשה כלום, ע"כ.

ה. צריך לקדש במקום שדולקים שם נרות שבת. כיון שהדלקת נר בשבת הוא חובה משום כבוד השבת, ועיקר השבת הוא הקידוש, ורק בשביל צורך גדול יכול לקדש שלא במקום הנרות וכו'.

ו. יקח כוס יפה לקידוש ושמחזיק לפחות רביעית הלוג¹⁰⁰. והמהדרים לוקחים של כסף טהור משום זה אלי ואנוהו וכו'.

עיונים והארות

ואשת חיל וכו'.

ו. **שו"ע** (סי' רעג סעי' ז) י"א שאין מקדשים אלא לאור הנר, וי"א שאין הקידוש תלוי בנר ואם הוא נהנה בחצר יותר מפני האויר או מפני הזבובים, מקדש בחצר ואוכל שם אף על פי שאינו רואה הנר, שהנרות לעונג נצטוו ולא לצער, והכי מסתברא. וכתב המג"א (ס"ק טו) דהי"מ במצטער הרבה הא לאו הכי צריך לאכול במקום נר.

ועפ"י הקבלה מצאנו קפי"א בזה וצורך חשוב, ובכמה מקומות בזה"ק נזכר הדבר, ומהם ברעיא מהימנא (זה"ק עקב רעב): וז"ל "לאנהרא פתורא בשרגא, כמה דאוקמוה שלחן בצפון ומנורה בדרום" ע"כ. וכ"כ בתיקוני הזהר (תיקון מז, דף פד ע"א) וז"ל "ושבת צריך לתקנא ביה פתורא בארבע רגליו, כגוונא דפתורא דלעילא דאתמר ביה, זה השלחן אשר לפני ה', ועלה אתמר תערוך לפני שלחן, פתורא דקב"ה דא שכניתא, איהי מסטרא דצפון דאיהו גבורה, ובג"ד תקינו מארי מתניתין שלחן בצפון, ונר דליק לימינא כגוונא דלעילא, דאתמר ביה מנורה בדרום, מטה באמצעיתא מסטרא דעמודא דאמצעיתא. ע"כ.

ז. **רמב"ם** (פכ"ט מהלכות שבת ה"ז) כיצד הוא עושה, לוקח כוס שהוא מחזיק רביעית או יותר.

ח. **סידור** רבי שבתי (תיקוני שבת דף סג, א) יכין כוס יפה לקידוש, והמהדרים בוחרים בשל כסף

וב"ב הבא"ח (ש"ב פר' וירא אות יא) וז"ל אחר התפילה ילך לביתו תיכף ומיד יקדש, וכ"כ מו"ר מופת הדור ב"חזון עובדיה" (שבת ב הלכות קדוש הלכה ב בהערה) וז"ל כדאמרינן בפסחים (קו). זכור את יום השבת לקדשו, זכרהו על היין "בכניסתו", כלומר תיכף "כשנכנס" ליל שבת מצוה לקדשו על היין. ובשול"ת "מהרי"ל" (סי' קסג), כתב בשם תוס' שאנץ, דהא דאמרינן (בשבת דף קיט:), שני מלאכים מלווים לו לאדם בליל שבת מבהכ"נ לביתו, אחד טוב ואחד רע, כי לפי הסדר שכתב רש"י (ברכות נט:), סדר המזלות שצ"ם חנכ"ל, ותחלת ליל שבת "מאדים", ולפניו "צדק", צדק יוצא ומאדים נכנס, והן הן אחד טוב ואחד רע. וזהו בימי ניסן ותשרי, שהימים והלילות שוים, וראוי לקדש ב"צדק" ולא להמתין עד שיכנס "מאדים". וע"ע בפירוש רש"י (שבת דף קכט:). ע"ש. וכ"כ רבי דוד אבודרהם (דף מג ע"ג), בשם רבנו מאיר. וכן הוא בספר "מטה משה" (סי' תלה). והוסיף הרב "מטה משה" שם בשם מדרש רשב"י, "כי בצאתו מבית הכנסת ובא לביתו בשמחה, באים עמו מלאכים ושכינה על ראשם, כאם על בנים, וכשבא ורואה נר דלוק ושלחן ערוך, שכינה אומרת זה שלי הוא, ישראל אשר בך אתפאר", עכ"ל.

ומסופר על החפץ חיים כשהיה לו אורחים היה מקדש מיד ומדלג על שלום עליכם

- ז. כוס הקידוש אפילו אם הוא נקי, צריך הדחה מבפנים, ושטיפה מבחוץ, וט] ומלא על כל גדותיו^י, ולא יהיה פגום, שאם שתה ממנו פגמו, ויהיה שלם בשפתו ובבסיס שלו. וסדק, אפילו בלא חסרון פוסל^{יא}].
- ח. נוטל הכוס בשתי ידיו משתי ידי זולתו, כדי להראות חביבות קבלת הכוס שהוא חושק לקבלו בכל כחו. ויגביהו טפח מעל השלחן עד כנגד החזה. ואחר כך אוחזו ביד ימין לבד שהיא החשובה, ולא יסייע בשמאלו^{יב}].

עיונים והארות

- משום זה אלי ואנוהו, וכבוד השכינה הנקרא כוס של ברכה.
- ומו"ר המקובל האלהי כמוה"ר מרדכי שרעבי צוק"ל היה אומר שהטוב ביותר הוא לקדש בכוס זכוכית משובחת ולא ביאר את הטעם, וראיתי שדבר זה הביאו היעב"ץ על סידורו (הגהות היעב"ץ על הסידור ח"א בסופו עמ' ע) וז"ל, והיה אבי מורי בוחר בכוס עגול של זכוכית בהיר ויפה לכוס דברכה, לא בגביע כסף וזהב, אף שלא חסרו לו כלי כסף וזהב, והיה נותן טעם לשבח על בחירתו זאת, משום אל תרא יין כי יתאדם כי יתן בכוס עינו, ש"מ דשבח הוא ליהנות גם ממראיתו, וטוב מראה עינים מהלך נפש וכו'. ועוד ריוח בזה, כי בכלי זכוכית יראה היטב על כל דבר מאוס הצף, או משוטט ושוקע בתוכו, מה שלא יראה וימצא בכוס של זהב עכ"ל. וע"ע במקור חיים להחיות יאיר (בקיצור הלכות) מש"כ בזה.
- וב"כ מו"ר הגאון רבי חיים פלאגי צוק"ל בספרו חיים לראש (דף כז אות ד) לענין ד' כוסות של פסח וז"ל וטוב שלא ישתה בכוס של זהב כי אם בכוס של זכוכית. והובא בנזירות שמשון (סי' תעב). (ועיי' כה"ח הל' הבדלה (סי' רצז ס"ק יב) שהביא בשם הר" פלאגי בס' רוח חיים וז"ל ומי יתן והיה משום זה אלי ואנוהו להכין קערות כסף להבדלה כמו שעושה במזוזה ומגילה ונרות חנוכה
- למי שחננו ה' בעושר).
- ט. שו"ע (סי' קפג סעי' א) בא"ח (ש"ב פר' בראשית אות כא) יש נוהגים לשטוף הכוס ג' פעמים. ועי' בתוס' ע"ז (לג: בד"ה כסי) שכתב לענין הדחת הכוס לשאר דבר, ונכון להדיח שלש פעמים בכל הכלים.
- הכה"ח (סי' קפג ס"ק ד) הביא דמדברי הזוה"ק והתיקונים שנתנו טעם בסוד להדחה ושטיפה, משמע דדוקא צריך הדחה ושטיפה במים, ואפילו אם הוא נקי. ובהגהות תפארת שמואל על הרא"ש (ברכות פרק ז, אות כח) כתב ואני אומר להידור מצוה ראוי להדיחו, משל למלך וכו'.
- י. ברכות (נא): א"ר יוחנן כל המברך על כוס מלא נותנין לו נחלה בלי מצרים, שנאמר (דברים לג, כג) ומלא ברכת ה' ים ודרום ירשה, ר' יוסי בר חנינא אומר זוהו נוחל שני עולמים העולם הזה, והעולם הבא.
- יא. שו"ע (סי' קפב סעי' ג, וסי' רעא סעי' יא).
- יב. שו"ע (סי' קפג סעי' ד) בא"ח (שם).
- כתב רבנו האריז"ל בשעה"כ (דף ע ע"ד) וז"ל בתחילה תקבל הכוס מזולתך בשתי ידך משתי ידיו אל שתי ידך, ותחזיקהו בתחילה בשתי ידך גם שניהם. ואח"כ כתב עוד כוונת לכוין בשעה

- ט. נוהגים לאחוז הכוס בראשי אצבעותיו שאצבעותיו זקופות סביב הכוס ויש נוהגים ליתן על גבי חמש אצבעות יד ימינו והעיקר כסברא ראשונה [יג].
- י. יקדש מעומד [יד], ואח"כ ישב במקומו וישתה מכוס יין של הקידוש [טו].
- יא. לכתחילה צריך שיטעום המקדש מלא לוגמיו, ומצוה מן המובחר לשתות רביעית, ובדיעבד אם לא טעם המקדש, וטעם אחד מן המסובין מלא לוגמיו, יצאו כולם י"ה, ומצוה מן המובחר שיטעמו כולם [טז].

עיונים והארות

קל בעיניך, כי הענין גדול ועמוק הוא וכו', על כן אל יקל בעיניך לעמוד מפני קדושי הכלה לכבוד השי"ת.

וב"כ שיוירי כנה"ג (השב"י סי' רעא ס"ק ד) ובכה"ח פלאגי' (סי' ל אות כ) יפה ללב (ח"ב סי' רעא, אות ט) וגדולת אלישע (רצו, ז) והבא"ח (ש"א פר' בהר אות יא).

טו. פרי עץ חיים (שער השבת פרק יד): ישתה מהקידוש מיושב. וכ"כ הרש"ש וז"ל ואח"כ ישב במקומו וישתה היין מכוס הקידוש.

ובתב המחצית השקל (סי' רצו, ס"ק ד) שבשתיית כוס הבדלה, לא ישתה עד שישוב: דאמרינן (עי' דרך ארץ זוטא, ריש פרק ה) גנאי לתלמיד חכם שיאכל וישתה מעומד, וראוי לכל אחד לעשות את עצמו כתלמיד חכם בדבר.

טז. בא"ח (שם אות כג).

שו"ע (סי' רעא סעי' יג) צריך לשתות מכוס של קידוש כמלא לוגמיו, דהיינו כל שיסלקנו לצד אחד בפיו ויראה מלא לוגמיו, והוא רובו של רביעית. ובמג"א (ס"ק כט) מבאר רובו של רביעית - היינו באדם בינוני ובגדול לפי גדלו. וכתב הר"ן דמ"מ לא בעי טפי מרביעית.

שהכוס מונח בשתי ידי המקדש, ויחזיק הכוס כנגד החזה כי יש סוד בדבר כפי שנבאר לקמן, וכתב עוד ואחר שנתכוונת וכו' אז תחזיק הכוס בידך הימנית לבדה מבלי סיוע ידך השמאלית וכו', ואח"כ תכוין אל היין שבכוס" ע"כ.

יג. עי' שער המצוות (פר' עקב דף מה ע"ב), שכתב וז"ל: ואח"כ תטול הכוס בימינך ותעמידנו על ה' אצבעותיך הימניים, ממש על גביהם, ע"כ. משמע ממש על האצבעות על הצפרניים. אמנם עיי"ש בש"ש שגורס על חמש אצבעותיך על גביהן ולא על גביהן, פי' שיטול הכוס באצבעות הזקופות למעלה וזה הוא על גביהן ממש, ולא על האצבעות-על הצפרניים. ובא לאפוקי שלא יתן הכוס בכף היד, וגם שלא על גבי האצבעות שהם פשוטות אלא על גביהן של האצבעות כשהן זקופות. ופוק חזי מאי עמא דבר.

ובן ראינו את רבותינו שכך היו מקדשים ובראשם מו"ר ראש הישיבה כמוה"ר מרדכי שרעבי זצוק"ל שהיה אוחז הכוס בראשי אצבעותיו ולא על אצבעותיו.

יד. שעה"כ (ענין קידוש, דף ע ע"ד): אח"כ תאמר הקידוש מעומד. והשל"ה (מס' שבת, פ' תורה אור, אות צה) הזכיר ואל יהא הענין הזה והדבר הזה

נוסח הקידוש

- א.** יאמר מזמור לדוד ה' רועי לא אחסר ויתחיל הקידוש מתיבות יום הששי ויכולו השמים ר"ת יהו"ה ב"ה ואע"פ שכבר אמרוהו ב' פעמים בתפלה, יחזור לאומרו עתה, והטעם הוא כדי להוציא בניו ובני ביתו, וגם מפני חביבות העדות שהקב"ה ברא שמים וארץ, ובזה משלימים לאמר ג' פעמים ויכולו [א].
- ב.** קודם ברכת הגפן יאמר "סברי מרנן" [ב].

עיונים והארות

למתקו, ומטעם זה ג"כ מוזגין אותו במים שהוא בח' חסד כידוע, ובג' דתיבת מרנן יכוין אל בח' בירורי רפ"ח ניצוצי קדושה שעולין אל בח' שם ב"ן שהוא מלכות דאצילות כידוע.

ועוד כתב הכה"ח (שם) ובתוך הגהות מהרש"ל כתוב זו"ל: מצאתי, מפני מה אומרים סברי מרנן על היין לפי שבשעה שהיו דנין דיני נפשות היו משקין אותן יין ע"ד (משלי לא ו) "תנו שכר לאובד ויין למרי נפש", וכן היו משקין האבלים יין כדאמרינן (סנהדרין ע). לא נברא יין אלא לנחם בו אבלים, לכך אמרינן סברי מרנן שיהא לחיים ולכך הם חייבים לענות לחיים ולא למות עכ"ל. ומהר"מ מ"ץ כתב הטעם מה שאומרים סברי מרנן על היין ולא על הלחם ולא על השכר משום שהיין הביא קללה לעולם בימי נח שנשתכר ונתארר בנו כנען, על כן אומרים סברי כלומר תבינו שבדעתי לשתות ובדעתכם אני אשתה שלא יזיק, על כן רגילין להשיב אחריו לחיים עכ"ל. (הב"ד והב"ח בסי' קעד, שכנה"ג בזה הסי' בהגב"י אות ד). וכתב עוד טעם אחר משם הרד"א ואתיא כמ"ד עץ שאכל ממנו אדם הראשון גפן היה לפיכך נקנסה עליו מיתה, סברי מרנן תנו דעתכם שזה הכוס יהיה לחיים ולא למות ככוס של אדם הראשון והם עונים לחיים יהיה ולא למות, עכ"ל. וכתב עוד שם השכנה"ג טעמא מדנפשיה שלפי שהיין גורם שכרות, ועי'

א. **צור** (סי' רעא) ובהגהות מיימוניות (הל' תפלה, פרק ט, אות ד) כתב: שלש פעמים חייב אדם לומר ויכולו, אחד בתפלה, ואחד לאחר התפלה בברכת מעין ז', ואחד על הכוס, כנגד ג' פעמים תיבת 'אשר' שבפרשת ויכולו. וכתב ערוך השלחן (ס' רעא סעי' כה) והנה תיבות "יום הששי" הם סוף פסוק ד"וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד ויהי ערב ויהי בוקר יום הששי". וכתב מו"ר מופת הדור בחזון עובדיה (שם) במקורות להלכה ד ד"ה מה שאומרים) וז"ל מה שאומרים "יום הששי ויכולו השמים" הוא כדי להשלים בר"ת הזכרת ה'. ועיין בתורת חיים (ע"ז ה). שכתב, שהנה ששת ימי בראשית כנגד שית אלפי שנין דהוי עלמא, ויום השביעי הוא נגד עולם הבא שכולו שבת, כי "יום הששי ויכולו השמים" ר"ת שם הויה וכו'. עיי"ש.

ב. **בן** הוא הנוסח בשעה"כ (ענין קידוש, דף עא ע"ד) והביאו בכה"ח (סי' קסז ס"ק קח) שכתב טעם בסוד לשני תיבות אלו של סברי מרנן והוא כי ס"ר דסברי גי' עשר הויו"ת פשוטות דה' חסדים וה' גבורות, והב' דסברי ב' כוללים דחסדים וגבורות, והויו"ד דסברי עשרה כוללים שלהם, מרנן גי' ש"ם והוא על דרך סוד שם של שמע שהוא גי' רפ"ח ושם ב"ן, וכ"כ בסידור הכוונות של הרש"ש ז"ל. ור"ל בגי' דמלת סברי יכוון למתק ה' גבורות וה' חסדים כידוע שהיין רומז אל בח' גבורה וצריך

- ג. מזכירין "יציאת מצרים" בקידוש כדי שיזכור האותות והמופתים שעשה לנו השי"ת במצרים והוא ראייה וזכר שהקב"ה מחדש מעשה בראשית^ג.
- ד. כשאומר "זכרון למעשה בראשית" התפלל במחשבתו שיהיה לו זכרון טוב בתורה^ד.

עיונים והארות

החידוש והחפץ והיכולת, תזכור מה שראו עיניך ביציאת מצרים, שהוא לך לראיה ולזכר, והנה השבת זכר ליציאת מצרים, ויציאת מצרים זכר לשבת, כי יזכרו בו, ויאמרו כי השם מחדש בכל זמן אותות ומופתים, ועושה הכל כרצונו, כי הוא אשר ברא את הכל במעשה בראשית".

ובתב הרב בשעה"כ (ענין הקידוש, דף עא ע"ב) וז"ל כי יש ע' תיבות בסדר ויכולו ובסדר הקידוש, ל"ה תיבין בויכולו ול"ה ת' בקידוש ולכן אותם הנוהגין לומר אחר תיבות זכר ליציאת מצרים 'כי בנו בחרת ואותנו קדשת מכל העמים' ושבת קדשך כו' הם טועים טעות גמור כי מוסיפין בחשבון התיבות ואין לומר סדר גירסא זו אלא בקידוש של יו"ט בלבד והטועים העתיקהו משם בסדר הקידוש של שבת.

ד. **מובא** בספר חמשה מאמרות וכ"כ בטעמי המנהגים בשם מהר"א מז'דיטשוב (עמוד תקעד).

השכרות באים נזקים רבים כהיא דפ"ק דמגילה דקם רבה ושחטיה לר"ז, ולכן אמרי סברי מרנן שיהיה הכוס לחיים ולא יגרום דברים של מיתה. ובשם תנחומא פ' פקודי כתב שהטעם מפני שהשותה ירא מסם המות שלא יהיה בכוס והוא אומר סברי מרנן ואומרים הקהל לחיי כלומר שלחיי יהיה הכוס עכ"ל. וכ"כ בתיקונים תיקון כ"ד דצ"ל סברי מרנן והקהל עונין לחיי יעו"ש.

ג. **נב'** פסחים (קיז:): אמר רב אחא בר יעקב צריך שיזכיר יציאת מצרים בקידוש היום, כתיב הכא (דברים טז, ג) "למען תזכור את יום", וכתב התם (שמות כ, ח) "זכור את יום השבת לקדשו".

והטור (סי' רעא) הביא וז"ל והרמב"ן כתב שהשבת עצמו זכר ליציאת מצרים, כי בעבור היות יציאת מצרים מורה על אלוה קדמון מחדש חפץ ויכול, על כן כתב בדברות שניות (דברים ה, טו) "וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים" וגו' "על כן צוה ה' אלהיך לעשות את יום השבת", שאם יעלה על לבך ספק על השבת, שמורה על

מאמרי הזוה"ק

זוהר חדש דף כ"ח ע"א

וַיִּבְאוּ אֶל נֹחַ אֵל תְּהִבָּה. (בראשית ז') רַבִּי יוֹחָנָן פְּתַח, (תהלים ס"ה) אֲשֶׁרִי תִבְחַר וּתְקַרֵב יִשְׁכַּן חֲצֵרֶיךָ נִשְׁבְּעָה בְּמוֹב בֵּיתֶךָ קֹדֶשׁ הַיִּכְלֶךָ. בֵּא וּרְאֵה, בְּמַה יֵּשׁ לְאָדָם לִיְזַחַר, וּלְבַדּוֹק עֲצָמוֹ וּמַעֲשָׂיו בְּכָל יוֹם וַיּוֹם.

הֵיאֵךְ קָם בְּצַפְרָא יִימַר, כֹּאֲשֶׁר הָאָדָם קָם בְּבוֹקֵר יֹאמַר, יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵי, שְׂיֵהָא לְבֵי נָכוֹן וּמְסוּר בְּיַדִּי, שְׂלֵא אֲשַׁכְחֶךָ. אוֹשִׁיט רַגְלוֹהִי לְמִיּוֹל כְּשִׁמוּשֵׁיט רַגְלִיו לְלַבַּת, יַעֲיִין בְּצַעֲדֵי רַגְלוֹהִי, דְּלֵא יִשְׁוֹטוֹן לְאַבְרָאָשָׁא וְיִסְתַּכַּל וְיִתְבּוֹנֵן בְּרַגְלִיו לְהִיכֵן הוּא צָרִיךְ לִילֵךְ הַיּוֹם שְׂלֵא יִשְׁוֹטוֹ בְּרַחוּבוֹת לְהַרְעָ. אֲזִיל לְדַבֵּר מְצוּהָ, יְרַתֵּט הוֹלֵךְ לְדַבֵּר מְצוּהָ יְרוּץ. שְׁנַאֲמַר (הוֹשַׁע י"א) אַחֲרֵי יְהוָה יִלְכוּ פֹאֲרֵיהָ יִשְׂאֲנֵי. וְאַפְלוּ בְּשִׁבְתָּ מְצוּהָ לְמִירְתֵּט לְרוּץ. עֵבֶר כָּל יוֹמָא, צָרִיךְ לְמַבְדֵּק גּוֹפִיָּה, מַה דְּעֵבֶר בְּתַהוּא יוֹמָא עֵבֶר כָּל הַיּוֹם וְהַגִּיעַ הַלִּילָה צָרִיךְ לְבַדּוֹק עֲצָמוֹ מַה שֶּׁעָשָׂה בְּכָל אוֹתוֹ הַיּוֹם, וְאִי וְאִם צָרִיךְ יַעֲשֶׂה מִיָּד תְּשׁוּבָה עָלָיו קוֹדֵם שְׂיִישֵׁן.

אָמַר רַבִּי אַבְהוֹ, בַּא וְרָאָה כַּמָּה יֵשׁ לוֹ לְאָדָם לְתוֹחַר,
 הוֹאִיל וְנִשְׁמַת אֵל בְּאַפּוֹ, לְהַטְהַר מִעֲוֹנוֹתָיו,
 וְלַעֲיִן בְּמַעֲשָׂיו, וְלֹא יַחֲטֵא לִפְנֵי קוֹנוֹ, לְמַעַן תִּהְיֶה מִעֲלָתוֹ
 עִם שְׂאֵר הַצְּדִיקִים, וְלֹא יִמָּצֵא מוֹחָה בְּיָדוֹ, בְּעֵלּוֹתוֹ לְרֵאוֹת
 אֶת פְּנֵי יְהוָה.

וּבְמִי אֵתָּה לָמַד, מִן הַתִּיבָה. בַּא וְרָאָה, מֵאֵי דְכַתִּיב, (בראשית
 ד') וַיָּבֹאוּ אֵל נֹחַ אֵל הַתִּבָּה, בְּלֹא רְשׁוֹת. דְּאָמַר רַבִּי
 יִצְחָק, כָּל אוֹתָן הָעוֹפּוֹת וְהַחַיּוֹת וְהַבְּהֵמוֹת שְׂלֵא חֲטֵאוֹ,
 הֵם בָּאִים, וְהַתִּיבָה קוֹלְטָתָן, וְאוֹתָן שְׁחַטָּאוֹ, הַתִּיבָה דּוֹחָה
 אוֹתָן לַחוּץ. וְמֵה הַתִּיבָה, שְׁהוּא עֵץ יָבֵשׁ כָּד, פִּתְחֵי הַשָּׁמַיִם
 וְשׁוֹמְרֵיהֶם, וְשׁוֹמְרֵי הַמְּשֻׁמְרוֹת, וְכִסָּא הַכְּבוֹד, שֵׁישׁ בָּהֶם
 הָרְשׁוֹת, עֵאכ"ו לְהֵיוֹת קוֹלְטִין לְמִי שְׂלֵא חֲטֵאוֹ וְלְהֵיוֹת
 דּוֹחִים לְמִי שְׁחַטָּאוֹ.

רַבִּי יוֹחָנָן פְּתַח, (איוב י"א כ') וְעֵינַי רְשָׁעִים תִּכְלִינָה וּמְנוֹס אֲבִד
 מִנְּהֶם וְתִקְוֹתָם מִפֶּח נָפֶשׁ. מִשָּׁל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמָה,
 לְכַת לְסֻטִים שְׁהִיו שׁוֹדְדִים בְּהָרִים. שְׁמַע הַמַּלְךְ, וְשָׁלַח
 עֲלֵיהֶם גְּיִיסוֹתָיו, וְתוֹפְסֶם וְהַנִּיחוֹם בְּמַגְדָּל גְּבוּהָ. וְהִיו בָּהֶם
 פְּקָחִים. אָמְרוּ יִדְעָנָא בְּנִפְשָׁתְנָא דְעַבְדְּנָא עוֹבְדִין בִּישִׁין,

וְלֹא יִכְלֹנָא לְאַשְׁתּוּבָא יודעים אנחנו בעצמינו שעשינו מעשים רעים ולא נוכל להנצל מהמקום הזה. מָה עָשׂוּ, חָפְרוּ חֲפִירָה אַחַת בַּמַּגְדָּל, וַיֵּצְאוּ וּבְרָחוּ לָהֶם. טִיפֵּשׁ אֶחָד תִּהְיֶה בֵּינֵיהֶם, וְרָאָה אֶת הַחֲפִירָה, וְלֹא רָצָה לָנוּס לְהַמְלֵט.

לְמַחַר בָּא הַמַּלְאָךְ לְרֹאוֹת אֶת הַמַּגְדָּל וְאֶת הַלְסָטִים. רָאָה אֶת הַחֲפִירָה שֶׁעָשׂוּ וְנָסוּ וְנִמְלְטוּ. אָמַר לָזֶה, שׁוּטָה, חֲבֵרֶיךָ בָּרָחוּ בְּזוֹ הַחֲפִירָה וְנִמְלְטוּ מִדִּינִי, מָה אֲנִי יִכּוֹל לַעֲשׂוֹת עוֹד לָהֶם, אֲבָל אַתָּה שָׂרְאִית אֶת הַחֲפִירָה בְּעֵינֶיךָ, וְלֹא רָצִיתָ לְהַמְלֵט יִנְקְרוּ עֵינֶיךָ וְאַחַר כֵּן יִתְלוּ אוֹתְךָ עַל עֵץ.

כֵּן הַלְסָטִים, אֵלוּ הֶרֶשָׁעִים הַהוֹלְכִים בְּמַחְשָׁבִים. הֶרֶשָׁעִים הַפְּקָחִים, מָה הֵם עוֹשִׂים. אָמְרוּ, חָטְאָנוּ לְמַלְאָךְ, אָנָּה נִמְלֵט מִדִּינִי. אֲבָל נִפְתַּח דְּרָךְ הַתְּשׁוּבָה, וְנִבְקַשׁ רַחֲמִים, וְנִבְרַח וְנִימְלֵט, וְכֵן עָשׂוּ. הַטְּפָשִׁים מָה הֵם עוֹשִׂים, רוֹאִים דְּרָךְ הַתְּשׁוּבָה פְּתוּחַ לְפָנֵיהֶם שֶׁפְּתָחוּ הָאֲחֵרִים וְנִמְלְטוּ מִדִּין שָׁמַיִם, וְהֵם אֵינָם רוֹצִים לְהַמְלֵט.

א"ל הַקְּרוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שׁוּטִים, אֲחִיכֶם בָּרָחוּ וְנִמְלְטוּ בְּאוֹתוֹ דְּרָךְ שֶׁל תְּשׁוּבָה שֶׁפְּתָחוּ, מָה אֲנִי יִכּוֹל לַעֲשׂוֹת

עוֹד לָהֶם, אֲבָל אַתֶּם עֵינֵיכֶם שָׂרְאוּ הַחֲפִירָה דְדָרָךְ תִּתְּשׁוּבָה
פְּתוּחַ לְפָנֶיכֶם, וְלֹא רְצִיתֶם לְהַפְנִים בְּתוֹכוֹ וּלְנוֹם וּלְהַמְלִיט,
מֵאִי בְּתִיב בָּבוּ, וְעֵינַי (דף כ"ח ע"ב) רְשָׁעִים תִּכְלִינָה, שָׂרְאוּ הַדָּרָךְ
פְּתוּחַ וּמְנוֹם אֲבָד מִנְהֶם, שְׁלֹא רָצוּ לְנוֹם וּלְהַמְלִיט, וְתִקְוֹתֵם
מִפֶּח נֶפֶשׁ לְעוֹלָם הַבָּא.

כָּךְ דוֹר הַמִּבּוֹל, רָאוּ לָנֶח עוֹשֶׂה תִּיבָה, וּמִתְּרָה בָּהֶם בְּכָל
יוֹם, וְרָאוּ אוֹתוֹ נִבְנֶם לְתִיבָה, וְלֹא רָצוּ לָשׁוּב. אָמַר
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְעֵינַי רְשָׁעִים תִּכְלִינָה וּמְנוֹם אֲבָד מִנְהֶם,
שְׁלֹא רָצוּ לָשׁוּב וּלְנוֹם מִדֵּינַי, וְתִקְוֹתֵם מִפֶּח נֶפֶשׁ, שְׁלֹא
יִקוּמוּ לְיוֹם הַדִּין, שְׁנֵאמַר (שם כ"ו) הָרַפְּאִים יִחֻלְלוּ מִתַּחַת
מַיִם וְשִׁכְנִיהֶם (דף כ"ח ע"ב).

ת"ר, מִה הִשִּׁיב הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לָנֶח, בְּשִׁינְא מִן תִּיבָה
וְרָאָה כָּל הָעוֹלָם חָרָב, וְהִתְחִיל לִבְכוֹת עָלָיו, וְאָמַר,
רַב־שׁ"ע, נִקְרְאתָ רַחוּם, תָּיָה לָךְ לְרַחֵם עַל בְּרִיּוֹתֶיךָ.

הִשִּׁיבוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לִנְח רַעֲיָא שְׁטִיָּא, בְּעֵן אִמְרַת
דְּא רועה שוטה עבשיו אתה אומר זה, וְלֹא בְּזִמְנָא דְאִמְרִית לָךְ
בְּלִישְׁנָא רַב־כָּא מדוע לא אמרת את דבריך בזמן שאמרתי לך בלשון רכה, דְּכִתִּיב
(שם ו' י"ד) עֲשֵׂה לָךְ תִּבְתַּע עֲצֵי גִפְר כו', וְאֵינִי הִנְנִי מִבֵּיא אֶת

הַמְבוּל כּו', מים על הארץ, לְשַׁחַת כָּל בְּשָׂר כּו', (שם ז') וַיֹּאמֶר יְהוָה
 לְנֹחַ כּו', כִּי אֶתְּךָ רָאִיתִי צַדִּיק לְפָנַי בְּדוֹר הַזֶּה, בּוֹלֵי הָאֵרֶץ
 אֶתְעַכְּבִית עִמָּךְ, וְאָמַרְתִּי לָךְ כֹּל הַזְּמַן הַזֶּה הִתְעַכַּבְתִּי עִמָּךְ וְאָמַרְתִּי לָךְ כֹּל זֶה
 הִרְבֵּה זְמַן מְאֹד וְעֵשְׂרִים שָׁנָה, בְּדִיל דְּתִכְעִי רַחֲמִין עַל עֲלָמָא בְּשִׁבְלֵי שְׂתַבְקֵשׁ
 רַחֲמִים עַל הָעוֹלָם. וּמְכַדִּין דְּשִׁמְעֵת דְּתִשְׁתַּזְיֵב אֶת בְּתִיבוֹתָא וְכַאֲשֶׁר
 שְׁמַעְתָּ שְׁתַּנְצַל אֶתְּךָ בְּתִיבָה, לָא עָאֵל בְּלִפְךָ בִּישׁוּתָא דְעֲלָמָא לֹא נִכְנַסָּה
 בְּלִבְךָ הִרְעָה שְׁתַּבָּא לְעוֹלָם, וְעַבְדְּתָ תִיבוֹתָא וְאִשְׁתַּזְבְּתָא וְעֵשִׂית תִּיבָה וְנִצַּלְתָּ
 אֶתְּךָ וּבְנֵיךָ וּמִשְׁפַּחְתְּךָ. וְכַעֲזָן דְּאֶתְאַבִּיד עֲלָמָא, פְּתַחֲתָ פּוֹמְךָ לְמַלְלָא
 קְדָמִי בְּעֵינֵין וְתַחֲנוּנֵין וְכַעֲתָ כַּאֲשֶׁר אֶתְּךָ רֹאֵה שְׁנַאבְדָּ הָעוֹלָם פְּתַחְתָּ פִיךָ לְדַבֵּר וּלְבַקֵּשׁ
 לְפָנַי בְּקִשׁוֹת וְתַחֲנוּנִים.

בֵּינָן דְּחֻזָּא נַח כָּף, הַקָּרִיב עֲלוּיָן וְקַרְבָּנֵין כִּיּוֹן שְׂרָאָה נַח כַּךְ הַקָּרִיב
 עוֹלוֹת וְקִרְבָּנוֹת, דְּכַתִּיב כַּמ"ש (שם ח') וַיִּקַּח מִכָּל הַבְּהֵמָה
 הַטְּהוֹרָה וּמִכָּל הָעוֹף הַטְּהוֹר וַיַּעַל עוֹלוֹת בְּמוֹזְבַח.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בַּא וְרָאָה מַה בֵּין הַצַּדִּיקִים שְׁחִיּוֹ לְיִשְׂרָאֵל
 אַח"כ, וּבֵין נַח. נַח לֹא הִגִּין עַל דּוֹרוֹ, וְלֹא הִתְפַּלֵּל
 עָלָיו בְּאַבְרָהָם. דְּכִיּוֹן דְּאָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם,
 (שם י"ח ב') וַעֲקַת סְדוּם וְעַמּוֹרָה כִּי רָבָה, מִיָּד וַיִּגַּשׁ אַבְרָהָם
 וַיֹּאמֶר, וְהִרְבָּה דְּבָרִים בְּנֶגְדֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, עַד שֶׁשָּׂאֵל

שָׁאֵם יִמְצֵא שָׁם עֲשָׂרָה צְדִיקִים, שְׂיִכְפֹּר לְכָל הַדּוֹר בְּשִׁבְלָם.
וְחָשַׁב אֲבָרְהָם שֶׁהָיוּ י' בָּעִיר, עִם לוֹט וְאַשְׁתּוֹ וּבְנָיו וּבְנוֹתָיו,
וְחִתָּנָיו, וְלִבְנֵי לֹא הִתְפַּלֵּל יוֹתֵר.

בֹּא מֹשֶׁה וְחַגִּין עַל כָּל הַדּוֹר. בִּינוֹן שְׂאֵמֵר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא לְמֹשֶׁה, יִשְׂרָאֵל חֲטָאוּ, סָרוּ מֵהַר מִן הַדָּרֶךְ. מַה
בְּתִיב בֵּה, (שְׁמוֹת ל"ב) וַיִּחַל מֹשֶׁה. מַהוּ וַיִּחַל. מְלַמֵּד שֶׁהִתְפַּלֵּל
עַד שֶׁאֲחֻזָּתוֹ חִלְחָלָה. רַבָּנֵן אָמְרִי, לֹא הִנִּיחַ מֹשֶׁה לְהַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא, עַד שֶׁנִּתְּנָן נִפְשׁוֹ עֲלֵיהֶם מִן הָעוֹה"וּ וּמִן הָעוֹה"ב.
דְּבִתִּיב, (שם) וְעָתָה אִם תִּשָּׂא חַטָּאתָם, וְאִם אֵין, מִחֲנִי נָא
מִסְפָּרָךְ אֲשֶׁר בְּתִבְתָּ.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, מִהֲבָא, (תַּהֲלִים ק"ו) וַיֹּאמֶר לְהַשְׁמִידֵם לוֹלֵי מֹשֶׁה
בְּחִירוֹ עָמַד בְּפֶרֶץ לְפָנָיו. וְכֵן כָּל הַצְּדִיקִים הִגִּינוּ
עַל דּוֹרָם, וְלֹא הִנִּיחוּ מִדַּת הַדִּין לְשָׁלוֹט בָּהֶם.

וְנִחַ הַתְּעַבְבַּ עֲמוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאָמַר לִיה רַבּוּי דְּבָרִים,
שְׂמַא יִבְקֹשׁ עֲלֵיהֶם רַחֲמִים, וְלֹא הִשְׁנִיחַ, וְלֹא בִיבְקֹשׁ
עֲלֵיהֶם רַחֲמִים, וְעָשָׂה הַתִּיבָה וְנִאָּבַד כָּל הָעוֹלָם.

רבי אליעזר ורבי יהושע הוו יתבי בפלכי טבריא. אמר רבי יהושע, רבי, מה ראה נח שלא בקש רחמים על דורו. אמר לו, אפילו הוא לא חשב בלבו שימלט. משל, למוצא אשכול ענבים שאינם מבושלים, בין הנוסרים, דאלו הוה בין ענבים מבושלים, לא הוו כלום.

משמע, דכתיב (בראשית ז') כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה. הול"ל צדיק לפני, מהו בדור הזה. פלומר, לפי הדור. ולפיכך לא בקש רחמים, אמר בלבו, ולואי שאבקש רחמים עלי ואמלט, וכל שבן שאתפלל על אחרים.

לבתר, אמר רבי אליעזר א"כ אמר רבי אלעזר, על כל דא, הוה ליה למתבע רחמין על עלמא קמי קודשא בריה דהוא ועם כל זה היה לו לבקש ולתבוע רחמים על העולם לפני הקב"ה, דניחא ליה, מאן דאמר טבא על בנוהי שנוח לו לקב"ה מי שאומר טוב על בניו ומבקש

עליהם רחמים.

מנ"ל, מגדעון בר יואש, דלא הוה זכאי, ולא בר זכאי שלא היה צדיק ולא בן צדיק, ומשום דאמר טיבותא על ישראל ומשום שאמר טובות על עם ישראל, מה בתיב בה. (שופטים ו') ויאמר לו

ה' לך בְּבַחֲךָ זֶה וְהוֹשַׁעְתָּ אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּד מַדְיָן. מִהוּ בְּבַחֲךָ זֶה. מִיְבוֹתָא דָּא דְאִמְרַתְּ עַל פְּנֵי בַּח הַדְּבָרִים הַטּוֹבִים הָאֵלֶּה שֶׁאִמְרַת עַל בְּנֵי יִתְחָא לְךָ חֵילָא סְגִיָּא, לְשִׁיזְבוּתְהוֹן מִן יְדָא דְמַדְיָן יִהְיֶה לְךָ עֵתָה כַּח גְּדוּל הַנְּצֵל מִיָּדָם שֶׁל מַדְיָן.

ח"א דף נ"ט ע"ב

הָא תְּחִי, בֵּא וְרֵא הַפְּגוּמָא דָּא נַח לְתַתָּא. כַּעֲיָן זֶה נַח לְמַטָּה קְיָיְמָא קְדִישָׁא הוּא הוֹנְמָא דְלְעִילָא הִיּהּ בַּח' בְּרִית קוֹדֶשׁ בַּח' צְדִיק יִסוּד עוֹלָם כְּדוּגְמַת הַיִּסוּד שֶׁל מַעְלָה. וְעַל דָּא אֶקְרִי וְע"ז נְקָרָא אִישׁ הָאֲדָמָה שְׁפִירוּשׁוֹ בַּעֲלָה שֶׁל הַמַּלְכוּת הַנְּקָרָא אֲדָמָה. וְרָזָא אֲוֹלִיפְנָא יִסוּד זֶה לְמַדְנָה, דְּהָא נַח אֲצַטְרִיד לְתִיבָה לְאִתְחַבְרָא בָּהּ. שְׁנַח שְׁהִיָּה בַּח' יִסוּד הוֹצֵר לְהִיּוֹת בְּתִיבָה כְּדִי לְהִתְחַבֵּר בַּמַּלְכוּת שְׁהִיָּה בַּח' תִּיבָה וְכִנְסִיתָנוּ לְתִיבָה הִיא עֵינֵן הַתְּחַבְרוּת הַיִּסוּד בַּמַּלְכוּת וְלְקִיָּמָא זְרַעָא דְכוּלָּא וְע"ז לְקִיָּים זְרַעָא שֶׁל כָּל הַבְּרוּאִים דְּבְתִיבָא כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב לְחַיּוֹת זְרַעָא פִּי שִׁישְׁאָרוּ בַּחֲיִים כָּל אֵלֶּה שֶׁהִתִּיבָה תְּקִלוֹט אוֹתָם.

מֵאַן תִּיבָה. דָּא (דָּא) אַרְוֹן הַבְּרִית וּמִפְרָשׁ עַל מַה רּוֹמֶזֶת הַתִּיבָה, בְּשִׁלְמָא תְּפִלִּין דְּרֵאשׁ זָכַר, תְּפִלִּין שֶׁל יָד נְקֵבָה, וְכֵן לּוֹלֵב זָכַר אֲתֵרוֹג נְקֵבָה, אֲבָל כֵּאֵן נַח זָכַר וְהַתִּיבָה שֶׁל עֲצִים נְקֵבָה וּמַה הַעֲנִין? וּמִפְרָשׁ הַתִּיבָה הִיא הַמַּלְכוּת שְׁהִיָּה אַרְוֹן לִיִּסוּד. וְנַח וְתִיבָה לְתַתָּא הִכִּי הוּוּ בְּדוּגְמָא (דָּא) דְלְעִילָא וְנַח לְמַטָּה עִם הַתִּיבָה הִיוּ כְּדוּגְמַת יִסוּד וּמַלְכוּת הַעֲלִיוֹנִים. נַח בְּתִיבָה פִּיָּה כְּתוּב בּוֹ בְּרִית דְּבְתִיבָא כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב

וְהַקִּימוֹתַי אֶת בְּרִיתִי אִתְּךָ וְגו' הרי שהיה בבחי' היסוד. וְעַד דְּאִתְקַיִים
 בְּיַהּ בְּרִית לֹא עָיִל לְתִיבּוֹתָא ועד שלא הקים הקב"ה עמו ברית לא נכנס לתיבה.
 דְּכַתִּיב כמו שכתוב וְהַקִּימוֹתַי אֶת בְּרִיתִי אִתְּךָ ואחר כך כתוב וּבָאת אֶל
 הַתִּיבָה. וּכְדִין הָוָה תִּיבָה אַרְזֵן הַבְּרִית ואז היתה התיבה כעין ארון הברית.
 (ד"א) תִּיבָה וְנַח פְּלֵא בְּגוֹנוֹנָא דְלְעִילָא כי התיבה ונח הכל היה כעין של מעלה.
 וּבְגִין דְּהָאֵי בְּרִית לְעִילָא הוּא עֶבֶד תּוֹלְדוֹת. בְּגוֹנוֹנָא דָּא נַח (ד"א
 לתתא) אִיהוּ עֶבֶד תּוֹלְדוֹת ולפי שהיסוד העליון הוא העושה תולדות, כעין זה נח הוא
 שעשה תולדות, והם כל בעלי חיים שנכנסו בתיבה ונתקיימו בזכותו. בְּגִינֵי כֵן (בְּמָה דְּאִתְּ
 אָמַר) לֵכֵן כְּתוּב אֱלֹה תּוֹלְדוֹת נַח.

נַח אִישׁ צְדִיק. הָכֵי הוּא וְדָאֵי בְּגוֹנוֹנָא דְלְעִילָא. כֵּן הוּא וְדָאֵי שֵׁנַח הִיָּה
 בחי' יסוד הנקרא צדיק על שם שמשפיע למלכות כדוגמת מעלה, וְעַל דָּא ועל בחי' זו
 נֹאמַר (משלי י) וְצְדִיק יִסֹּד עוֹלָם בְּתִיבָה. וְאַרְעָא עַל דָּא אִתְקַיִמַת
 פי' היסוד הוא קיום המלכות הנקראת עולם, כי הארץ על היסוד עומדת. דְּהָא אִיהוּ
 עֲמוּדָא דְעֵלְמָא קַיִמָּא עֲלִיָּה כי היסוד הוא העמוד שהעולם עומד עליו. וּמֵאֵן
 אִיהוּ דָּא צְדִיק. וְנַח אֶקְרִי צְדִיק לְתַתָּא ומי הוא היינו היסוד הנקרא צדיק,
 וכן נח נקרא צדיק למטה. וְרָזָא (נ"א ד"א) דְּכֵלָּא, אֶת הָאֱלֹהִים הִתְהַלֵּךְ נַח,
 וכל זה הסוד נרמז במש"כ דְּיִיִקָּא, פי' עם המלכות הנקראת אלהי"ם התהלך תמיד היסוד
 הנקרא נח, וְדָּא אִתְפָּרַשׁ מִנִּיהּ לְעֵלְמִין שלא מתפרש ממנה לעולם. וְלִמְהוּי

הוא בארְעָא בְּגוֹנָא דְלַעֲיָלָא ולכן הוכרח שיהיה נח למטה בארץ בחי' יסוד בדוגמת מעלה. ומש"כ איש צדיק יסודא דעלמא. ברית שלום שלמא דעלמא בא לרמוז על שהוא יסוד העולם והענין כי אי"ש א' כתר י' חכמה ש' תשובה שהוא עולם הבינה, הגורם שלום למלכות הנקראת עולם. איש האדמה ונדאי והיינו איש ובעל של המלכות הנקראת אדמה על שם שהיא אדומה בדיניה, ואז היסוד שהוא איש מלחמה ממתיק את דיניה ומשלים אותה. ועל דא ועל דא ועל זה כתוב (בראשית ו) ונתח מצא חן בעיני יהוה ולפי שנח היה מרכבה ליסוד העליון, לכן ונח מצא חן בעיני יהוה שהשם הוי"ה הוא בת"ת, ולכן מצא חן בעיניו לפי שהוא היה משים שלום בינו לבין המלכות.

תמים היה בדורותיו. מאי בדורותיו מקשה, למה כתוב בלשון רבים, וכי כמה דורות חי אדם, הלא אין חי האדם כי אם דור אחד לבד, אלין אנון דנפקו מניה. הוא אשלים לבלהו. והוא הוה שלים מבלהו ומתרץ, דורותיו הכונה על כל הדורות שיצאו ממנו, ונקראים על שמו כי הוא השלים את כולם כי למדם דרך ה', ואפילו אחר שלימותם הוא היה תמים ושלם יותר מכולם. תמים היה דאתייליד מהול ועוד תמים היה שנולד מהול דבתיב כמו שכתוב תתהלך לפני והיה תמים והיינו על ידי המילה. בדורותיו ולא בדרין דעלמא דהא מניה נפקו (תולדות בעלמא) ומפרש עוד בדורותיו, ולא אומר בדורות עולם, כי כולם יצאו ממנו ונחשבים כולם לדורותיו.

תוספתא

לְמַה נַח נַח תִּירֵי וּמִנִּי לְמַה כְּתִיב נַח נַח ב' פעמים, אֵלֵּא, כָּל צַדִּיק וְצַדִּיק
 דִּי בְּעֵלְמָא אִית לֵיה תְרִין רוּחִין אלא כל צדיק שבעולם יש לו ב'
 רווחות. רווחא חד בְּעֵלְמָא דִּין וְרוּחָא חַד בְּעֵלְמָא דְאַתִּי [א] רוח אחד
 בעוה"ז ורווח אחד בעולם הבא, ור"ל כי צדיק אפילו כשהוא עוסק בעניני עולם הזה ההכרחיים,
 ג"כ מחשבתו דבוקה למעלה, ונחשב כאלו רוחו נחלק לב' חלקים אחד למעלה ואחד למטה, אבל
 באמת הם רוח אחד וְהָכִי תִשְׁבַּח בְּכֻלְהוּ צַדִּיקֵי מֹשֶׁה מֹשֶׁה יַעֲקֹב
 יַעֲקֹב אַבְרָהָם אַבְרָהָם שְׁמוּאֵל שְׁמוּאֵל שְׁם שְׁם וכן תמצא בכל הצדיקים
 שקראם הקב"ה בב' שמות כנגד ב' רווחות, משה משה קרא לו הקב"ה בסנה, יעקב יעקב במראות
 הלילה, אברהם אברהם בעקידה, שמואל שמואל אצל עלי, שם שם בתולדותיו פֶּר מִיִּצְחָק
 דָּלָא פְתִיב פִּיה פְּמָה דְכְתִיב פְּהוּ פְגִין דִּיִּצְחָק בְּשַׁעֲתָא
 דְאַתְקַרַב עַל גַּבֵּי מְדַבְחָא נְפֻקַת נְשַׁמְתִּיה דְהוֹת פִּיה פְּהָאֵי

עיונים והארות

נשמת אדה"ר קודם שחטא לכן היה אז גם שר
 ומושל על כל העולם שלמעלה כמו עתה כי
 היתה לו נשמה דאצילות. ושתי הנשמות הן אחת
 בתוך האדם ואחת מקיף על ראשו. ובזהר הרקיע
 הוסיף בהגה"ה וז"ל: ר"ל משום דאע"ג דאינהו
 בסוד נשמה, מכל מקום הם בסוד אור אימא
 שבתוך הז"א. והכתוב קורא אותם נשמות מפני
 שהזכיר תחילה רוח, ולהפריש בין זה לזה. אבל
 מבח' היותן מאור אימא שתוך הז"א שפיר קרא
 להן רוחין. עכ"ל.

א. כל צדיק וצדיק יש לו ב' רוחין. והכוונה לב'
 נשמות כי רוח יש רק בחינה אחת והיא ת"ת
 דז"א. אבל נשמה הבאה מהבינה יש בה ב'
 בחינות: א. במקום הסתום, ב. ברדתה למטה.
 וז"ס "ורוח מלפני יעטוף", לשון יחיד רוח אחר
 יעטוף ויכסה. אבל ונשמות אני עשיתי, לשון
 רבים ב' נשמות. והם מתעלמים ומתכסים ברוח
 בסוד חנוך דא מטטרוין. ולפי"ז לא יקשה לך
 כשהיה חנוך בארץ מי היה שר העולם למעלה.
 אלא חנוך היתה לו נשמת זיהרא עילאה סוד

עֲלָמָא [ב] מלבד יצחק שלא נכפל שמו ב' פעמים יצחק יצחק, לפי שיצחק בשעה שנקרב על גבי המזבח יצאה ופרחה נשמתו שהיתה בו בעוה"ז וְכִיּוֹן דְּאַתְמָר בִּיהַּ בְּאַבְרָהָם בְּרוּךְ מְחִיָּה הַמְתִּים תָּבַת בִּיהַּ נְשַׁמְתִּיהַּ דְּעֲלָמָא דְּאַתִּי וכיון שנאמר באברהם שבירך ברוך מחיה המתים, עי"ז חזרה ליצחק נשמתו, אבל אז חזרה רק הנשמה של עולם הבא, ולכן לא נכפל שמו בְּגִין דָּא תַּשְׁבַּח דְּלֹא יַחַד קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא שְׁמִיהַּ אֱלֹא עַל יְצַחֵק בְּגִין דְּאַתְתָּ שָׁב בְּמִתָּהּ ולפיכך תמצא שלא יחד הקב"ה שמו על שום צדיק בחייו אלא על יצחק, לפי שהוא כבר נחשב כמת ונסתלק מעוה"ז ולא היתה לו נשמה מעוה"ז אלא מעוה"ב, ויצר הרע פסק ממנו, והרי היה בן עולם הבא בחייו וְעַל דָּא רְמִזַּן קְרָא ועל זה רמז לנו הפסוק וְאַמַּר (איוב ז) הֲיֵן בְּקִרְוֵשָׁיו לֹא יֵאֱמִין וְגו' שהקב"ה לא מאמין בשום צדיק בעודו בחיים בעוה"ז שישאר בצדקתו, ולכן אינו מייחד שמו עליו.

דְּבַר אַחַר אֱלֹהַּ תּוֹלְדוֹת פירוש אחר על מה שכתוב אלה תולדות נח ב' פעמים, בְּגִין דְּהָוָה צַדִּיק שָׁבַח לִיהַּ תִּירִי וְמִנִּי לפי שנח היה צדיק שבח אותו הפסוק ב' פעמים נח נח שהוא לשון חיבה, וגם כפל השם מורה על שבח ויתרון כאלו הוא אומר פלוני הוא הפלוני הידוע במעלה וחשיבות **תָּמִים הָיָה בְּדוֹרוֹתָיו אָבֵל בְּדָרְיִן**

עיונים והארות

מחיה המתים. ע"כ מהמדוש. וכאן תלה ברכה זו באברהם שאמר לפנינו דאתמר ביה באברהם ברוך מחיה המתים. ולכן דייק בלשונו לומר תיבת ביה נשמתיה דעלמא דאתי, כיון בעת שפרחה נשמתו היה בסוד והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה, שהוא עולם הבניה ועתה חזרה משם. נמצא שבחייו זכה יצחק לנשמה שאנו זוכים אליה רק בשבת.

ב. איתא בפרקי דר"א הגדול פרק ל"ח: וישלח אברהם את ידו ליטול את המאכלת. כיון שהגיע החרב על צוארו של יצחק, פרחה ויצאה נשמתו. כיון שהשמיע קולו מבין שני הכרובים ואמר אל תשלח ירך אל הנער, חזרה נשמתו לגופו והתירו ועמד על רגליו. וידע יצחק שיש תחיית המתים מן התורה שכל המתים עתידין להחיות. באותה שעה פתח ואמר ברוך אתה ה'

אֲחֵרֵינוּ אֵינוּ נֶחְשָׁב לְכָלוּם אַבְל בְּדוֹרוֹת אַחֵרִים לֹא הָיָה נֶחְשָׁב לְכָלוּם, כְּמוֹ
 דָּרָא דְאַבְרָהָם וְדָרָא דְמֹשֶׁה וְדָרָא דְדָוִד כְּמוֹ דוֹרוֹ שֶׁל אַבְרָהָם וְדוֹרוֹ שֶׁל מֹשֶׁה
 וְדוֹרוֹ שֶׁל דָּוִד הַמֶּלֶךְ כִּי הֵם הָיוּ צְדִיקִים מִמֶּנּוּ דְבַר אַחֵר מִשׁׁכַּ בְּדוֹרוֹתָיו הוּא לִשְׁבַת, חֲמִי
 מָאֵי עֶבֶד בְּדָרָא דְכֻלְּהוּ חֲיִיבִים קַל וְחוֹמֵר אֱלוֹ תִּיהָ בְּדָרָא
 דְכֻלְּהוּ צְדִיקִים: רֵאדָה אֶת מַעֲשֵׂיו הַטּוֹבִים שֶׁעָשָׂה בְּדוֹר שֶׁהָיוּ כּוֹלֵם רְשָׁעִים, קַל וְחוֹמֵר אֱלוֹ

היה בדור שכולם צדיקים ודאי היה צדיק ביותר (עד כאן תוספתא)

תָּא חֲוֵי, נַח אֶתְחִי מִיּוֹמָא דְאַתְבְּרִי עֲלֵמָא לְמַחֲוֵי בְּתִיבָה
 בְּחַבְרָא חַד וְלִמְיַעַל בָּהּ בֵּא וְרֵאדָה כִּי נַח הָיָה רֵאדָה מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם לְהִיּוֹת
 עִם הַתִּיבָה בְּחַבְרָא אַחַד, וְלִכְנֹס בָּהּ כְּדֵי לְחַדֵּשׁ אֶת הָעוֹלָם כְּבִרְאשׁוֹנָה בְּמַלְכוּת שְׁדִי, וְעַד לָא
 אֶתְחַבְּרוּ בְּחַדָּא לָא תָּוָה עֲלֵמָא בְּדָקָא יָאוּת וְעַד שֶׁלֹּא נִתְחַבְּרוּ יַחַד לֹא הָיָה
 הָעוֹלָם בְּשִׁלְמוֹת כְּרֵאדָה, לְבָתָר מַה בְּתִיב מַה כְּתוּב לְאַחַר מִכּוֹן, (בְּרֵאשִׁית ט) וְיִמְאֵלָה
 נִפְצָה כָּל הָאָרֶץ. מַהוּ נִפְצָה. בְּמַה דְאַתְ אָמַר, (בְּרֵאשִׁית ב) וְיִמְשָׁם
 יִפְרָד. דְּמִתְמָן אֲשֶׁתִּכַּח פִּרְוֹדָא וְאַתְפְּדְרוּ תוֹלְדוֹת לְכָל סְמָרִין
 כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב וּמִשָּׁם יִפְרָד פִּי כֵּאֵילוֹ הָיָה כְּתוּב מֵאֵלָה נִפְרְדָה כָּל הָאָרֶץ, שֶׁמִּבְנֵי נַח נִפְרְדוּ וּנְפִיצוּ הַתּוֹלְדוֹת
 לְכָל הָרוֹחוֹת וְנַעֲשָׂה הָעוֹלָם בְּתִיקוֹנוֹ וּנְתִיקָיו לְעוֹלָם וְלֹא נִחְרַב עוֹד וְכֻלָּא חַד בְּדוֹנְגְמָא
 חַדָּא וְהַכֵּל אַחַד לְמַעְלָה וְלְמַטָּה כְּדוֹגְמָא אַחַת, כְּמוֹ שֶׁלְמַטָּה יֵצְאוּ הַתּוֹלְדוֹת מֵהַתִּיבָה, כֵּן לְמַעְלָה
 יֵצְאוּ הַתּוֹלְדוֹת מֵהַמַּלְכוּת. בְּגִינֵי כֵּן אֱלֹהֵי תוֹלְדוֹת נַח. אֱלֹהֵי וְדָאֵי. דְהָא
 יִסְוֹדָא דְעֲלֵמָא אִיהוּ דְעֵבִיד (דף ס ע"א) תוֹלְדוֹת לְקִיּוֹמָא בְּאַרְעָא לְכֵן
 כְּתִיב אֱלֹהֵי תוֹלְדוֹת נַח וּמִפְרֵשׁ אֱלֹהֵי תוֹלְדוֹת נַח אֱלֹהֵי וְדָאֵי שֶׁהֵם תּוֹלְדוֹתָיו שֶׁרַק הֵיטוּד הוּא הַעוֹשָׂה

תולדות להתקיים בארץ. **אַתָּא רַבִּי אַבָּא וּנְשָׁקִיָּה. אָמַר אַרְיָא בְּחִילֵיהּ**
מֵינְרָא נְקִיב וְתַבַּר. בְּךְ הוּא וְדַאי בא ר' אבא ונשקו לר' אלעזר בסוד יחוד דנשיקין,
 ואמר עליו אריה בכחו משבר הרים ומפוצץ סלעים ומגלה מה שבתוכם מהאבנים טובות ומרגליות, כך
 הוא ודאי כך שברת ותירצת את קושיות הפסוקים שהיו קשים בסלע. **וְתָא תַּוִּי, מְשִׁיעוּרָא**
דְּתִיבּוּתָא ובא וראה משיעור התיבה שהיה ארכה ש' אמה ורחבה נ' אמה וקומתה ל' אמה שהם
 ביחד ש"פ אמות, כמנין שם שד"י ושם אדנ"י שהם יסוד ומלכות, ומספר אחד יותר שהוא הכולל שבא
 לרמוז ששניהם נכללו ונתיחדו כאחד, אפשר ללמוד את הסוד שנח הוא בבחי' יסוד והתיבה בבחי'
 מלכות, אי נמי, משיעור הקטן של התיבה שהיה מועט שהחזיק את המרובה **אוּף נִמִּי הָבִי**
הוּא מזה מוכח ג"כ שלא היה ענין זה בדרך הטבע אלא לפי שנח והתיבה רמזו אל יסוד ומלכות
 העליונים לכן החזיקה התיבה עולם מלא שלא בדרך הטבע.

מאמרי הפרשה

"אלה תולדות נח" (ו, ט)

עיקר תולדות נח שהיה "אלה"

בעלי התוספות (מושב זקנים כאן) כותבים, "אלה" בגימטריא ל"ו. הם ל"ו צדיקים העומדים בכל דור ודור, כדאיתא במדרש רבתי (ויצא ל, מ), ובאה כאן התורה לרמז, שעיקר תולדותיו של נח הם שהיה "אלה", דהיינו שהיה צדיק. ואין לך כל צדיק וצדיק שאין לו שלשים וששה מלאכים משמשים אותו. וכנגדן יש בתורה ל"ו מלאך (דהיינו כתובים בתורה ל"ו פעמים המילה מלאך). וכנגדן ל"ו חסידים בתהלים (המילה "חסד" מופיעה בתהלים ל"ו פעמים).

והדברים האמורים, שתולדותיהם של צדיקים הם מעשה הצידקות שלהם, באים יחדיו עם דברי המדרש תנחומא (בובר, פרשת נח סי' ב') פתח רבי תנחומא, פרי צדיק עץ חיים (משלי יא, ל), בשעה שאדם מסתלק מן העולם הזה בלא בנים, הוא מיצר ובוכה מפני שלא העמיד בנים. אמר לו הקדוש ברוך הוא הרי יש לך פרי, התורה, שכן כתיב פרי צדיק "עץ חיים", בניו אין כתיב כאן, אלא "עץ חיים" שהיא התורה.

ולכן גם נכפל כאן שמו של נח, כנאמר, אלא תולדות "נח נח" וגו', כי כל שנכפל שמו בידוע שהוא צדיק, כדאיתא בזהר (ח"א דף ס' ע"א).

"אלה תולדות נח" (ו, ט)

"אלה תולדות נח" - "אלה" פסל את הראשונים

בעלי התוספות (מושב זקנים ריש ויצא) מביאים מהמסורה, שארבע פעמים בתורה כתובים המילים "אלה תולדות". אחד כאן, שני, אלה תולדות השמים (בראשית ב, ד). שלישי, אלה תולדות יעקב (בראשית יא, י) והרביעי, אלה תולדות שם (בראשית י, א), ככולן פסל שלפניו. אלה תולדות השמים פסל תוהו ובוהו ותתקע"ד דורות. אלה תולדות נח, פסל דורות שלפניו וקין ודור המבול. אלה תולדות שם, פסל בני יפת ובני חם. אלה תולדות יעקב, פסל עשו ואלופיו.

מנוח אביו של שמשון גלגול של נח, ושמשון גלגול שם בן נח

כפל כאן הכתוב "נח נח", וכן כתוב "בדורותיו" ברבים, והדברים צריכים ביאור והבנה, לשם מה הכפילות במילה נח, ומדוע נכתב בדורותיו ולא בדורו? יש לבאר זאת לאור דברי המקובלים (אהבת יוהנתן אייבשיץ בהפטרת נשא, והביאו החיד"א בנחל שורק הפטרת נשא) שמנוח אביו של שמשון היה גלגול של נח, ולכן נקרא "מנוח" מלשון "מן נח". ושמשון היה גלגול של שם בן נח ולכן נקרא "שמשון" מלשון "שם שני", דהיינו היה שם הראשון שהיה בנו של נח, ושמשון הוא שם השני. ועל פי האמור יש לבאר את הנאמר כאן "אלה תולדות נח נח", רצונו לומר שנח גם כן היה מתולדותיו של נח, והכוונה בזה שתולדותיו של נח היתה מנוח, שהיה גלגול של נח ונולד מנח.

ולכן ממשיך הפסוק ואומר "איש צדיק תמים היה בדורותיו" רצונו לומר, שנח קנה שלימותו בשני הדורות, כי התחיל להשתלם בזמן דור המבול, והשלים את עצמו בזמן שנתגלגל אצל מנוח. לכן אמר "בדורותיו" לשון רבים, בשני הדורות.

ולכן יש מרבתינו (סנהדרין דף קח). שדרשו כאן לגנאי ש"בדורותיו" היה נח צדיק ואילו היה בדורו של אברהם לא היה צדיק. וכוונתם בזה שנח בצירוף שני הדורות, דורו שלו ודורו של מנוח, הצליח להשלים את עצמו, ואילו היה צדיק כאברהם, לא היה צריך לבוא שוב בגלגול, לפי שהיה משלים את עצמו בדור הראשון שהיה חי בו קודם מותו.

"אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדורותיו" (ו, ט)

אברהם היה בן נ"ח שנים כשמת נח

בדרך אחרת ניתן לבאר את כפילות הפסוק "נח נח" ואת הכתוב בדורותיו ולא בדורו (עי' אבן עזרא), כי אברהם היה בן נ"ח שנים כשמת נח, וזה אומרו "אלה תולדות נח", דהיינו אלה הקורות של נח, "נח" הם נ"ח שנים האחרונות בהם היה נח, אז היה "איש צדיק תמים" - היינו אז היה אברהם ש"היה בדורותיו" של נח. כך שמעתי מפי זקן חכמי ארם צובא, רבנו אברהם רפול זצוק"ל.

"אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדורותיו את-האלהים התהלך נח" (ו, ט)

נח נח ר"ת נ'קודת ח'צות, נ'ץ ח'מה

אלה תולדות נח נח, רש"י (במקום) כותב שתולדותיהם של הצדיקים הם מעשיהם הטובים, ובוה מתבאר הפסוק, מה הן "תולדות נח"? מעשיו הטובים - "נח איש צדיק". ומה הם מעשיהם

הטובים? אמר לנו מו"ר הגאון החסיד כה"ר אברהם רפול זצוק"ל שהם מרומזים כאן בפסוק "נח נח" שהן ר"ת נְקוּדַת חֲצוּת, נֶץ חֲמָה. ובוזה יתפרש הפסוק "אלה תולדות נח נח איש צדיק", שהאדם צריך לזכות שתמיד יקום בנקודת חצות, ובנין החמה, ואז יזכה למדרגת אי"ש צדיק, אי"ש ראשי תיבות אדם ירא שמים וגם יזכה למדרגת צדיק.

ועל כן אמרנו לבא בדברים אודות גודל מעלת תיקון חצות, והיות ונתארכו הדברים, שמנום בסוף פרשתנו, לך ראה שם.

"נח איש צדיק" (ו, ט)

לעמוד בצדקות גם כשכחו במתניו

מו"ר האלשיך הקדוש (כאן) כתב, שתיבת "איש" נראית לכאורה מיותרת, שהרי אפשר לכתוב "נח צדיק תמים בדורותיו", ולשם מה נזכר "איש"? וכתב להסביר זאת על פי דברי הגמ' (עבודה זרה יט.) אשרי "איש" ירא את ה' (תהלים קיב, א) מתי "אשריו"? בעודו "איש", שאז כחו במתניו ואש התאוה בוערת בו ובכל זאת הוא מתגבר על היצר הרע, והוא "ירא את השם", אז אשריו ואשרי חלקו. וזה שנאמר כאן נח "איש" צדיק, היינו שנח עוד בעודו "איש" - כשכחו במתניו, גם אז היה "צדיק", ובנוסף זכה להיות גם "תמים בדורותיו" היינו בכל תקופת חייו.

"צדיק תמים" (ו, ט)

ההבדל בין צדיק לתמים

המפרשים עמדו על השינוי בין הנאמר בפסוק זה "צדיק תמים", לבין הנאמר להלן, כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה (ז, א), הרי שכאן כתוב "צדיק תמים", ושם כתוב רק "צדיק" ללא תמים?

רש"י (להלן, ומקורו מעירובין יח: ובראשית רבה פרשה ל"ב סי' ג') מבאר, שמכאן שאין אומרים כל שבחו של אדם כפניו, ולכן כאשר הקדוש ברוך הוא פנה אל נח, קרא לו רק בשם "צדיק", ולא בשם צדיק תמים.

במהרי"ל דיסקין (על התורה ריש נח) מצאנו פירוש מופלא לכך, ש"צדיק" נקרא אדם שכובש את יצרו, ולכן מכתירים את יוסף בתואר "יוסף הצדיק" שהרי החלק הארי מנסיונותיו היה בעניין כבישת היצר. אבל "תמים" הוא המאמין בה' והולך ומתחזק באמונתו זו. וכמו שנאמר, תמים תהיה עם ה' אלהיך (דברים יח, יג) ושם הוא איסור להזדקק לקוסמים ומכשפים וכדומה, אלא להיות חדור באמונה "תמימה" בה' אלהים.

וכיון שדורו של נח, דור המבול, נכשלו בעיקר בעניינים שהיצר שולט בהם, כמו צניעות, גזל ושפיכות דמים. לכן כאשר התורה מדברת על הדור ההוא, היא קוראת לנח "צדיק" לפני בדור הזה, לפי שכאמור צדקות היא התגברות על התאוות.

אך כשהתורה מספרת על היחס שבין נח למאורעות שהיו בדורו ובדור הפלגה שלאחריו, ביחס ל"דורותיו" אז מגדירה התורה את נח כ"צדיק תמים", שהרי דור הפלגה לא נכשלו בענייני תאוה, כי אם בכפירה, ברצותם לבנות מגדל שראשו בשמים, ולייסד שם את "מרכז הכפירה העולמי". על כך נאמר להלן, ויהי בנסעם מקדם (יא, ב) היינו שהסיעו עצמם מקדמונו של עולם (זוהר דף ע"ו ע"ב). וכיון שנח ניצל גם מכך, והיה איש אמונה, קראהו כאן השי"ת "צדיק תמים", וזה היה "בדורותיו", כלומר בין בדור המבול ובין בדור הפלגה.

למדנו מכאן את כוחו הגדול של נח, שהיה בו גם תמימות ואמונה מלאה בכורא עולם, וגם היתה בו כבישת התאוות.

"אַלֶּה תוֹלְדֹת נֹחַ וְכוּ' נֹחַ" (ו, ט)

כל שהוא נח לאחרים הוא מצד הקדושה

אלה תולדות נח וגו', הנה ג' פעמים מוזכר בפסוק זה "נח", לפי שהיה נח בדיבורו, נח בהילוכו, נח במעשיו. וכפי שאמר בזוהר הקדוש (עי' בראשית דף נ"ח ע"ב), וכל ניחא מסטרא קדושה. דהיינו הביטוי "נח" הוא מצד הקדושה. ולפי שזכה נח להזהר מהכעס והכעס הוא מסטרא דמסאבא והיה נח במעשיו שהוא מצד הקדושה, זכה למצוא "חן" בעיני השם (בראשית ו, ח) (ספר חרדים מצוות עשה פרק א').

עוד מפרש בזוהר הקדוש (שם) שנח היה ניחא לעילאין ניחא לתתאין (נח למעלה ונח למטה). כלומר היתה לו גם מנוחה רוחנית בתורה ובמצוות ומעשים טובים, שזה נקרא נח לעליונים, וגם מנוחה גשמית בענייני העולם הזה, עושר וכבוד שזה נקרא נח לתחתונים.

רבנו יוסף חיים זצ"ל מביא את הפסוק במשלי (כו, יט), כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם, כלומר, כפי שהאדם מתייחס לזולת, כך הזולת יתייחס אליו. ועל פי זה מפרש את הנאמר כאן "אלה תולדות נח, נח", "אלה" הם ה"תולדות" דהיינו התוצאות של "נח" - של מי שהוא "נח" עם הבריות, התוצאה לכך היא "נח" דהיינו גם הבריות יהיו ב"נח" עמו. ללמדנו מוסר, שאם אתה תהיה נח לבריות במידות טובות ובמצוות וכו', גם האחרים יהיו נוחים כלפיך, ותמצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם.

"את-האלהים התהלך-נח" (ו, ט)

בחירה בדרך ה' גם אם זה לא נח לבריות

מו"ר ראש הישיבה כמוה"ר יהודה צדקה זצ"ל הסביר את הפסוק על פי מעשה שהיה עם אחיו הצדיק והכשר רבנו עובדיה צדקה זצ"ל, שהיו לו כמה בתים שהיה משכיר אותם לצורך פרנסתו. ובזמנם היה נהוג שהמלכות באה לבית כדי לגבות מס ארנונה, והיו הפקידים אנשי דלא מעלי, שהיו אומרים לבעל הבית, תראה לנו את הקבלות של המס ששילמת, והוא מביא את הקלסר של הקבלות, והיו מבקשים ממנו מים לשתות, וכאשר היה הולך להביא מים, לוקחים לו כמה קבלות והולכים לדרכם, ובאים פעם שנית לאחר זמן ואומרים לו לא שילמת על חדשים אלו ואלו. והיו לוקחים את הכסף לעצמם. אמנם כאשר באו לר' עובדיה כדרכם בקשו את קבלות המס, ואחר שהביא להם את הקבלות ששולמו כל התשלומים, אמרו לו תביא לנו אגסים מהעץ שלך בחוץ, חשב ר' עובדיה בדעתו איך אעשה, אם אתן להם, הרי הם לא מברכים ואין בזה נחת רוח לקדוש ברוך הוא. ואם לא אתן להם, הרי צריך להיות נח לבריות? לבסוף החליט ואמר להם תקחו אתם בעצמכם לכו ולקחו, ואז לא הצליחו לגנוב לו קבלות, וכך ניצל.

על פי זה פירש ראש הישיבה זצוק"ל, שלפעמים אדם נמצא במצב שאינו יכול להיות גם נח לשמים וגם נח לבריות וכיצד יחליט? ועל זה נאמר "את האלהים התהלך נח", ללמדנו שיש לאדם לבחור בדרך ה', כי מוטב שיקרא שוטה כל ימיו, ואל יהי רשע שעשה אחת לפני המקום (עדויות פ"ה מ"ו).

"וַיֹּלֶד נֹחַ שְׁלֹשָׁה בָנִים אֶת-שֵׁם אֶת-חָם וְאֶת-יֶפֶת" (ו, י)

תולדות האדם

כתב רש"י (לעיל בריש הפרשה), שעיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים. ועל פי זה פירשו המפרשים את הפסוק "ויולד נח שלשה בנים את שם את חם ואת יפת", שכיון שזכה למידות טובות ונעלות והיה צדיק, זכה להוליד א. "את שם" - כלומר זכה שכל מצוה שעשה, כל חסד שעשה, היה עושהו ללא שום פניות, אלא אך ורק ל"שם" שמים, ולאקמא שכינתא מעפרא. ב. "את חם" - וכן עשה את המצוות והחסדים בחשק גדול, "בחמימות" גדולה ובאהבה גדולה להשם יתברך. ג. "ואת יפת" - וכן כל מצוה וחסד שעשה, עשה אותה "ביופי" ובהידור גדול.

ושמעתי פירוש נוסף בפסוק הזה, שהנהה ידוע שכל השומר שבת ניצול משעבוד מלכויות (שבת קיח), וניצול מחבלי משיח, וניצול ממלחמת גוג ומגוג. והנה מאמר זה נרמז כאן בפסוק, "ויולד נח" - אדם שנח בשבת ושומר שבת כהלכתו, הרי זה מוליד ומזכה את עצמו בשלש דברים. "את שם" - ר"ת שעבוד מלכויות. "את חם" - ר"ת חבלי משיח. "ואת יפת" - כיון שבני יפת נקרא מגוג כנאמר, בני יפת גומר ו"מגוג" (בראשית י', ב), על כן הפסוק כאן מרמז שינצל ממלחמת גוג ו"מגוג".

וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת-הָאָרֶץ וְהִנֵּה נִשְׁחָתָה כִּי-הִשְׁחִית כָּל-בָּשָׂר אֶת-דְּרָכֹו עַל-הָאָרֶץ
(י, יב)

גבורתם של דור המבול

רבותינו אמרו במדרש (בראשית רבה פרשה ל"ד סי' י"ג) שהסיבה שהרשיעו כל כך דור המבול, היא מפני רוב הטובה שנתן להם הקדוש ברוך הוא. וכך אומר המדרש (שם), אמר רבי יצחק, אחת לארבעים שנה היו זורעים, ומהלכים מסוף העולם ועד סופו בשעה קלה, והיו מתלשים ארזי לבנון בהליכתם מרוב גבורתם, והאריות והנמרים היו חשובים בעיניהם כמו הפנה בבשר, והיה להם מזג אויר יפה בכל השנה כמוזג האויר שבין פסח ועד עצרת. וכשהיתה אשה יולדת ביום, היתה אומרת לבנה הנולד לה, עתה צא והבא לי צור (אבן חדה) לחתוך טבורך. ואם בלילה, היתה אומרת לבנה צא והדלק לי נר לחתוך טבורך. ומעשה באשה אחת שילדה בלילה, אמרה לילד הנולד, לך והדלק הנר לחתוך טבורך. יצא ופגע בו שר השדים ששמו שמדון, התחילו להתגושש ולהתאבק זה עם זה, בינתיים קרא התרנגול, אמר לו השד לתינוק, לך והתהלל בפני אמך, שיש לך מזל שקרא התרנגול (שכיון שהגיע אור היום אין שלטון למזיקים), שאלמלא כן הייתי מכה אותך והרגך. אמר לו התינוק, לך אתה והשתבח לפני אמך שנשארתי בחיים, שאלמלי הספיקה אמי לחתוך ממני את טבורי, הייתי מכה אותך והרגך. וזהו שכתוב, בתיים שלום מפחד ולא שבט אלוה עליהם (איוב כא, ט) ודרשו חז"ל (בראשית רבה פרשה ל"ו סי' א') בתיים שלום מפחד - מן המזיקים, ולא שבט אלוה עליהם - מן היסורים.

ומרוב הטובה שהיתה להם, חטאו בזנות, כנאמר, ותשחת הארץ לפני האלהים ותמלא הארץ חמס. וירא אלהים את הארץ והנה נשחיתה, כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ (בראשית ו, יא-יב, וראה בסנהדרין דף נז.). ולכן אמר הקדוש ברוך הוא (בהמשך הפסוקים) שיביא מבול, כי אין להם תקנה, וגילה זאת לנח.

נח התגלגל במשה רבנו - כיון שלא הוכיח את בני דורו

אומר ר' בונם מפשיסחא (הובא במעיינה של תורה דברים כח, ג) נח היה "צדיק בפרווה", דרך משל, אדם הרואה שמזג האויר קר מאוד, יש לפניו ב' דרכים להתחמם: א. להביא מזג לאולם ויתחמם וממילא כולם יהנו לאורו ויתחממו עמו. ב. שיאמר למה לי לדאוג לכולם, הן לי יש "מעיל פרווה" מיוחד, אני אתחמם לעצמי, ויהיה בסדר. ופשוט שהשוב ביותר הוא שהאדם יתחמם עם כולם. ונח דאג רק לעצמו, עשה לו "מעיל פרווה" מחמם, דהיינו בנה תיבה להגן על עצמו ולא דאג לכלל, שלא הוכיח את בני דורו, ולא לימד אותם דרכי ה'.

סוד גילה המגלה עמוקות (סוף תרומה הביאו החיד"א בחומת אנך בראשית ח, א) שכיון שלא הוכיח את בני דורו, אחר כך התגלגל נח במשה רבנו, ואז תיקן את עצמו, על ידי שהוכיח את בני ישראל, כמסופר בתורה.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנֹחַ קֶץ כָּל-בָּשָׂר בָּא ... אֶת-הָאָרֶץ" (ו, יג)

האדם משפיע על הבריאה

שואל הזוהר הקדוש (ח"א דף ס"ח ע"א), אם בני אדם חטאו, הארץ מה חטאה? אלא כיון שעיקר הארץ הם בני האדם היושבים בה, לכן האדם פועל במעשיו על הבריאה אם לטוב לטובה, ואם חס ושלום להיפך, כשהאדם משחית את דרכו, גם הבהמות משחיתות את דרכן מין בשאינו מינו, וגם האדמה הצמיחה כלאים, שאז כל הבריאה משקרת ומקלקלת.

לכן לא בכדי בא המבול, הן העולם היה מושחת, בני האדם איבדו כל רסן, וההשחתה חלחלה גם אל בעלי החיים, שאף הם השחיתו דרכם וחיו מין עם שאינו מינו, ומזיווגים משונים אלו יצאו יצורי כלאים מעוותים ומחרידים. לכן הקדוש ברוך הוא החליט להחזיר את העולם למסלולו, והיה צורך להכחיד את היצורים בני התערובות.

מעשה פלא בבית חולים

בבית חולים ותיק, שנוסד לפני כמה דורות, הבחינו הרופאים בתופעה מוזרה המתרחשת בין כתלי בית החולים, דבר שגם הבכירים שבהם לא ידעו לתת לו הסבר וטעם.

חולים שהגיעו לבית החולים עם סימפטום של מחלה מסויימת, וברישומים אף נכתב במפורש שהאישפוז היה בשל אותה מחלה, נתקפו במהלך שהותם בבית החולים במחלות אחרות, שלא חלו בהן מעולם. התופעה התרחשה ללא כל סיבה הגיונית, גם כאשר בבית החולים לא היה אף חולה הנגוע באותן מחלות. ותהום כל העיר.

במשך תקופה ארוכה ניסו הרופאים לגלות מהו מקור התופעה, ולא עלתה בידם. למקום הובאו פרופסורים גדולים ובעלי-שם, וגם הם לא הצליחו לאתר את מקור המחלות.

רק לאחר חדשים רבים של עבודת צוות מייגעת, שבמהלכה חקרו ובדקו את התופעה המשונה לאורך ולרוחב, הגיעו החוקרים לידי מסקנה שיש בה לקח מאלף לפרשתנו .

בית החולים זה היה עומד על תילו מזה כמה דורות, ובמשך השנים אושפזו בו חולים לאין-מספר שהיו נגועים בחיידקים רבים, והיות וקירותיו עשויים מעצים עבים, נבלעו חיידקי המחלות בכתלים, והדביקו את החולים שאושפזו.

לאחר שהסיבה אומתה, המליצו החוקרים להרוס ולנתץ את הבית כולו, על עציו ואבניו, להוציאם חוץ לעיר ולשרפם, ולבנות את בית החולים מחדש. ואכן כך עשו, ורק אז פסקה התופעה.

החטאים מרעילים את האויר והמציאות משתנה

גם במחלות הנפש הרוחניות, הן מרעילות את האויר בטומאה וזוהמה, ופועלים הדברים בצורה דומה.

זכך המדרש (רבה, פרשה כ"ח ס"י ח') מספר, שהכל קלקלו מעשיהן בדור המבול, הכלב היה הולך אצל הזאב, התרנגול היה מהלך אצל הטווס, ויש מי שאומר שאף הארץ זנתה, שהיו זורעים לה חטים והיתה מוציאה דבר אחר.

ויש להבין את דברי המדרש, כיצד ניתן לומר על בעלי חיים ש"קלקלו", וכי הם בעלי בחירה? והביאור בזה, שאכן אינם אשמים בזה, אלא שבמציאות, גם הם נדבקו מרוח הטומאה שהשתררה בעולם באותה תקופה, וכמו החולים בבית החולים שנדבקו מהחיידקים שונתרו בתוך הכתלים, גם אם אינם אשמים.

את העקרון הנזכר אפשר ללמוד גם מתוך הדין הקובע (נגעים פ"ב מ"ו) שאם נראה נגע צרעת בקיר המפריד בין שתי דירות, גם הקיר בצד השני נטמא, למרות שאין לו כל מגע או משא ומתן עם בעל הבית המנוגע, די בכך שיש להם כותל משותף כדי שתחדור הטומאה מאחד לרעהו.

הצינוי "הרחק משכן רע" (אבות פ"א מ"ז) אינו מדבר רק על הרחקה מדיבורים עם שכן רע, או הרחקה ממעשים עמו, אלא הרחק משכן רע אפילו מקיר משותף.

גם על הקורא קריאת שמע על המטה נאמר שקריאה זו תציל אותו ממוזיקים שנוצרו מחטאיו והם מבקשים לפגוע בו (שער הכוונות דרושי הלילה דרוש ז). ולכאורה קשה כשמדובר בצדיק, כיצד נבראו לו מוזיקים, הלא צדיק הוא? וצריך לומר, שמוזיקים אלו נולדו על ידי עושי רשעה אחרים, אך כיון שכבר היו בעולם, דבקו גם בצדיק. וכך נאמר בזוהר הקדוש (פרשת כי תשא דף קצ"ד ע"א), שאף שיהושע לא חטא בעגל, לא היה בו הכוח להנצל ממלאך המות.

ולכן אסור להסתכל בפני אדם רשע (מגילה כח). ואל תתמה על כך ותאמר, וכי בשל הסתכלות הנני עלול להדבק ברוח תאוה או גאווה?! התשובה היא, כן! ועוד פעם כן! עצם ההבטה בפניו של הרשע, עלולה להמיט על האדם את הגרוע ביותר.

זו גם היתה התוצאה של "השחית כל בשר" ... שכאמור גם הארץ, שאינה בעלת-בחירה, השחיתה וזנתה, עד שבא נח וטיהר את העולם.

וכיון שמידה טובה מרובה פי חמש מאות ממידת פורענות (תנחומא, בוכר, בשלח סי' כ"א), הרי שאם נטהר את מעשינו ומחשבותינו, תהא לכך השפעה עצומה על כל שכנינו ומכרינו, עד שגם הם יהפכו לטהורים, כמעט בעל כרחם...

"קִץ כָּל-בָּשָׂר... " (ו, יג)

מדוע נחתם דינם על הגזל ולא על העבירות החמורות יותר שבידם

הקדוש ברוך הוא אומר לנח, קץ כל בשר בא לפני וגו'. פירש רש"י ז"ל (כאן) "קץ כל בשר", כל מקום שאתה מוצא זנות ועבודה זרה, אנדרלמוסיא באה לעולם, והורגת טובים ורעים. (ומקורו במדרש רבה בראשית פרשה כ"ו, סי' ה'). "כי מלאה הארץ חמס", לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל. (ומקורו מהגמ' סנהדרין קח). עד כאן לשון רש"י הקדוש.

והקשו המפרשים, כיצד באים שני מאמרי חז"ל אלו יחדיו, מחד אמרו שלא נחתם גזר דינם של דור המבול אלא על הגזל, ומאידך, שהיה בידם זנות ועבודה זרה ולכן אנדרלמוסיא באה לעולם וכו', ומאחר ובני דור המבול היו עובדים עבודה זרה, וגם חטא גילוי עריות היה בידם, אם כן למה נחתם גזר דינם על "הגזל" שהוא קל מהם הרבה, ולא על העבירות החמורות, כאשר הסברא מורה שעליהן תבא ההקפדה היותר גדולה?

זכתנו לתרץ, באמת חיוב מיתה נגזר עליהם בגלל העוונות החמורים שבידם, עבודה זרה וגילוי עריות, אך הקדוש ברוך הוא ברחמיו חס על מעשה ידיו שלא להשחית דור שלם, על

כן רצה לכפר להם בממונם, כיון שעני חשוב כמת (ילקוט שמעוני תהלים סוף רמז תתל"א) ממילא כשיענישם ליטול את ממונם, יחשב הדבר כאילו עונש מוות בא עליהם, ובזה יצאו ידי עונשם. אך הואיל והממון שהיה בידם לא היה שלהם, כי גזלנים הם, אם כן לא היה ניתן לכפר להם על עונשם בממון זה, כיון שהוא היה ממון אחרים וגזול בידם. על כן אין מנוס אלא לבצע את דינם אשר נגזר עליהם מכח העוונות החמורות שבידם. וזהו אמרם "לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל", דוקא חתימת הדין היתה מפני הגזל, אבל עצם פסק הדין היה למיתה מפני העוונות הגדולים שהיו בידם, הם עבודה זרה וגילוי עריות.

דברי כיבושין להזהר מן הגזל

בנוגענו כאן באיסור החמור של הגזל, ערכנו דברים המעוררים את הלב להזהר מן הגזל, אולם היות ונתארכו הדברים, שמנו אותם בסוף פרשתנו, לך קחנו משם ויערב לך.

"עשה לך תבת עצי-גפר" (ו, יד)

עוג הביא עץ לנח לעשיית התיבה, ולמה נקרא שמו עוג

איתא בילקוט המוסר ואבני השהם (כאן) שבעת שרצה נח לבנות את התיבה, אמר לעוג מלך הבשן שיכרות עצים לעשותה. אמר לו עוג זאת בתנאי שתתן לי לאכול כל צרכי. הביא לו נח שלש עוגות, אכל עוגה וחצי, ושבע, והלך וכתר עצים, בדרך פגש בו מלאך המות, אמר ליה למי אתה מוליך אלו? אמר לו, לנח. אמר לו בשכר מה? אמר ליה בשכר שאוכל ואשבע, ואכלתי עוגה וחצי ושבעתי. אמר ליה, תמיד היית אוכל בקר וצאן ולא שבעת, ועכשיו שבעת?! בודאי עשה לך כשפים, ולא תטרח להוליך לו העצים. שמע לו עוג ועזב את החבילה של העצים. ובא אצל נח עם החבל שהיו קשורים בו העצים, ונגרר בחבל חתיכה מהעצים, וממנו עשה נח את התיבה שגזיר עץ זה היה כארכו וקומתו ורחבו. כל שכן אם היה מביא כל מה שחתך כמה וכמה תיבות היה עושה מהם, בא וראה את כוחו. ע"ש. ובזה יובן למה נקרא שמו "עוג", על שם ה"עוגה" שנתן לו נח.

טעם נוסף שנקרא עוג, בעבור שהוא היה סביב התיבה כמו שאמרו (במס' זבחים ק"ג): שעוג נשען על התיבה ובזה ניצל מהמבול, עיין שם. ורק האף שלו נכנס בתיבה (זבחים שם), ומי המבול היו רותחים, ונכנסו לתוך פיו ונצטער, ולכן היה צועק עוג, עוג, עוג, בכדי להפליט את המים, לכן נקרא שמו "עוג".

"עשה לך תבת עצי-גפר..." (ו, יד)

תיבת נח שבדורנו

הקדוש ברוך הוא פקד על נח לעשות תיבה כדי להנצל מהמבול, וגם אולי במשך זמן בניית התיבה שנמשך מאה עשרים שנה יחזור דורו בתשובה.

והוא פלא, כיצד לא נתייאש נח בעצמו כשכולם צוחקים עליו ובכל יום מגנים אותו, והוא יחידי בונה את התיבה? תירץ מרן הרב ש"ך זצ"ל כי לנח לא היה שום ספק במה שאמר לו הקדוש ברוך הוא ולכן עמד איתן ולא התייאש. מכאן לומדים אנו יסוד גדול להחיים, אם אדם רוצה להחזיק מעמד, צריך הוא להיות בטוח בדבר בלי ספקות ואז ילך לבטח דרכו ויצליח.

היהדות החרדית תיבת נח של הדור

אחר כך נכנס נח לתיבה וניצל מהמבול. כאז כן עתה, היהדות החרדית משולה לתיבת נח שמסביבם גוברים וגוברים מי המבול המים הזדונים, הם מי הכפירה והתועבות, ואנחנו מתבצרים בתוך הישיבות והחינוך הטהור, ורק בזכות שאנחנו בטוחים בדרכינו דרך ה' נצליח ונתעלה.

תיבת נח התהפכה ע"י מי המבול

בא וראה מה שכתב בספר הישר (פרשת נח עמ' 18) ויגברו המים וירבו מאוד על הארץ וישאו את התיבה ותרים מעל הארץ ותלך התיבה על פני המים ותהפך על פני המים הלוך והפוך הנה והנה, ויתהפך כל החי אשר בה כהפוך את הנזיד בסיר, ויהי צער גדול בכל היקום אשר בתיבה, והתיבה חישבה להשבר, ויתבהל כל החי אשר בתיבה וינהמו האריות ויגעו השוורים ויצעקו הזאבים, וכל היקום אשר בתיבה מדבר וצועק כלשונו וישמע קולם למרחוק, וגם נח ובניו וצועקים ובוכים בצרתם וייראו ויראה גדולה מאוד ויגיעו עד שערי מות.

זהירות מהטכנולוגיה ההרסנית

גם היום תיבת הנח של ימינו היא היהדות החרדית אינה מנותקת מן המבול, לפי שרוח הטומאה עוברת על הארץ ומזעזעת את כל התיבה, למרות אטימותה וחסנה. ואם כן חייבים אנחנו להיות מודעים להשפעה הארסית המחלחלת, ולדעת שאיננו מחוסנים בפניה, צריכים לעמוד על המשמר. כיום יש את הפלאפונים הנוראים שמשחיתים כל פינה טובה, אינטרנט, מחשבים כל הסטרא אחרא יכולה להיות אצל כל אחד בבית, אנחנו בצרה גדולה מאוד מאוד מה יעשו הבחורים...

היום, יש לנו את אור התורה הקדושה - אור הזוה"ק, שהוא מטהר את האויר ומגרש החושך מן העולם כולו

מזבא בספר הזוהר הקדוש (תיקוני זוהר חדש ח"ב דף נ"ח ע"ב) מאמר נפלא המדבר על חשיבות ספר הזוהר כמפתח הגאולה, ועל היותו בבחינת "תיבת נח", אשר כל העוסק בו ינצל מהמבול שעתיד לשטוף את דורנו, הדור האחרון.

זוה תוכן המאמר בקצרה (בלשונונו):

בעת שהתכנסו התנא האלקי רבי שמעון בר יוחאי זיע"א והחבריא קדישא שעמו לחבר את ספר הזוהר הקדוש, ניתנה להם רשות מהשמים לגלות בו סודות גדולים ועצומים, והיה גלוי וידוע לפני בורא עולם שיבוא זמן בדור שבו בן ישי בא, שמצבו של עם ישראל יהיה קשה ביותר, ויהיו נודדים ממקום למקום וכו'. ולכן בשל כל זאת הסכים הקדוש ברוך הוא לעשות את החיבור הזה ספר הזוהר הקדוש, על ידי רבי שמעון בר יוחאי, וכינס בו ה' יתברך נשמות עליונות מיישיבה של מעלה ונשמות הצדיקים, שכולם יהיו כלולים בספר הזוהר, וכל זאת כדי למצוא מנוחה לשכינה בגלות וחרות לה ולבניה - עם ישראל. וזה מה שכתוב גם ציפור מצאה בית ודרור קן לה (תהלים פד, ד) ונאמר וקראתם דרור בארץ (ויקרא כה, י) המרמזים על הגאולה השלימה.

זמוסיף הזוהר כי זה החיבור - ספר הזוהר הקדוש, הוא כמו "תיבת נח" שכל נשמות הצדיקים כלולים בו, "זה השער לה' צדיקים יבואו בו". וכאשר יתגלה זה החבור בעולם בדור האחרון, רבים יתאספו ללמוד ולעסוק בו. וכל אותם שיזכו שיהיה להם חלק בספר הזוהר הקדוש, ינצלו מהמבול הנורא שישטוף את הדור האחרון, ספר הזוהר הקדוש יהיה כתיבת נח בעבורם להצילם ואשרי הזוכה!

לא תהיה גאולה עד שיזכו לטעום מאור הזוהר

כאזר לעינים כאן הוא ביאורו של השל"ה הקדוש (שני לוחות הברית, עשרה מאמרות מאמר ראשון) שכתב על כך וזה לשונו, הנה מבואר מכאן, שחיבור הזוהר היה עתיד להיות גנוז וכו' עד שיבוא הדור האחרון בסוף הימים, שאז יתגלה לתחתונים ובזכות העוסקים יבוא משיח, כי אז תמלא הארץ דעה בסיבתו, אשר זה תהיה סיבה קרובה לביאתו, וזה שאמר ובגינה ושבתם איש אל אחוזתו וכו', כדי שבזכות זה יגאלו ישראל. כשם שלא נגאלו ישראל ממצרים עד שהוצרך

הקדוש ברוך הוא לקדשם בדם הפסח ובדם המילה, כן הגאולה העתידה לא תהיה הגאולה, עד שיזכו לתוספת הקדושה הזו, והוא רצון הא-ל יתברך ואשרי הזוכה בה. עד כאן לשונו.

העוסק בזוהר מקרב את הגאולה

וכך ביאר המקובל האלקי רבנו שלום בוזגלו זיע"א בביאורו "כסא מלך" על תיקוני הזוהר (הנ"ל) וזה לשונו, "בסוף יומיא" לאמר שהוא דווקא קרוב לימות המשיח, "ובזכותו יבוא"! הנה מבואר שכל העוסק בספר זה מקרב את הגאולה ועושה נחת רוח גדול ליוצרו, וכמה מעלות טובות למשתדל בפרוש מאמרי רשב"י אין קץ לגודל שכרו. ואשרינו מה טוב חלקינו אם נוכה ונעזור לקרב ביאת משיחנו, כי כך גזר הבורא שלא יתגלה ויהיה גנוז עד סוף יומיא שבזכותו יבוא דרור! כי סגולה זו בו ולא בזולתו. עד כאן לשונו.

וכתב מרן הב"י, כי בדור האחרון יגדש העולם בחטאים רבים מאוד, עד שהאוויר יתמלא טומאה ויוצרך מבול מים שיכסו את כל ההרים הגבוהים כדי לטהר את הארץ כמין מקוה. אלא שהיום, יש לנו את אור התורה הקדושה - אור הזוהר הקדוש, שהוא מטהר את האוויר ומגרש החושך מן העולם כולו.

"שֶׁלֶשׁ מֵאוֹת אֶמָּה אֶרְךְּ הַתְּבֵה..." (ו, טו)

מידות התיבה לבטל את הנחש והס"מ

ראיתי באחד הספרים שהקשה מדוע צוה הקב"ה את נח לעשות תיבה דווקא במידות אלו, 300 אמה אורך, 50 אמה רוחב, 30 אמה גובה, ואל אמה תכלנה, שהגג יהיה אמה? ופירש בדרך רמז, שהנה המחטיא את האדם בעולם הזה הוא הנחש הקדמוני, שהוא הראשון שהחטיא את אדם הראשון וגרם מיתה לעולם. ועוד המחטיא את האדם- הוא שטן הוא יצר הרע הוא מלאך המות (בבא בתרא זו.).

וידוע ששמו של מלאך המות הוא "סמ-אל". ושניהם הנחש והשטן והס"מ החטיאו את דור המבול, ועל ידי כך מלאה הארץ חמס מפניהם. וכדי שנח יבטל את החטא הזה של דור המבול, אמר לו הקדוש ברוך הוא לבנות תיבה במידות אלו דוקא, שעל ידי כך יתבטל החטא הזה. לפי שהאות האמצעית של המילה "נחש", היא האות ח', ובצירוף האותיות ס"מ של מלאך המות, ביחד יוצא "חמס", לפי שהנחש וס"מ הם גרמו להחטיא את דור המבול ב"חמס". והדרך לבטלם היא על ידי האותיות הנתרות מהמילים "נחש" ו"סמ-אל", שהיות ובמילה נחש השתמשו באות ח', נשאר האותיות נ', ש'. לכן אמר הקב"ה לנח לבנות תיבה, באורך 300

אמה, כנגד האות ש' של הנחש, ו-50 אמה רחבה, כנגד האות נ' של נחש. ומהמילה "סמ-אל" שהשתמשו באותיות ס"מ, נשארו האותיות "אל", וכנגדן אמר הקב"ה לנח, שיבנה 30 אמה גובה התיבה, כנגד האות "ל", ושיבנה "ואל אמה תכלנה", כנגד האות "א" של אל. וכאמור כששתמשים באותיות הנותרות מ"חמס", אז היה הכח לבטל את הנחש וס"מ.

להפוך את הס"מ לקדושה

והדברים באים יחד עם דברי ספר מאורי אור (מערכת ס' אות י"ג) שלכל טומאה יש ניצוץ רוחני קדוש שמחיה אותה, וכך גם סמא"ל יש לו הניצוץ טוב המחיהו והוא האות "א" שלו, ואם יחסר האות "א" משמו אז כולו רע עיין שם. ועוד "סמאל" אם יוסר ויבוטל ממנו בחינת "סמ", ישאר "אל", שהוא שם קדוש כלומר אלהי ורוחני.

ובשל"ה הקדוש (בתולדות אדם בית דוד אות ה') הביא מהקדוש מהר"א גלאנטי זצ"ל, וזה לשונו (בתוך דבריו), וזהו נמי סוד בלע המות לנצח (ישעיה כה, ח) שלא אמר הכתוב בלע מלאך המות, אלא בלע המות, לפי שרק המות יבולע וישאר מלאך קדוש.

וזהו סוד הנחשים שהיו נמצאים במערת הצדיקים, כמו שאמרו בגמרא בבא מציעא (דף פד:): לנחש שהיה בפתח מערת רשב"י, "עכנא עכנא פתח פיך ויכנס הבן אצל האב", שיצר הרע שלהם כבר נמתק עד שהנחש עצמו נעשה להם לשומר ולשמש, הרי שהטומאה הפכה לקדושה.

וכן אמרו רבותינו ז"ל בסנהדרין (דף נט:): חבל על שמש גדול (הנחש) שאבד מן העולם, שאלמלא לא חטא אדם, היה מכניס לנחש רצועה תחת זנבו ומוציא זבל לאשפה, והיה מביא לו מרגליות מארץ מרחקים. פירוש, שאלמלא לא מרד סמא"ל ונעשה מר, היה העולם משתמש על ידו, והיו קונים עולמם על ידו, כי היה מסייעו להוציא "זבלו", היינו את טינוף העבירות ולהרחיקו מעשות רע, והיה לו התועלת להביא מרגליות ולעשות מצוות, כמו שנאמר (בראשית ב, טו) ויקח ה' אלהים את האדם ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה, "לעבדה" - מצות עשה, "ולשמרה" - לא תעשה. אמנם הטתו ברוב לקחה, ומרד הנחש ויצא וחטא והחטיא את האדם.

ועוד הוסיף וכתב בשל"ה (שם אות ו') וזה לשונו, סמא"ל היה מלאך טהור, ואמרו המקובלים שהוא היה מהשרפים, אשר נראה שעל זה בא הרמז שנקרא הנחש "שרף" (דברים ח, טו ובאבות דר"נ סוף פרק ל"ט), ולבש קנאה היא קנאת סופרים שהיה מקנא במעלת האדם, כי רצה להתקרב אל הקודש פנימה, וקנאת סופרים תרבה חכמה להעושים לשמה, רק על כל פנים היה בו כח מהמותרות כאשר רמזתי למעלה, כי כל נברא יש בו קצת חסרון אף שאינו גשמי, ואפשר

להיות שיבוא לידי חטא, ומלאכי סדום יוכיחו, שתלו הגדולה בעצמם, הגם כי זה אינו אלא באקראי בטל במיעוטו, מכל מקום סמא"ל אפשר היה בו יותר בנעלם ענין התמורות, ובקנאתו באדם התעורר האדם לנגדו, וזה מסייע לדבר עבירה, עד שנעשה הוא מקטרג ויצר הרע. ע"כ.

"שֶׁלֶשׁ מֵאוֹת אָמָה אַרְךָ הַתֵּיבָה..." (ו, טו)

מידות התיבה הם שילוב הויה אדנות שבכחם נכנעה לילית

הקדוש ברוך הוא הגן על נח ובניו בתיבה, בכח שילוב השמות הויה"ה אדנות (שהוא שם "יא הד ונ הי", דהיינו כותבים אות ראשונה משם הויה"ה, ואחריה אות ראשונה של אדנות, ושוב אות שניה מהויה וכו'), שהוא יחוד קודשא בריך הוא (שהוא שם הויה"ה) ושכינתיה (שהוא שם אדנות), ובשילוב הויה"ה אדנות יוצא המידות של התיבה, כך: יא הד ונ הי. י' פעמים א' הם 10, ה' פעמים ד' הרי 20, יחד שלושים, הרי לנו שלושים אמה קומתה. ו' פעמים נ' הם 300, הרי לנו שלש מאות אמה אורך התיבה. ה' פעמים י' הם חמשים, הרי חמשים אמה רחבה. הנה לפנינו שמידות התיבה מרומזים בשלוב הויה"ה אדנות, המגינים על יושבי התיבה. וסך כל המידות הנוכרים של התיבה יחדיו הם 380, שהוא בגימטריא "שלום" (יחד עם ד' אותיות), שבזכות כך יעשה השם "שלום" בעולם. גם מדות התיבה הנוכרים העולים 380, יחד עם הכתוב ואל "אמה" תכלנה מלמעלה, "אמה" היא אותיות מאה, עולה המנין 480, שהוא כמנין "לילית", לפי שבכח מדות התיבה, הכניעו את לילית.

עוד רמז פלאי במדות התיבה

מדות התיבה הן אותיות לש"נ, היינו ל' אמות קומתה, ש' אמות ארכה ונ' אמות רחבה. והנה האותיות שלפניהן הן כר"ם (האותיות שלפני "לשנ", דהיינו לפני האות ל' היא האות כ' ולפני ש' ר', ולפני נ' מ'). והאותיות שאחריהן הן סת"ם, וזהו כדברי חז"ל שהיות ונח סת"ם את תפילתו ולא התפלל על בני דורו, לכן נצטוו לעשות תיבה במדות לש"ן, ואחרי התיבה נכשל ב"כרם".

מה נפלאים סודות התורה

מכאן ניתן לראות כמה סודות נפלאים רמוזים וטמונים בדברי תורתנו הקדושה, שאפילו מדות התיבה, שלכאורה לא באו אלא כדי שתוכל התיבה להכיל בתוכה מכל החי מכל בשר מן האדם ומן הבהמה והחיה והעוף למינהו כמפורט בפסוקים, מכל מקום הטמינה התורה בהם רמזים וסודות נפלאים, שיש בהם כדי לתקן את הקלקול הגדול של אותו הדור, ולעשות שם ושארית לעולם.

מעתה נלמד קל וחומר בגופי תורה ובמצוותיה, שבהם טמונים סודות טמירין ונפלאים, ומי יכול להכיל בדעתו מה גדלו אמריו יתברך, מה עמקו מחשבותיו, מי יעמוד בסוד ה'.

"צַהַר תַּעֲשֶׂה לְתִבְהָ וְאֶל-אִמָּה תִכְלֹנָה מִלְמַעְלָה וּפִתַּח הַתְּבָה בְּצַדָּהּ תְּשִׂים תַּחְתֵּיהֶם שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים תַּעֲשֶׂה" (ו, טז)

רמז פלאי בפסוק לנח להפוך "צרה" ל"צהר"

צדיקים מהפכים מידת הדין לרחמים (ראה סוכה יד.) כגון את "נגע" הופכים ל"ענג", שהן אותן אותיות רק סידורם שונה, וכן את "צרה" הופכים ל"צהר".

וזהו "צהר תעשה לתיבה", השם מצוה על נח הצדיק שאת התיבת "צרה" תעשה "צהר". וכיצד תעשה כן באופן זה, אשר "אל אמה" שהם אותיות "אלהים" (חסר י') שהוא שם של מידת הדין, "תכלנה מלמעלה" שיתהפך לרחמים. וכיצד תעשה כן, על ידי ש"ופתח התיבה" היינו האות "צ" שהיא בפתח מהתיבה- בתחילה תיבת "צרה", "בצדה תשים" תניח אותה במקומה שהיא בצד האות, כי באות צ' אין שינוי מקום בין המילים צרה וצהר, רק "תחתים" היא האות "ר" שבהמשך תיבת "צרה", "שנים ושלשים תעשה", היינו האות "ר" השניה במילה צרה, תהיה אות שלישית ותהפך המילה מ"צרה" ל"צהר". דהיינו "שנים"- היא האות השניה, "שלשים תעשה" תעשה אותה אות שלישית, ותהפך המילה צרה לצהר. (ילקוט הגרשוני)

"צַהַר תַּעֲשֶׂה לְתִבְהָ" (ו, טז)

צהר הוא חלון או אבן טובה? נח צדיק שבכוחו להאיר במקומו או אף חוצה לו

רש"י (כאן, ומקורו מבראשית רבה פרשה ל"א סי' י"א) מביא ב' פירושים מהו "צהר" יש אומרים שהוא חלון, ויש אומרים שהוא אבן טובה.

וראיתי בספר ילקוט חמישאי שהביא מהמפרשים לבאר את המח' בדברי חז"ל כך, הנה יש צדיק שבכוח צדקתו ניצל הוא בעצמו מהצרה, וגם רואה במפלת אויביו. וכמו שאמר דוד המלך בתהלים (נד, ט) כי מכל צרה הצילני ובאויבי ראתה עיני. ויש צדיק שהוא פחות בדרגה ובמעלה, שאף על פי שהוא עצמו זוכה להנצל, אבל אין לו זכות לראות במפלת אויביו. והנה בסנהדרין (קח.) נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש, רבי יוחנן אומר נאמר "בדורותיו" לומר שדוקא בדורותיו היה נח צדיק, אבל אילו היה בדורות משה ושמואל לא היה צדיק. וריש

לקיש אמר לא כך, אלא בדורותיו היה צדיק כל שכן אילו היה בדורם של משה ושמואל היה יותר צדיק.

מחלוקת זו היא המחלוקת שהביא רש"י כאן, כי היש אומרים שצוהר הוא חלון, פירושו שנח היה צדיק שיכל גם לראות במפלת אויביו, הם דור המבול, וזה רמוז ב"חלון", שיכול לראות דרך החלון במפלת אויביו. ויש אומרים שצוהר היא אבן טובה, לפי שסוברים שהיה בכוח צדקתו של נח רק להגן על עצמו, כאבן טובה שיש בכוחה להאיר רק בתוך התיבה, אבל לא להאיר חוצה לה כך שיוכל לראות במפלת אויביו.

"תַּחְתִּים שָׁנִים וְשְׁלֹשִׁים תַּעֲשֶׂה" (ו, טז)

העופות והבהמות הטהורות היו במדור העליון עם נח

בתיבת נח היו שלש עליות כדכתיב "תחתים שנים ושלשים תעשה" (ו, טז), והביא רש"י (כאן) את דברי חז"ל (סנהדרין דף קח:): שעליה העליונה היתה לנח ולבני ביתו, האמצעית למדור בהמה חיה ועופות, והתחתונה לזבל. נמצא לכאורה מבואר שנח עם בני משפחתו היו דרים לבדם בקומה אחת.

ברם מאידך הגמרא (שם) אומרת וישלח את היונה "מאתו" לראות הקלו המים, אמר רבי ירמיה מכאן שדירתן של עופות טהורים עם הצדיקים. ופירש רש"י (ד"ה מאתו) גבי עורב לא כתיב "מאתו". מכאן שדירתם של טהורים עם הצדיקים כו', כלומר הנאה הוא שדרים אצלם, שמכירים בצדיקים, כדאמרין בדוכתי אחריתא. וכן ניתן לדייק כן מדכתיב, מכל הבהמה הטהורה "תקח לך" (בראשית ז, ב) ואילו אצל הטמאים לא נאמר "תקח לך", ללמדך שדירתן של טהורים עם הצדיקים. נמצא לפי זה שנח היה גר באותה קומה יחד עם הבעלי החיים הטהורים. וכך מפורש במדרש בראשית רבה (פרשה ל"א ס"ס יא), שבקומה אחת בתיבה היו גרים נח ובניו והטהורים. וצריך ביאור כיצד זה עולה יחד עם דברי הגמרא הנזכרים לעיל שנח היה עם משפחתו בקומה העליונה ובקומה שמתחתיה היו הטהורים?

והנה עמד קושיא זו המהרש"א (סנהדרין שם בחדושי אגדות ד"ה מכאן שדירתן) ומתרגן, שדברי הגמרא העליונים לאדם, הכוונה שעיקר תשמישן היה לאדם, אך גם הנלוים אליו הם הבעלי חיים הטהורים היו שם.

נמצא מבואר בהגמרא ובמפרשים, שהחיות והבהמות והעופות הטהורים היו יחד עם נח במדור העליון.

"תַּחֲתֵימָם שְׁנַיִם וְשְׁלֹשִׁים תַּעֲשֶׂה" (ו, טז)

החינוך הטהור וחובת קביעת עתים לתורה

כאמור הגמרא בסנהדרין (דף קח:) מבארת שהעליה העליונה היתה לנח ולבני ביתו, האמצעית למדור בהמה חיה ועופות, והתחתונה לזבל.

מובא בחז"ל (זבחים קיג:) שכשרצה נח להכניס את הבהמות והחיות לתיבה, היתה בהמה אחת, ענקית, בעלת ממדים מבהילים, שלא היתה תוצר כלאיים הנקראת ראם. הראם של פעם היה "הלוייתן של הבהמות", כמובא במדרש שוחר טוב (תהלים כב, כח) שדוד המלך עליו השלום, ברעותו את צאן אביו, נתקל בראם רובץ וחשב אותו לגבעה. טיפס עליו, ולפתע הראם התרומם מרבצו, ודוד המלך מצא את עצמו בין שמים לארץ... ועל כן התפלל לה' שהראם יחזור לרבוץ כדי שיוכל לרדת. ולכן אומר דוד בתהלים (כב, כב) מקרני ראמים עניתני.

שואלים חז"ל הקדושים (זבחים קיג:), כיצד ניצל הראם מן המבול, הן לפי גודלו לא יכול היה להכנס לתיבה? מתרצת הגמרא, שמא נח הכניס לתיבה גור של ראמים והוא קטן. דוחה הגמרא, שגם הראם הקטן לא היה נכנס אל התיבה, כי גם גור ראמים הינו גדול וכביר. ועל כן צריך לומר שהוא שחה סביבות התיבה ורק "ראש חוטמו הכניסו לתיבה". שוב שואלת הגמרא, כיצד יכול היה לחיות, הרי מי המבול היו רותחים? משיבה הגמרא, אף שמי המבול היו רותחים, נעשה נס והמים סביבות התיבה היו צוננים, כדי שלא להמיס את הזפת שחיפה אותה.

את דברי הגמרא הנזכרים מסביר הגאון רבי חיים קרייזווירט זצ"ל, רבה של אנטוורפן, וכה אמר:

יש להבין את שאלת הגמרא הרי במקומות אחרים הגמרא שואלת מאי נפקא מינה, מה שהיה היה. הן הגמרא אינה ספר היסטוריה, אלא ספר של הכוונה והדרכה. ואם כן גם כאן צריכה להיות הדרכה ומה היא.

על כן נראה, שאין הדברים יוצאים רק ידי פשוטים, אלא הכל משל ולקח לנו. לפנינו סדרת משלים: המבול, תיבת נח והראם. המבול הוא שטפון נורא, הגורף את החוטאים למצולות, מבחינה רוחנית, האם אין אנו חיים היום בדור של מבול, מבול של כפירה, מבול של שחיתות וזוהמה, מבול של ריצה מטורפת אחר ההבל, כשהטרדות והלחץ כובשים ומטביעים אותנו, ומי יכול להנצל מן המבול.

במבול זה, משייטת לה תיבת נח "נח איש צדיק", הם הצדיקים, התלמידי החכמים המנותקים מן המבול, מן שטפון הרוחניות. הצדיק חי בעולם של זוהר וקדושה, עולם של תורה וטוהר כמו נח בתיבה. ועם נח היו בני משפחתו, כשם שבני משפחתו של הצדיק חיים עמו בתיבתו הרוחנית. וכל בעלי החיים שלא השחיתו דרכם, והיו בתיבה, הם רמז למסתופפים בצל הצדיקים, ומצויים אתם בתיבתם- עולם הישיבות, שם האויר צלול ונקי, לשם לא חודרת ההשחתה.

אבל מה עם כל אלו שאינם יכולים להכנס אל התיבה, רבבות אלפי יהודים נאמנים שאינם נמצאים בישיבה ובבית המדרש, כל אלו העמלים לפרנסתם, האם נגזר עליהם להסחף במימי המבול הרוחני ולטבוע, חלילה?

זוהי שאלת הגמרא, מה עם הראם הענק, שאינו יכול להכנס אל התיבה?

והתירוץ, נח הכניס אל התיבה גור ראמים. כלומר, הצלתם של אותם המונים, היא על ידי חינוך בגיל הרך, מי שלמד בבית ספר חרדי התחסן! הוא יחזיק מעמד כנגד הגלים הסוחפים, מי ששולח את בנו לבית ספר חרדי מציל אותו מן המבול!

אבל בחינוך הרך לבדו, אין די, כי גם בגיל המבוגר יותר יש צורך "לשחות סביב התיבה", לשהות בסביבה תורנית של בני תורה, כי אם מתרחקים, נכוים!

וגם בכך לא די, כיון שהאויר שמחוץ לתיבה מורעל! לכן חייבים איפוא "להכניס את החוטם לתיבה". לנשום אויר של תורה, להשתתף בשיעורי תורה.

רק אז נעמוד איתנים כנגד שטפון המבול השלילי, מחוסנים כנגד הרעל, מחושלים כנגד האוירה הקלוקלת.

"בֹּא-אֶתָּה וְכָל-בֵּיתְךָ אֶל-הַתֵּבָה" (ז, א)

תפילה בכוונה

צהר תעשה "לתיבה", פירש הבעל שם טוב (בספר בעל שם טוב נח סי' ט"ו, י"ז, י"ט), כי הכוונה ל"תיבות" שמוציא האדם מפיו בתפילה, שהצדיק עושה מכל תיבה ותיבה "צהר" היינו אור גדול שאפשר להסתכל בו מסוף העולם ועד סופו. וככל אשר יתן האדם נפשו בתפילה, כך תאיר המילה יותר, כמו שנאמר בהמשך (ז, א) בא אתה וכל ביתך אל התיבה, כלומר בכל תיבה ותיבה יש להכניס את הרמ"ח אברים ושס"ה גידים, "וכל ביתך" פירושו כל גופך. ועל ידי זה הצרה יהפך לצהר- לאור גדול, שיוציאים מן הצרות על ידי כח התפילה כנודע.

לעולם יקדים אדם תפילה

כותב הזוהר הקדוש (זוהר חדש, ח"א דף ל"ח ע"ב) שכאשר יצא נח מהתיבה וראה את השממה שעשה המבול, היה בוכה ואומר רבונו של עולם, מדוע עשית כך... והיה מתפלל להקדוש ברוך הוא. אמר לו הקדוש ברוך הוא, רעיא שטיה (רועה שוטה) מדוע לא התפללת לפני כן? עכשיו אתה מתפלל?! כמה הארכתי איתך בדיבור ולא בקשת ממני אפילו פעם אחת שאני ארחם על בני.

יודוע (מדרש שוחר טוב תהלים ל"ז) שכאשר פגש אברהם אבינו את נח וכן כשפגש אליעזר את שם בן נח שאלו אותם, הרי שנים עשר חדשים הייתם בתיבה מה עשיתם שם כל כך הרבה זמן? אמרו להם לא היתה לנו מנוחה כלל ועיקר, החיה הזאת אוכלת בשעה 12 בלילה וזה כך וכו'.

הטורח לזכות את הרבים, חוסכים ממנו טרחות אחרות

כיוצא בזה כתב האברבנאל (סוף פרשת בראשית עה"פ וירא ה' כי וגו') אם נח לא היה נח לפני כן, אלא היה מתרוצץ והולך מזה לזה להחזירם בתשובה, ומקהיל קהילות ועושה תפילות, לא היו לו את הצרות של התיבה. אבל מכיון שלא התפלל ולא טרח לפני כן, לכן היה צריך לטרוח בתיבה.

מסופר על יהודי שלא היו לו ילדים וטרח אצל כל הרופאים ולא הועיל, יעצוהו שילך לתלמיד חכם שיתפלל עליו ובזכות תפילתו יזכה לבנים. שאל אותו התלמיד חכם, אתה נותן מעשר? שאל אותו מה זה מעשר? הסביר לו והסכים לתת מעשר, וכך עשה, בא לביתו, הכין קופה שאליה היה אוסף את מעשרותיו והיה עושה בהם חסד עם האנשים, כאשר אמר לו התלמיד חכם. והנה בחסדי השם כעבור שנה זכה לילדים. לימים אמרה לו אשתו הן עתה כבר יש לנו ילדים ואין לי כח יותר לגמ"ח הזה, הן אנשים מגיעים לכאן בכל עת בימים ובלילות, מטרידים ומפריעים לנו ולעיסוקנו והדבר קשה לי עד מאוד. שמע לעצתה וכך עשה וכו'. והנה ילדיו החלו לחלות, וידרוש ברופאים ואין עוזר. בצרתו שב אל התלמיד חכם שיתפלל עליו ויעצוהו. ובהגיעו, היה התלמיד חכם דורש, דוד המלך אמר, אך טוב וחסד ירדפוני (תהלים כג, ו), וקשה כיצד שייך שחסד רודף אחרי אנשים, הרי אנו רואים שרק מס הכנסה רודף אחרי האדם ולא טוב וחסד? ותירץ, דוד המלך אומר, יותר טוב שירדוף אותי לעשות צדקות ומעשים טובים, מאשר שאהיה רדוף ממחלות חס ושלום. הבין האיש את אשר עליו לעשות, שב לביתו וחיפש את הקופה והוסיף בצדקות ובמעשי חסד ביתר שאת וביתר עוז, ובניו הבריאו מחוליים.

כח התפלה של רבי עקיבא איגר זיע"א

מעשה נפלא (מובא בכמה ספרים, וראה שו"ת דברי יציב ח"ז ליקוטים סי' קי"ד אות ז') על הצדיק רבי עקיבא איגר זיע"א שהנהגה יקרה היתה לו, לבקר את כל החולים בעיר. מקפיד היה על כך, כרבי עקיבא התנא בשעתו - כך הוא. שהנה מסופר בגמרא (נדרים מ.) על רבי עקיבא שהלך לבקר אחד מתלמידיו ומצאו שכבר כמה ימים לא באו מים אל פיו, וביתו לא מאורר, ואוכל אין בנמצא! מיד ניקה את הבית והגיש לו לאכול ולשתות והצילו מרדת שחת. עד שקבע את ההלכה שכל מי שאינו מבקר חולים כאילו שופך דמים רחמנא ליצלן. ורבי עקיבא איגר, שהיה גדול הדור, עשה אף הוא כן והלך בדרכי התנא הגדול רבי עקיבא.

פעם, הגיע לבית חולה כדי לקיים מצות ביקור חולים, והנה מצבו של החולה היה חמור ביותר. שאל לעצת הרופאים וכולם נואשו מחייו. אבל רבי עקיבא אינו מרפה. בדק ומצא שבקרוב ממש מגיע לכאן רופא הקיסר הגדול ובדרכו אל הארמון חוצה את העיר ועובר בסמוך לבתי היהודים. ביקש רבי עקיבא מנאמניו שיעמדו על הדרך ויתחננו לפני הרופא המפורסם כי יבוא לבדוק את החולה האנוש. וכשעבר שם, ביקשו ממנו את בקשת רב העיר ונענה לה.

הגיע אל ביתו של החולה שמצבו כבר החמיר עוד. התבונן, בדק, הרהר וחשב ולבסוף אמר בקול החלטי "אין תרופה למכתו!!!!" המשיך והסביר את הדיאגנוזה שלו: "מצבו כה חמור, ואין בנמצא משהו שמחיה מתים".

נזדעק רבי עקיבא איגר, ושאלו, אמור נא לי דוקטור, חולה זה ששוכב כאן בביתו הדל ובמיטתו הרעועה, פסקת את דינו. אבל הלא רופא גדול אתה, של הקיסר ירום הודו. ואם הקיסר עצמו הוא אשר היה מוטל כאן במיטה במצב זה, האם גם עליו היית חורץ דין כזה, מה היו דרכי הטיפול שלך במצב זה אילו היה הקיסר, הוא הסובל?

התבונן בו הרופא ממושכות, אחר חיך מופתע מן ההשוואה ואמר באיטיות: אמנם כן, צודק אתה, ראב"ן יהודי, הלא ממש נביא אתה... באמת אף הקיסר היה חולה במחלה זהה ובמצב קריטי כזה לא מזמן.

אבל התרופה אשר סיפקנו לקיסר, המשיך הרופא ברוב חשיבות ואמר, אין שום אפשרות ליתן ממנה לחולה היהודי השוכב כאן. תרופה זו, יקרה היא ואינה בנמצא! ישנו עוף אחד נדיר מאד שאינו פורח במקומות ישוב, רק ביער. וכשמבשלים באופן מסויים את העוף הלז, הרי שיש בו שיקוי ורפואה גם במצב כה חמור.

כשהיה צריך הקיסר לתרופה, סיפר, גייסו לצורך כך, הרבה ציידים. והקיסר אשר רבו נכסיו ועשרו עצום, יכול היה לשכור כל כך הרבה ציידים וכך הצליחו להשיג את העוף הנדיר, ולעשות ממנו שיקוי ותרופה לקיסר והתרפא. אבל המצב כאן, אינו דומה כלל, מאין לכם עוף כזה.

בכל אופן נטל ממנו רבי עקיבא את כל אופני המיצוי של זה העוף, והודה לו על תשומת לבו וטרחתו. הרופא עזב את הבית ורבי עקיבא איגר נעמד בתפילה, התחנן ובכה בעד יהודי זה וכה אמר, יהודים הם בניך אהוביך, וזה היהודי, בודאי אינו פחות חשוב מהמלך הערל, מלך הגוים, ואם בשבילו נמצאה הציפור, כאן שיהודי זה מוטל חולה, מחמת עניונו לא תהא ארוכה למחלתו?! והנה בעודו מבקש רחמים, שמע נקישה בחלון.

התבונן רבי עקיבא איגר ורואה כי ציפור נוקשת עם מקורה בחלון ומבקשת להכנס. מתחננת ממש. מיד אמר לתלמידיו שיפתחו את החלון ויכניסו את הציפור בזהירות, כך שלא תפרח מידם. התבוננו בה התלמידים, וראו, שתוארה תואם להפליא לתיאור העוף הנדיר והמיוחד אשר צידי המלך חיפשו ביערות, ובזכות שרבתם בתפילתו הרעיש את השמים, הציפור נשלחה עד אליו.

שחטו את העוף ועשו את כל אותן פעולות שצוה הרופא. רק הוראה אחת נחרצת יצאה מפיו של רבי עקיבא איגר, להשאיר את הכנפים והנוצה למשמרת. ובחסדי השם אותו חולה נתרפא מייד, ושב לבריאות איתנה.

לאחר זמן, שוב עבר הרופא דרך העיר הזו בדרך למסעיו. ולמרות שתמיד ממהר היה, בכל אופן היה מאוד תאב לדעת מה עלה בגורלו של החולה הזה, שכבר אמר בזמנו נואש לחייו. משבא לעיר התעניין אצל אנשי העיר לכתובתו של החולה והורו לו את ביתו וירא אותו והנה הוא בריא ושלם. התפלא הרופא מאוד ושאלו לפשר הדבר איך נתרפא.

סיפר לו שרבי עקיבא איגר נתן איזה תבשיל מיוחד מציפור וזה מה שהקימו מחליו. והראו לו את הכנפיים והנוצה של הציפור. מיד הכיר הרופא שזוהי הציפור הנדירה והיקרה, והתרגש והתפעל, והיה קידוש שם שמים עצום.

אמר הרופא, מה שהמלך היה צריך לטרוח על ידי כל חייליו ומשרתיו בצו מיוחד, הצליח הראבין שלכם לעשות על ידי תפילתו לבורא העולם.

מכאן ילמד אדם כח התפלה ויתמיד להתפלל בכוונה ובשמחה ויתפלל על כל אחינו התועים שיחזרו למוטב ויעשו נחת רוח ליוצרנו. דאף אם סבור שאינו יכול ללכת ולדרוש ברבים ולהחזיר בתשובה, מכל מקום יתבעו ממנו על שהיה לפחות יכול להתפלל על אחיו, ואין תפילה שבה ריקם, כי השם יתברך שומע תפילת כל פה.

"וַיִּשְׁלַח אֶת-הָעֶרֶב וַיֵּצֵא וַיֵּצֵא אֶת-רֵיחוֹ וַיָּשׁוּב" (ח, ז)

העורב פקה שבחיות ואכזרי על בניו

בילקוט ראובני (על הפסוק הנ"ל) מביא מהמדרש הנעלם (זוהר חדש ח"א דף ל"ח ע"ב), רבי איבו אמר, נח היה מבין צפצוף עופות, "וישלח את העורב" שהוא פקה שבעופות, למדע סימנא. (שלח את העורב שהוא פקה שבעופות, כדי שיהיה בו סימן, שאם יחזור סימן שיש להשאר בתיבה, ואם לא יחזור, סימן שיש לרדת מהתיבה.) אמר רבי חייא היכי עביד הכי והא אסור למנחש בעופות? (איך עשה כן, הרי הלכה היא שאסור לנחש בעופות?)

אלא אמר רבי חייא למה שלח העורב, רמז הקדוש ברוך הוא שהוא רחמן, נהפך אכזר חס ושלום כמו עורב. (שלח את העורב, לפי שהוא אכזרי על בניו, שאינו מאכילם, לרמוז כלפי שמיא שגם הקדוש ברוך הוא הפך חס ושלום לאכזר על בניו.) אמר רבי יוסי והא כתיב איש צדיק תמים והאיך הטיח דברים כלפי מעלה? אמר רבי חייא מרוב צערו, דאין דנין את האדם על שעת צערו. והעורב לא רצה ללכת מפני שמתקן לשליחות אחרת, לפרנס אליהו, שנאמר והעורבים מביאים לו לחם (מלכים א, יז, ו). כיון שראה נח שעשה שלא כהוגן "וישלח את היונה".

"יצא יצא" בגלגול ניצוצי נשמת משיח בצדיקי הדורות שמקבלים ייסורים בשביל עוונות הדור

עוד כותב ילקוט הראובני (שם בהמשך, בשם המקובלים) בגן עדן יש היכל אחד נקרא היכל של בני חולים, כך שהמשיח יתגלה בהיכל ההוא וכל המחלות כל הכאבים וכל הייסורים, ייתון וכולם באים עליו, ואלמלא הוא מקל על ישראל ומקבל עליו, לא היה אדם יכול לסבול יסוריהם של ישראל על עונש התורה כפי שאמר הפסוק, אכן חולינו הוא נשא (בישעיה נג, ד), וכמו רבי שמעון ורבי אלעזר במערה.

ובענין ההיכלות אמר, כי בהיכל הרביעי רפואות אור לכל אלה בני המחלות והמכאובים שסבלו עם המשיח. והכוונה כי צדיקי יסוד עולם מקבלין ייסורים ומקילין על משיח. והנה צריך

שתדע כי אותם הצדיקים הם מורכבים מניצוצי נשמת משיח עצמו וזה "יצוא יצא" ושוב בגלגול ועיבור, היינו ניצוצי נשמתו מתפשטים מאותן צדיקים המדוכאין ביסורים.

ובעלי נוטריקון אמרו "יבשת" אותיות "תשבי", ולפי דרכו של המחבר הוא משיח, ונקרא "עורב" על שם הערבות שהוא פורע חובן של ישראל בייסורים, כדין הערב קבלן.

וישלח את העורב זה דוד שהיה קורא תמיד כעורב

והנה על הפסוק וישלח את העורב, כתוב בזהר (חדש דף ל"ט ע"ב) "וישלח את העורב" זה דוד שהיה קורא תמיד כעורב, ושלחהו הקדוש ברוך הוא ממלכותו והוציאו מביתו. מה כתיב "ויצא יצא ושוב וגו'" והנה יצא ושב בתשובה ומתודה על חטאיו, עיין שם באורך.

משיח בן דוד, אליהו התשבי, ויונה בן אמת

ממשיך הזוהר חדש (שם דף ל"ט ע"ב) דבר אחר, "העורב" שבא (המשיח) מיהודה שנקרא "ערב" שנאמר אנכי אערבנו (בראשית מג, ט). "עד יבושת המים" הזדונים מעל הארץ, דאינון ישראל כעפרא דארעא בגלותא. "וישלח את היונה" הוא יונה בן אמת. (שהוא משיח בן יוסף).

כלומר, דוד המלך חי בגן עדן, כי דוד גלגול אדם הראשון, "וישלח את העורב", שהיה קורא עמהם תמיד כעורב, ורמו על משיח בן דוד ערב קבלן בעוונותיו, "עד יבשת המים" הוא אליהו התשבי משיח בן יוסף שיבא ויגאלנו.

"וַיִּשְׁלַח אֶת-הָעֹרֵב וַיֵּצֵא וַיָּצֵא וְיָשׁוּב" (ח, ז)

מהי טענת העורב לנח, ומדוע נח בדק אם קלו המים הרי רצה להשאר בתיבה

הגמרא בסנהדרין (דף קח:): אומרת "וישלח את העורב" אמר ריש לקיש תשובה ניצחת השיב העורב לנח, אמר לו, רבך שונאני ואתה שנאתני! רבך שונאני דאמר לנח מן הסהורין תקח שבעה שבעה ומן הטמאים שנים. ואתה שנאתני שאתה מניח ממין שבעה ושולח ממין שנים (אתה שונאני, שממיני הבאת לתיבה רק שנים, ואינך שולח לבדוק אם קלו המים ממין שהבאת שבעה לתיבה והרי...), אם פוגע בי שר חמה או שר צנה לא נמצא העולם חסר בריה אחת? או שמא לאשתי אתה צריך? אמר לו נח, רשע, במותר לי נאסר לי, בנאסר לי לא כל שכן?!

אולם קשה לפי מה שכתבנו למעלה, שלא רצה נח לצאת מן התיבה, עד שאמר לו הקדוש ברוך הוא צא מן התיבה, אם כן מדוע רצה לשלוח את העורב? ויש ליישב זאת על פי המדרש שקראו לעורב רשע, וחבורתו מזיקה מאוד, כי היה משדל את כולם לצאת ולברוח,

והיה חשש פן יגררו אחריו מאשר אתו בתיבה ולא יעמדו בנסיון הזה שלא לצאת לפני הזמן ולכן גרשו ושלחו.

”וַיִּשְׁלַח אֶת-הָעֹרֵב וַיֵּצֵא יֵצוּא וְשׁוּב עַד-יִבְשֶׁת הַמַּיִם” (ח, ז)

הטעם שהעורב היה הולך ומקיף סביבות התיבה

הנה חז"ל (מדרש אגדה, בובר, פרשת נח פרק ח' סי' ו') נתנו טעם "ויצא יצוא ושוב" שהיה הולך ומקיף סביבות התיבה, ולא היה רוצה לילך ממנה, מפני שהיה חושד את נח פן יבא על בת זוגו, עיין בדבריהם ז"ל.

בס"ד אפשר לתת טעם נוסף לכך שהיה העורב מקיף סביבות התיבה ולא רצה לילך ממנה, והוא בהקדם דברי המדרש (בראשית רבה פרשה ל"א סי' י"ג) שבעת שנכנס נח לתיבה, נתן לו הקדוש ברוך הוא סימן אלו בעלי חיים יכניס לתיבה ואלו לא, שהבהמות והעופות המגיעים אל התיבה, כשהזכר הולך אחר הנקבה, תכניס אותם, ואלו שהנקבה הולכת אחר הזכר, הנח להם ואל תכניסם.

ויש לבאר שהיות ודור המבול שינו סדר העולם, שדרך העולם הוא שהזכר הולך אחר הנקבה, והם שינו דרכם, לכן גם השם שינה סדרו של עולם, כנאמר, נבקעו כל מעיינות תהום רבה וארובות השמים נפתחו (בראשית ז, יא). וסדר העולם אינו כן, אלא מים העליונים שהם מים זכרים, יורדים תחלה לארץ אצל מים נקבות שהם מי תהום, כמה דכתיב, תהום אל תהום קורא לקול צנוריק (תהלים מה, ח, ראה ירושלמי ברכות פרק ט' ה"ב ופרקי דר"א פרק כ"ג). אלא משום שבני המבול שינו דרכם להולך הנקבה אחר הזכר, כמו כן נידונו, שתחלה נבקעו כל מעיינות תהום רבה ואחר כך וארובות השמים נפתחו (בראשית ז, יא), עיין שם בדבריהם ז"ל.

ובזה יובן בס"ד שפיר הטעם שלא היה רוצה העורב להתרחק מן התיבה, והיה הולך ושב בצד התיבה, שהסיבה שהוא ניצל ונכנס לתיבה, משום שהיה מן אותם בעל חיים שהלכו הזכרים אחר הנקבות, ועל כן חשש שאם יעשה כבקשת נח וילך ויתרחק מן התיבה עד שכבר יצאו הכל מן התיבה, אז בת זוגו תצא לבדה מן התיבה, ותצטרך לחפש אחריו, ויהיה מצב שהנקבה הולכת אחר הזכר, והוא רצה שתהיה יציאתו מן התיבה כביאתו, שכשבאו אל התיבה באו באופן זה שהזכר הולך אחר הנקבה, כן תהיה יציאתם מן התיבה, שהרי רק בזכות כך הוא ניצל. לכן היה הולך ושב אל צדדי התיבה, כדי שתכף כשתצא זוגתו מן התיבה לעוף באויר, תכף ומיד יעוף הוא אחריה, ותהיה יציאה כביאה, שהזכר הולך אחר הנקבה.

"וַיִּשְׁלַח אֶת-הָעֹרֵב וַיֵּצֵא יֵצוּא וְשׁוֹב עַד-יִבְשֶׁת הַמַּיִם" (ח, ז)

מדוע בחר נח את העורב ואחר כך את היונה ולא בעופות אחרים?

הסיבה שנח בחר בתחילה לשלח את העורב ולא בעוף אחר, לפי שהקדוש ברוך הוא מזמן לעורב את מזונותיו שנאמר, לבני עורב אשר יקראו (תהלים קמז, ט). וכתוב, מי יכין לעורב צידו (איוב לח, מא). ולמה השם מרחם על העורב יותר מכל בריה? לפי שכתוב על השם כביכול, קווצותיו תלתלים שחורות כעורב (שיר השירים ה, יא), וכיון שנמשל לעורב זן ומפרנסו. והסיבה שאחר כך שלח את היונה, ובה בחר מכל העופות, לפי שאמר נח בלבו אשלח את היונה ויזכור הבורא זכות כנסת ישראל שנמשלה ליונה שנאמר, יונתי בחגוי הסלע (שם ב, יד).

"וַיִּשְׁלַח אֶת-הַיּוֹנָה... וְלֹא-מִצֵּאָה הַיּוֹנָה מְנוּחָ לְכַף-רַגְלָהּ וַתָּשֵׁב אֵלָיו אֶל-הַתְּבָה בֵּי-מַיִם עַל-פְּנֵי כָל-הָאָרֶץ וַיִּשְׁלַח יְדוֹ וַיִּקְחָהּ..." (ח, ט)

ידע נח כי באחרית הימים יותן לישראל מנוחה

"וישלח את היונה" - רמז לכנסת ישראל המשולים ליונה, ששולחה בגולה, "ולא מצאה מנוח" - שישראל לא ימצאו מנוח בגלות עד ש"ותשב אליו" - עד שיעשו תשובה. כי "מים על פני כל הארץ" אלו אומות העולם שנמשלו למים, שנאמר, הושיעני אלהים כי באו מים עד נפש (תהלים סט, ב), דהיינו שבו בתשובה מפני אומות העולם המציקים להם, "וישלח ידו" - כי ידו של הקדוש ברוך הוא, פרושה לקבל את השבים. "ויוסף שלח את היונה" - היינו שחזר ושלחה בגלות אחר. ובמה יצאו מן הגלות על ידי "טרף בפיה" - בפיהן של ישראל, בתפילות ותחנונים, "וידע נח כי קלו המים" בזה יודע שהמלכויות יכלו כשיעשו ישראל תשובה. גם ידע נח כי באחרית הימים יותן לישראל מנוחה, והיינו "כי קלו המים" (בראשית ח, יא) - ממשא האומות.

דהיינו, כשם שלא מצאה היונה מנוח לכף רגלה, כך ישראל לא יהיה להם מנוח בגלות, וכשם שהיונה שבה אל התיבה, כך ישראל עתידין לשוב מהגלות לארצם, ועתיד הקדוש ברוך הוא לשלוח יד ולהשיבם אליו ולהקל משאם ממשא האומות.

"וַיִּשְׁלַח אֶת-הַיּוֹנָה... עֵלֶה-זֵית טָרֶף בְּפִיהָ" (ח, יא)

רמז לגאולה שתבא בזכות לימוד התורה ותפילה

נח שלח את היונה מן התיבה, וכיון שכנסת ישראל משולה ליונה (ברכות נג:), על כן יש בפסוק זה רמז לכך שבחורבן בית המקדש, אף ששלח הקדוש ברוך הוא את כנסת ישראל, מכל

מקום כשם שהיונה חזרה אל נח "לעת ערב", כך הוא רמז שתחזור כנסת ישראל אל הבורא "לעת ערב" הוא זמן הגאולה. ובמה תבא הגאולה? "והנה עלה זית טרף בפיה", הזיתים הם השמן הטהור, רמז לתורה הקדושה. "טרף", בגימטריא רפ"ח ניצוצין (עם הכולל). "בפיה", כי על ידי לימוד התורה והתפילות הנאמרים "בפה", תבוא הגאולה, כי ישובו למקומם ולתיקונם הרפ"ח ניצוצין ותבא הגאולה.

"וְתָבֵא אֵלָיו הַיּוֹנָה לְעֵת עֶרֶב וְהָנָה עֲלֶיהָ זֵית טָרֵף בְּפִיהָ" (ח, יא)

היונה אינה מחללת שבת

בספר מגדל עוז (בית מדות עליית הטבע) כתב היעב"ץ ז"ל, שבנוסף לנהר סמבטיון שהוא אות ומופת המעיד על יום השבת, יש אות נוסף על השבת, לפי שהיונה אינה אוכלת מהנתלש מן המחובר בשבת, דכנסת ישראל נמשלה ליונה (ברכות נג:).

ובספר דברי שאול (פרשת נח, ד"ה ולא מצאה) העתיק את דברי היעב"ץ בשינוי, וכתב שהיונה אינה תולשת מן המחובר בשבת. והוסיף שזהו הכתוב בפרשתנו, לפי שהיום שבו שלח נח את היונה שבת היה, ולכן כתיב "ותבא אליו היונה לעת ערב והנה עלה זית טרף בפיה", דהיינו שכל השבת לא היתה תולשת והמתינה עד לעת ערב, וביציאת השבת תלשה עלה זית.

וכן כתב בספר עיון יעקב על העין יעקב (סוטה דף לח: ד"ה מכירין בצרי עין) ששמע מחכם אחד שמקובל שבני יונה מכירין התבואה שנקצרה בשבת ואין אוכלין ממנה. וכן כתב בפירושו פרחי שושנים על הזמר "יום שבתון אין לשכוח" שבני יונה אינם אוכלים בשבת מהתבואה שנקצרה באותה שבת, ולכך ממשיך המשורר "יונה מצאה בו מנוח" היינו היונה אינה שוכחת את יום השבתון, ולכן מצאה בו מנוח, שאינה אוכלת מתבואה שנקצרה בשבת באיסור.

"וְהָנָה עֲלֶיהָ זֵית טָרֵף בְּפִיהָ" (ח, יא)

השמן מתוק ובו נמשלו תלמידי חכמים שבארץ ישראל

אמרו חז"ל (סנהדרין יח): אמרה יונה לפני הקדוש ברוך הוא, יהיו מזונותי מדורין כזית ומסורין בידך, ואל יהיו מתוקין כדבש ותלוין ביד בשר ודם. ע"כ.

מדברי חז"ל אלו משמע שהזיתים הם מרים, אולם יש להתבונן בדבר הלא אמרו חכמנו זכרונם לברכה (סנהדרין כד). שהתלמידי חכמים שבארץ ישראל מתוקים כזית?

ויש לתרץ שהפרי מתוק והאילן והעלים מדורים מאוד, ויש מפרשים שגם הפרי מר אבל השמן מתוק ובו נמשלו תלמידי חכמים שבארץ ישראל - שם משמן טוב.

מהיכן העלה מגן עדן או מארץ ישראל

במדרש (רבה פרשה ל"ג סי' ו') יש מחלוקת מהיכן הביאה היונה את עלה הזית, רבי לוי אמר, מארץ ישראל הביאתו, שלא היה המבול בארץ ישראל. רבי בירי אמר, שנפתחו לה שערי גן עדן והביאה אותו.

וצריך להבין את כוונת המדרש, כי מה עניין לנו לדעת שהעלה הגיע מארץ ישראל או מארץ אחרת, ולמאי נפקא מינה? פירש ר' יהונתן אייבשיץ זצ"ל בספרו דברי יהונתן (סוף פרשת נח) דהנה בגמ' (חולין דף ז.) איתא שחמורו של ר' פנחס בן יאיר לא היה אוכל דבר שאינו מעושר (ומסתמא כך היו החיות והעופות בדור המבול שהם זכו להשאר בחיים עם נח, היו בבחינת חמורו של ר' פנחס בן יאיר, שלא אכלו דבר שאינו מעושר- כך צריך לבאר את דבריו שם). והנה פרי הזית חייב במעשר מן התורה, אמנם העלה שלו פטור ממעשר.

ולפי זה כוונת המדרש היא, בהקדים שאלה מדוע היונה הביאה דוקא עלה זית ולא הביאה את פרי הזית עצמו, הרי כוונתה היתה לאכלו? על זה מתרץ המדרש, שהרי מארץ ישראל הביאה אותו, וזית חייב במעשר מן התורה, לכן הביאה היונה רק עלה זית שהוא פטור ממעשר, ורשאית לאכלו בלא מעשר.

הרמב"ן (בראשית ח, יא) מביא את המדרש הנזכר, שרבי בירי סובר שמגן עדן הביאה את עלה הזית. והקשה הרמב"ן, שהרי אם היונה הביאה את עלה הזית מגן עדן, שוב אין לנח הוכחה בהבאת העלה זית שמי המבול יבשו, שהרי מי המבול לא נכנסו כלל בגן עדן? והשיב, כי אולי היו שערי גן עדן סגורים וכאשר קלו המים נפתחו.

והגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א בספרו טעם ודעת (פרשת נח כאן) כותב, שאילולא דברי הרמב"ן היינו מיישבים את המדרש, שאין הכוונה שהיונה נכנסה ממש לגן עדן, אלא שמהגן נדף ריח טוב ונמשך בעלה הזית, והריח הוא שמשך את היונה לטרופן עלה זה, אבל באמת עלה הזית היה מארץ ישראל ולא מגן עדן ולכן היה בו הוכחה לנח שקלו המים.

ומוסיף הרב שאף שחרב העולם במבול, עדיין נמצאו מקומות שהיו בהם עצי זיתים שבורים, כמו שתרגם בתרגום יונתן (שם פסוק יא) והא טרפה דזיתא לקיט "תביר" ומחית בפיה ונסיבתיה מן טור משחא.

”עַד כָּל-יְמֵי הָאָרֶץ זֶרַע וְקָצִיר וְקֹדַשׁ וְחַם” (ח, כב)

כיון שאפשר ללמוד תמיד אות היא שהתורה היא חיי האדם

רואים בצרכים הגשמיים של האדם, שככל שהדבר נצרך והכרחי יותר, כך הוא מזומן ומצוי ביותר לבני האדם, כגון האויר שהוא נזקק לנשימה בכל רגע ורגע, המציאו הקדוש ברוך הוא בכל עת וזמן בכל מקום ובכל נקודה על פני כדור הארץ. המים שהם נזקקים לשתייה - אינם מזומנים ממש כאויר, אמנם ניתן להשיגם בקלות. האוכל - אם כי אין מהנמנע להשיגו, מכל מקום יש בו טרחה מסוימת. מלבושים - ישנה טרחה יתירה להשיגם. אבנים טובות כסף וכו' דרוש עמל גדול להשיגם. נמצא שכל דבר שיש בו צורך גדול יהיה קל להשיגו וכל שאפשר להתעכב עבורו מעט, קשה יותר להשיגו.

ואמר על זה הסבא מקלם (דרכי המוסר ניימן עמ' כ"ח) אם בצרכים גשמיים כך, ברוחניות לא כל שכן, ואם אפשר ללמוד תמיד סימן שהוא הדבר הנצרך ביותר.

”וַיְחַל נֹחַ אִישׁ הָאֲדָמָה וַיִּטַּע כֶּרֶם” (ט, כ)

השטן השתתף בנטיעת הכרם עם נח

אמרו רבותינו ז"ל (תנחומא פרשת נח סי' י"ג), כשבא נח ליטע כרם בא השטן ועמד לפניו. אמר ליה, מה אתה נוטע? אמר ליה כרם. אמר ליה מה טיבו? אמר ליה פירותיו מתוקים בין לחים בין יבשים, ועושים מהם יין המשמח אלהים ואדם, שנא' ויין ישמח לבב אנוש (תהלים קד, טו). אמר ליה בא ונשתתף שנינו בכרם זה. אמר ליה לחיי. מה עשה השטן, הביא כבש והרגו תחת הגפן, ואחר כך הביא ארי והרגו, אחר כך הביא חזיר והרגו, ואחר כך הביא קוף והרגו, והטיף דמן באותו הכרם והשקוהו מדמיהו.

מוסיף המדרש שבזאת רמז השטן, שקודם שישתה האדם מהיין, הרי הוא תם ככבשה שאינה יודעת כלום. שתה כהוגן, הרי הוא גיבור כארי ואומר אין כמותי בעולם. כיון ששתה יותר, נעשה כקוף - עומד ומרקד ומשחק ומוציא לפני הכל נבלות פה. ואם שתה יותר מדאי, נעשה כחזיר - מתלכלך במי רגלים בדבר אחר.

וכל זה אירע לנח הצדיק, ומה נח הצדיק שהקדוש ברוך הוא פירש שבחו, וכמו שנאמר בתורה "נח איש צדיק" (בראשית ו, ט), כך קרה לו (ששתה יין), שאר בני אדם על אחת כמה וכמה. ועוד שקילל זרעו ואמר ארור כנען. וחם על שראה ערות אביו נעשו עיניו אדומות, ועל שהגיד,

נתעקמו שפתותיו, ועל שחזר פניו, נתחרך שער ראשו וזקנו, ועל שלא כסה ערות אביו, הלך ערום ונמשכה לו ערלתו, לפי שכל מדותיו של הקדוש ברוך הוא מדה כנגד מדה.

ואפילו הכי חזר הקדוש ברוך הוא וריחם עליו, כמו שנאמר, ורחמיו על כל מעשיו (תהלים ט, ט), אמר הקדוש ברוך הוא, הואיל ומסר עצמו לעבדות יצא בשן ועין לחירות, דכתיב כי יכה איש וכו' לחפשי ישלחנו (שמות כא, כו). והלא דברים קל וחומר, ומה אם עבדו קנין כספו על שסימא עינו והפיל שינו, יצא לחירות. זרע ברוכי ה', שהם מטע ה' להתפאר, כשהן מתים, אינו דין שיצאו לחירות מן העוונות, שנא' במתים חפשי (תהלים פח, ו)? אמר הקדוש ברוך הוא בעולם הזה על ידי יצר הרע רבו עוונות, אבל לעתיד לבוא, והסירותי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר.

"וַיַּחַל נַח אִישׁ הָאָדָמָה" (ט, כ)

משה גלגול נח

בילקוט ראובני מביא שהקדוש ברוך הוא שתל את נשמת משה בימי נח ולא אצלה, לכך בפעם הראשון נקרא נח "איש צדיק". ואחר כך כשנסתלקה ממנו נשמת משה נקרא נח "איש האדמה". לכן בחטא העגל כשהתפלל משה לה' שלא יכלה את ישראל, אמר משה "מחני נא מספרך" (שמות לב, לב), רוצה לומר בימי המבול לא התפללתי, אבל עכשיו אמחה נפשי, וזה שכתוב "מחני" שהן אותיות "מי נח".

"על-בן יֵאָמֵר בְּנִמְרֹד גְּבוּר צִיד לִפְנֵי יְהוָה" (י, ט)

הכתונת שעשה הקדוש ברוך הוא לאדם הראשון הגיעה לנמרוד

רבי יהודה אומר הכתונת שעשה הקדוש ברוך הוא לאדם הראשון, היתה מונחת בתיבה, לקחה חם והנחילה לבניו, ובניו לנמרוד, ובשעה שהיה לובש אותה כל בהמה חיה ועוף שרואין אותה היו נופלים על פניהם. ילקוט שמעוני (פרשת נח רמז ס"ב).

"וּלְעֵבֶר יָלַד שְׁנֵי בָנִים שֵׁם הָאֶחָד פֶּלֶג... וְשֵׁם אֶחָיו יֶקֶטָן. וַיִּקְטָן יָלַד אֶת-אֱלִמֹּדָד וְאֶת-הַצְּרָמֹת" (י, כה-כו)

הדרך לנצח את היצר הרע

ראיתי בשם ר' לוי נחמני זצ"ל ביאור נפלא בפסוק זה. שהנה "עבר" - הוא האדם שעובר בעולם הזה. "ולו ב' בנים שם האחד פלג" - הוא היצר הרע שעושה "פילוג" מחלוקות ומריבה.

"ושם אחיו יקטן" - הוא היצר הטוב שנקרא כך משום ש"מקטין" עצמו. והנה האדם שרוצה להגביר את היצר הטוב על יצר הרע, הדרך לכך מבוארת בגמ' (ברכות דף ה.) שיעסוק בתורה, נצחו מוטב, ואם לאו יקרא קריאת שמע. נצחו מוטב, ואם לאו יזכור לו יום המיתה. וזהו שאומר כאן הפסוק, "ויקטן ילד את אלמווד" - מלשון "לימוד", היינו "יקטן" שכאמור הוא היצר הטוב, "ילד את אלמווד" את העיסוק בתורה בכדי לנצח את היצר הרע. ואם עדיין לא נצחו, "את שלף" - שלף בגימטריא "שמע", דהיינו שיקרא קריאת שמע. ואם לא נצחו, את "חצר מות" - יזכור לו יום המיתה. וכדברי הגמרא הנ"ל.

"וַיִּפֶץ יְהוָה אֶת־מַשְׁם עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ וַיַּחְדְּלוּ לְבַנֵּת הָעִיר" (יא, ח)

אנשי דור הפלגה נהפכו לדובים ופילים

הרוקח בסידורו (דף קע"ב) כתב דבר חידוש ופלא, שעד דור הפלגה לא היו דובים בעולם, ואנשי דור הפלגה נענשו ונתהפכו לדובים, ומפני כך הדוב שונא את האדם, וגם קולו עבה כמו אדם.

ודבר חידוש מצאתי בספר מלאכת שלמה על מסכת כלאים, מה ששמע מפי חכם חסיד מקובל ר' משולם זצ"ל, דאנשי דור הפלגה נתהפכו לפילים, וכן כתוב בספר הישר (פרשת נח).

ועל פי זה הוא נותן טעם לשבח למה שאמרו חז"ל במסכת ברכות (דף נח:) הוואה פיל קוף וקפוף, אומר ברוך משנה הבריות. ולכאורה מדוע נשתנו חיות אלו משאר בעלי חיים המשוונים בצורתם, שרק עליהם נתקנה ברכה בשם ומלכות? ותירץ, היות ונפרע הקדוש ברוך הוא מן אנשי דור הפלגה שהפכו לקופים ופילים, וכמו שגם רואים שהקוף דומה לאדם, והפיל מבין לשון בני אדם, לכן תקנו חז"ל עליהם ברכת "ברוך משנה הבריות" כלומר שנשתנו מבני אדם ונהפכו לחיות השדה.

ובספר שלשלת הקבלה (חלק ג' הקורות בימי נח עמ' רי"ט) כתב שחלק מאנשי דור הפלגה נשאר בצורת אדם אך נעשו בריות משונות, שיש מין בריות שבוזמן הקיץ נהפכים בצורת זאב ובזמן הקור שבים בצורת אדם, ועוד בריות משונות כאלה עיין שם. (הובא באוצר פלאות התורה)

"וַיַּחֲיֶי-תֵרַח שִׁבְעִים שָׁנָה וַיּוֹלַד אֶת־אַבְרָם" (יא, כו)

בשנה שנולד אברהם עמד כוכב אחד ממזרח ובלע ארבעה כוכבים לארבע רוחות השמים בספר הישר (פרשת נח) כותב, בשנה שנולד אברהם עמד כוכב אחד ממזרח ובלע ארבעה כוכבים לארבע רוחות השמים, אמרו חכמים לנמרוד, בן נולד לתרח בשנה זו, שעתידה

לצאת ממנו אומה שתירש העולם הזה והעולם הבא, אם רצונך ינתן לאביו מלא ביתו כסף וזהב ונהרגהו. מיד שלח נמרוד אצל אביו, הטמין תרח אותו במערה שלש עשרה שנים, זימן הקדוש ברוך הוא שני חלונות מן האחד יצא שמן, ומן האחד יצא סולת. כשיצא מן המערה שרף את כל פסילי תרח אביו, ונמרוד פסק דינו כאשר עשה כן יעשה לו והשליכהו לכבשן האש.

"וְתִהְיֶי שְׂרֵי עֶקְרָה אֵין לָהּ וְלֹד" (יא, ל)

אברהם ושרה היו מגיירים גרים בפועל והכניסו בהם את הנשמות

בזוהר הקדוש (ח"ג דף קס"ח ע"א) מובא שראש הישיבה דמתיבתא עילאה שאל, הכתוב אומר (יא, ל) ותהי שרי עקרה, וכי אין אנחנו יודעים שאין לה ולד, למה כתוב "אין לה ולד", אלא כך אמר ראש הישיבה, ולד גשמי לא היתה מולידה, אבל הולידה נשמות, כי בהתדבקות התשוקה של אותם שני צדיקים אברהם ושרה, היו מולידים נשמות לגרים כל אותו הזמן שהיו עדיין בחרון, כמו שעושות נשמות הצדיקים ביחוד שלהם בגן עדן, כמו שנאמר, ואת הנפש אשר עשו בחרון, הנה ודאי עשו והולידו נפשות לגרים, ואחר כך היו מגיירים בפועל, והכניסו בהם את הנשמות. שמח רבי שמעון על חידוש זה ששמע.

מעלת תיקון חצות

הבאנו בתחילת הפרשה, את הרמז המתוק שאמר לנו מו"ר הגאון החסיד כה"ר אברהם רפול זצוק"ל שראשי תיבות "נח נח" הם נקודת חצות, נץ חמה. ולכן פירוש הפסוק "אלה תולדות נח נח איש צדיק" הוא, שעל האדם לזכות שתמיד יקום בנקודת חצות, ובגן החמה, ואז יזכה למדרגת "איש צדיק", "איש" ראשי תיבות אדם ירא שמים וגם יזכה למדרגת "צדיק". ושם הבטחנו לבא בדברים אודות מעלת תיקון חצות, ועתה בחסדי השם נדרי לה' אשלם.

ראוי לכל ירא שמים לבכות על החורבן

כתב הטור (או"ח סי' א') וזה לשונו, וטוב למי שמקדים, שיכוין לשעות שמשנתנות המשמרות שהן בשליש הלילה, ולסוף שני שלישי הלילה, ולסוף הלילה, שבאלו הזמנים הקדוש ברוך

הוא נזכר בחרבן הבית וגלות ישראל שבין האומות, והתפלה שיתפלל אדם באותה שעה על החרבן והגלות רצויה וקרובה להתקבל. עד כאן לשונו. וכן נפסק להלכה בשלחן ערוך (שם סעיף ב') וזה לשונו, המשכים להתחנן לפני בוראו, יכוין לשעות שמשנתנות המשמרות שהן בשליש הלילה ולסוף שני שלישי הלילה ולסוף הלילה, שהתפלה שיתפלל באותן השעות על החרבן ועל הגלות רצויה. ובסעיף ג' כתב, ראוי לכל ירא שמים שיהא מיצר ודואג על חרבן בית המקדש. עכ"ל. וידועה אימרת העולם שמתוך שאמר השו"ע וראוי לכל ירא שמים וכו', אם כן משמע שמי שלא אומר תיקון חצות אינו ירא שמים, ובספרים הקדושים איתא שסגולה ליראת שמים, לומר תיקון חצות.

ובמדרש רבה (ויגש פרשה צ"ג על הפסוק ויתן את קולו בבכי) איתא: כשם שלא פייס יוסף את אחיו אלא בבכיה, כך הקדוש ברוך הוא אינו גואל את ישראל אלא מתוך בכיה, שנאמר בבכי יבואו ובתחנונים אובילם, וכך גם כתוב במדרש תנחומא (סוף סימן ה'), ובילקוט שמעוני (ויגש, רמז קנ"ב).

בזוה"ק (ח"ב דף ר"ג) כתוב: כמה דבקדמיתא כתיב בכה תבכה הכא נמי לבתר בבכי יתהדרון דכתיב בבכי יבואו. ובדף י"ב כתב: פורקנא דישאל לא תליא אלא בבכי וכו' בבכיה דישאל יפקון מגלותיה הה"ד בבכי יבואו. ובארחות חיים להרא"ש איתא: יתאונן ויבכה על גלות השכינה גלות ישראל ועל חרבן בית המקדש וארץ הצבי, וכ"כ ב"נגיד ומצוה", ולכן צריך האדם לבכות ולזעוק בכל לילה על גלות השכינה וחרבן בית המקדש.

בזוהר הק' (פרשת ויחי רל"א ע"א) כתב, שבחצות הלילה זה הוא הזמן הראוי לבכות על החרבן, וז"ל (תרגום): כשמגיע חצות הלילה, וההתעוררות של צער השכינה על הגלות עולה מלמטה למעלה, אי נמי, התעוררות המלאכים בכל חצות לילה שבוכים ואומרים על נהרות בכל, אז הקדוש ברוך הוא מעורר את כל צבא השמים לבכיה על חרבן בית המקדש, ובוטט ברקיע ומזדעזעים עליונים ותחתונים, ר"ל הוא דומה כביכול למי שיש לו כעס על שונאיו ואינו יכול להנקם מהם, אז מחמת כעס בוטט במה שלפניו. עכ"ד.

כל החכמה שאבתי מהעצים והאבנים האלו, ואיך לא אבכה עליהם

הגה"צ רבי אליהו לופיאן זצ"ל (לב אליהו בראשית עמ' ר"ט) מביא בספרו את מה שכתב הרמ"א בספרו "תורת העולה". כשנחרב בית המקדש היה ירמיהו הנביא יושב ובוכה על החורבן. נכנס אפלטון שהיה פילוסוף גדול בדורו, וראה את ירמיהו הנביא יהודי זקן יושב ובוכה על העצים והאבנים. אמר לו יש לי לשאול אותך ב' שאלות א. מה אתה בוכה על העצים והאבנים

מה זה יעזור לך? ב. מה שעבר עבר ומה עכשיו אתה בוכה מה מקום לבכי? (כמו שאמר דוד המלך אחרי מות הילד מה יש לעשות) ענה לו ירמיה הנביא. מה המקצוע שלך, אמר לו פילוסוף אני. אמר לו-בטח יש לך הרבה שאלות בא ותשאל. אמר לו הפילוסוף יש לי הרבה שאלות, ולפי דעתי אין אף אחד שיכול לענות לי עליהן ולפתור אותן. אמר לו-שאל לי השאלות. ושאל אותו כמה שאלות קשות ביותר ומיד ירמיה ענה לו על כל השאלות כלאחר יד, והתפלא פלא גדול אמר לו ירמיה הנביא, דע לך כי את כל החכמה הזאת שאבתי מהעצים והאבנים האלו, ואתה אומר שלא אבכה עליהם. ונדהם. ואמר לו מה תענה על השאלה השניה אמר לו לא אענה לך. כך מביא הרמ"א. והמפרשים מבארים מדוע לא ענה לו על השאלה השניה אלא הביאור שגוי לא יכול להבין שהפסוק אומר "בבכי יבואו ובתחנונים אובילים" שבאופן שטחי לא מבינים מדוע לבכות על ביהמ"ק ומה יעזרו הדמעות האלו, במקום זה עדיף לכאורה לעמוד חלוץ עם נשק ולעמוד להלחם ולנצח את האויב. אבל הנסיון הוכיח שהנשק לא יכול לעזור. אתה עושה נשק ומייצרים נשק יותר גדול ואין לדבר סוף. אבל הפסוק אומר "בבכי יבואו ובתחנונים אובילים" - אם יש בכי אם יש דאגה על חורבן ביהמ"ק אז הנביא מבטיח בבכי יבואו ובתחנונים אובילים. ואת זה לא מבינים הגויים ולכן ירמיה הנביא לא רצה לענות לו על השאלה השניה.

מנהג רבנו הרש"ש הקדוש

בספר "שערי ירושלים" (עמוד 45) כתב, שהרב המקובל החסיד מוה"ר שלום שרעבי ז"ל היה נוהג ללכת בכל לילה, יחידי, לכותל המערבי בנקודת חצות לילה, בכדי לומר שם תיקון חצות בבכי ואנינה. אולם הערבים הדירים שם, היו מופרעים משנתם לקול צעקתו ואנקתו על גלות השכינה. אבל הם לא נגעו בו לרעה. וזקנינו הגידו לנו כי באחת הפעמים, התאמרו הגויים ההם והתייעצו להתאסף לשמור את הדרך, להתנפל עליו ולהכותו בעוברו שמה, ועמדו הכן להתחרות עליו. והיה בעברו דרך שם ובראותו אותם, היתה עליהם חתת אלוקים, ובהגיעו למולם, נשתתקו והיה כולם כנציבי אבן, כאילו הם תקועים בארץ במסמרות, מבלי יכולת להניע יד ורגל. והוא עבר לפנייהם ואין מהם פוצה פה, ואף אינו יכול לזוז אנה ואנה. אז הלך לדרכו לומר תיקון חצות והתפלש בבכי, ויעבור על פניהם גם בשוכו לישיבתו, והם נצבים על עמדם מבלי לזוז ממקומם, וישארו כך עד אור הבוקר.

בראות ראשי עדתם את הדבר, הבינו כי זאת היתה להם מפעולות הרב החסיד של היהודים. לכן, הלכו הם וקרוביהם אל הרב, ויתנפלו לפני רגליו ויבקשו סליחתו להתירם ממאסרם

וכי לא ישובו עוד לכסלה. ויעתר הרב לבקשתם, ויבקש לפני ה', ותכף, הותרו ממאסרם. אז התקדש שם האלוקים בין כל אנשי העיר ויאמינו בה' וברב החסיד הרש"ש זצ"ל.

השכינה תובעת עלבונה

"אלבראך, מחל מבכו אל יהוד" (הכותל הקדוש, מקום בכיית היהודים), כן נקרא הכותל המערבי בפי הערבים מקדמת דנא. בתקופה הראשונה, היו הישמעאלים מרכינים את ראשם לפני אלה החכמים, אבלי ציון, מסדרי "חצות" על יד הכותל, ואת הרב שלום שרעבי ז"ל, ראש המקובלים משיבת בית אל. כשהיה בא בחצות הלילה אל הכותל לבכות על גלות השכינה, היו הישמעאלים החרדים, מנשקים את ידיו בהכנעה גמורה. ולא רק החכמים הספרדים, גם יחידי סגולה מעדת האשכנזים ורבים מבני הישיבות, היו באים לילה לילה לבכות, ולסדר "חצות" על יד הכותל.

אשה אחת מבנות ציון וירושלים, "מלכה די פרנס", מאחת המשפחות הכי עתיקות בירושלים, התנדבה לדאוג למים, לנרות, לכסאות ולספלים, בהיותה מחזיקה באחת החצרות מול הכותל. במצוה זו החזיקה שנים רבות. מעולם לא הזיקה שום בן אדם ושום פרא אדם. אשה חשובה היתה, צדקת, וגם הישמעאלים כיבדוה והוקירוה, והיו קוראים לה "סית אלבראך" (האשה של הכותל המערבי). נשיאי המוסלמים הגדולים וראשי בעלי הדת המוסלמים, היו שולחים לה בסתר לבקש תפילה ותחנונים מאת החכמים בעלי החצות, בעדם ובעד בני ביתם.

ויהי באחד הלילות קרה מקרה שהרעים למחרתו את כל העיר, וכמו היהודים כן הישמעאלים, ראו בו אצבע אלקים. אחד ממשפחת "אל-חוסני", שובב, בן יחיד להוריו, פגע ופצע בה. מלכה נפלה בהתעלפות, וכל עוד נפשה בה, הוכלה לביתה ברחוב החברונים, על-יד החנויות. הרופא הצרפתי, ד"ר לוצאני, בטפלו בה במזור ותחבושת, ספר כי גם אותו השובב הפרא שפגע בה, נפל למשכב באותו הלילה ונשאר בביתו כבול עץ. מחלת השיתוק תקפתהו ולא קם ולא זע. ותהי צעקה גדולה. ובעוד הרופא עומד ומטפל בה, התפרצו הורי השובב בבית מלכה די פרנס, בבכיות ובבקשות, בנשיקות יד, בכריעות ברך, בעינים ניגרות דמע באמרם: חוסו נא, רחמו נא, סלחי רחמניה, גם אללה רחמן וסלחן, העתירו בעדו ובעדנו ושב ורפא לו. בלעדיו, חיינו אינם חיים. גם אשתו של המושל אורשיד פאשה שבאה עמהם, בקשה גם היא מאת מלכה שתסלח ותעתיר בעד המשותק, בן יחיד להוריו. מלכה די-פרנס התאמצה לקום ממטתה למרות שהרופא לא הרשה לה, ותאמר להם לשוב הביתה ולחכות לתשובתה. המה שבו לביתם, ומלכה התאמצה בכל כוחה והלכה באשר הלכה. משיבת "בית-אל" שלחה להורי השובב לאמר, אם חפצים המה בחייו, חיים של נימוס ודרך ארץ, אז עליהם להביא אותו במיטתו אל הכותל

המערבי ושמה יתוודה. שם יאמר על חטא, שמה בפני הקהל הקדוש יבקש סליחה מאת השכינה שלא זזה ממקום הכותל אף בזמן חורבנו, ושמה יכופר לו.

החזות הזו היתה חזות נוראה, איומה וקדושה. השתוקי הובל במטתו לכותל, ובנוכחות קהל גדול מהיהודים ועוד יותר מהישמעאלים, התוודה וביקש סליחה. הרב המקובל רבנו הר"ש ש"ז ז"ל פרש ידיו עליו ויתפלל אל ה' לאמר, אל נא רפא נא לו, למען קדושת שמך הקדוש ולמען קדושת המקום, ולמען כבוד ישראל בארץ ובגולה, וכל הקהל ענה אמן. הרב ציוה לשני חכמים ללוות אותו הביתה והחולה קם ויחי. נשאר אוהב את היהודים, מוקיר ומעריץ את קדושת מקום הכותל והמתפללים בו.

וכבר כתב רבנו הר"ש ש"ש במוסר לראש השנה, "הנה האיש הירא ורך הלבב יירא ויתחמץ לבבו, ולבו יחיל בקרבו למול החטא שחטא והכריח את אמא השכינה רחל נוק' דז"א, אשר היתה מגן לעזרו ומושיעה בעדו בעת הצרה, כיצד יוכל לחטוא ולהחטיא לאחר שידוע כי ע"י החטא גורם צער גדול בשמים, ועל זה ידו כל הדוים".

גם תלמידי חכמים צריכים לומר תיקון חצות

מז"ר הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל, ראש ישיבת "פורת יוסף" שמדי דברו במעלתם של עבדי השם, העומדים בבית ה' בלילות, הזכיר תמיד בגעגועים את שארו המקובל הגאון הצדיק רבי יעקב חיים סופר זלה"ה, בעל "כף החיים", שהיה זריז ומהיר כל ימיו להיות ער ב"נקודת חצות", ולערוך בשעה זו את הקינה והתיקונים על חורבן בית המקדש וגלות השכינה. לאחר שהיה גורם ושונה פרקי משניות (שכידוע נהג ללמוד ח"י פרקי משנה בכל יום) וחוזר אל ערש יצועו לישון מעט, ומתעורר שוב בהשכמה לפני שיעלה עמוד השחר כדי לעסוק בתורה, עד שהגיע זמנו להתפלל שחרית כותיקין עם הנץ החמה.

והיה מקריא לפעמים באזני תלמידיו מתוך הספר "תיקון חצות" שחיבר הגאון רבי בן ציון שפירא זלה"ה, והמה דברים שכתב במעלת מי שהוא זריז ונשכר לקיים סדר תיקון חצות דרך קבע, מה נעים גורלו בתיקונים ויחודים שעושה בעולמות העליונים, ומה רב הטוב הצפון לו מבעל הגמולות.

אף נהג לומר בנוגע לאברכים בני תורה, מאחרי שבת, מכיון שהם עדיין ערים קרוב לחצות - מוטב שימתינו עוד מעט מלישון, וידקדקו לומר "תיקון חצות" בפלגות ליליא, כי אין ערוך למעלת אמירה זו וחיבתה בשמי מרומים.

שהרי כשאדם קם בחצות לילה ואומר תקון חצות ומתפלל בעד כלל ישראל, בקל יכול לבוא לשכליות גדולה, ועל ידי כך בנקל יתקן את מידותיו, ולא יצטרך לסיגופים.

עוד אמר ראש הישיבה זצ"ל בהספדו את חכם נתן סאלם זצ"ל דיבר על קימת חצות, וז"ל: "הזכרתי עתה קימת חצות אומר מיילים מספר. אני זוכר שהיו פעם בעלי בתים שהיו ערים עד חצות ולומדים כדי שיוכלו לעשות תיקון חצות. אנו לא זכינו לכך. אבל כואב לנו לשמוע שיש בני ישיבות רבים בני תורה והספסלים התרבו בבית המדרש ב"ה, ולומדים קודם חצות ועד אחר חצות ואח"כ הולכים לביתם בלא לומר תיקון חצות. מעלת תיקון חצות עוד לא חדרה והורגלה בימינו. וזה בניגוד לדרכו של חכם נתן. ולכן אומר, אין לנו חליפתו ואין לנו תמורתו אמנם יש לנו בני תורה רבים שואפים לגדלות בתורה אבל אינה אותה שלימות של דורות הראשונים שאפילו ת"ח פשוט ובעל בית פשוט היה יודע שלא רק צריך להיות גדול אלא גם שלם, בחסידות בקדושה ובתפילה. ומעולם לא ראינו ת"ח בדור הקודם מתפלל בשטיבלאך וכל אחד היה לו מנין קבוע".

מעשה המעורר לתקון חצות

ובכר כתב בספר קב הישר (פרק צ"ג, אות ו') קבלה אמיתית היא בידי. כל מי שבלבו תמיד צער על גלות השכינה כביכול, זוכה לכתר תורה. ודע מה שכתב האר"י ז"ל על מורנו ורבנו הרב רבי אברהם הלוי שחיבר התקוני שבת, שהיתה דירתו בצפת תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן, ובכל חצות לילה קם וסבב כל הרחובות של היהודים ונתן קולו בקול מר ואמר, אחינו בני ישראל, הלא ידוע לכם שהשכינה היא בעוונותינו הרבים בגלות כביכול, ובית מקדשנו היה לשריפת אש, קומו ונצעק אל אלהינו שהוא מלך רחום וחנון, אולי ישמע ה' את קול תפלתינו, וירחם את עמו שארית פליטת ישראל. והיה החסיד ההוא צועק ולא נתן מנוחה לכל בני העיר, והיו קמים כלם בשעה חדא, לבתי מדרשות, והיו אומרים התקון חצות, ואחר כך היו לומדים איש איש לפי השגתו, יש מהן היו עוסקים בדברי קבלה ובזוהר, ויש מהם שהיו עוסקים בגמרא ובמשניות, ויש מהם שהיו עוסקים בתורה ונביאים וכתובים, ואחר כך היו אומרים פזמונים ובקשות עד אור היום, והיה מעורר רחמים. והרב האר"י ז"ל היה מפליג בחסידותו, ואמר עליו על החסיד רבי אברהם הלוי ז"ל שהוא היה גלגול של ירמיה הנביא. ופעם אחת אמר לו האר"י ז"ל, דע כי שלמו ימך, והגיעו ימך למות, אם לא שתעשה תקנה אחת שאלמדך, ואם תעשה אותה תקנה, אז תחיה עוד כ"ב שנים. וזו היא התקנה שלך "שתלך לירושלים ושם תלך להתפלל לפני הכותל המערבי ותשפוך תחנתך ותזכה לראות השכינה". ואז הלך החסיד לביתו וסגר את עצמו ג' ימים וג' לילות, בתענית שק ואפר ואחר כך הלך לירושלים, ובא לפני הכותל המערבי

בתפלה ובתחנונים בבכיה גדולה. ואחר כך ראה על גבי הכותל צורה דוגמת אשה מלובשת שחורים, ותכף מרב פחד, נפל על פניו ארצה, והיה צועק ובוכה בבכי גדול ואמר אוי אוי שראיתך בכך, אוי אהה על נפשי והיה מאריך בבכיות ובוזקות, והיה ממרט בשערות ראשו עד שנתעלף וירדם. ואז ראה בחלום שבאה אליו רוח הקודש בבגדים נאים ואמר התנחם בני אברהם כי יש תקוה לאחריתך וישוּבו הבנים לגבולם. כי אשיב את שבותם ורחמתי אותם. ויקץ וישא את רגליו וחזר לצפת ובא אל האר"י ז"ל, ותכף אמר האר"י ז"ל אני רואה כך שזכית לראות פני השכינה, ומעתה תהיה בטוח שתחיה עוד כ"ב שנים. וכן היה שהחסיד חיה אחר זה כ"ב שנים. ע"כ.

זמהחסיד הנזכר לעיל יראה כל אדם לעשות כן, לקום בחצי הלילה או קודם אור היום, להתאבל על חורבן בית המקדש. ואחד המרבה ואחד הממעט ובלבד שיכוין את לבו לשם שמים (ברכות ה:).

החת"ס עם בני ישיבתו עושים תיקון חצות כל ליל ששי

מזובא במנהגי החתם סופר (אות מ"ז) שהיה עורך תיקון חצות בכל ליל ששי כל השנה, עם בני ישיבתו, וכן בנו הכתב סופר, וכן נכדו השבט סופר אחריו, לעת זקנת השבט סופר נחלש, ולא היה יכול להשתתף עם הבחורים, וממילא נחלש התיקון חצות. בא החת"ס בחלום לבתו הצדקנית מרת שמחה לעהמן ע"ה ואמר לה, תשאלי את נכדי מדוע הפסיק את עריכת תקון חצות בישיבתנו הקדושה. מאז התאזר השבט סופר עוז והחזיר העטרה ליושנה.

זמסופר על מרן החת"ס ז"ל שפעם היה איש אחד הש"ץ לתיקון חצות, ואמרו בקרירות, והקפיד עליו מאוד, היתכן הלא בתקון חצות נמס כל לב והיה למים.

תיקון חצות של חכמי פורת יוסף

לאחר מלחמת יום הכפורים, באחד הימים נכנס מרן ראש הישיבה כמוהר"ר יהודה צדקה זצוק"ל לישיבה, ודיבר בחום גדול על צער השכינה ומעלת תיקון חצות ולימוד התורה לאחר חצות, כמה דברים אלו עוזרים מאד לשכינה ומקרבים הגאולה, והביא עמו ספר קרבן אשה לרבנו אליהו שמאע הלוי זצוק"ל, שבהקדמה מדבר על מעלת תיקון חצות, והביא שם מעשה נורא שהיה בחלב (המזבא לקמן). וסיכם את הדברים שלכל הפחות פעם בשבוע נעשה כזאת, ומאז הנהיג שפעם בשבוע בליל ששי יבואו כל תלמידי הישיבה מחצות הלילה, ויברכו ברכות השחר ויאמרו תיקון חצות יחד בבכיות, ואח"כ ילמדו עד אור הבוקר, וכן עשה הלכה

למעשה, וכן נוהגים עד היום בישיבה בראשות מו"ר הגאון הגדול כמוהר"ר משה צדקה שליט"א, וזה המעשה.

שכר הקמים בחצות

בספר קרבן אשה כתב וז"ל: אני אגיד מה שראיתי בימי חרפי במקומנו ארם צובה, שהעיר ה' רוחו לאחד ממשפחת בית דוד, זה שמו חכם ידידיה בן דיין נ"ע, שאזר כגבר חלציו, והיה קם קודם חצות לילה, והיה לוקח עמו משמשי בית הכנסת, והולך ודופק על דלתי פתחי בני ישראל לקום לבוא לביהכ"נ אחר חצות לילה, ויהי ה' עמו, שתיכף היו קמים ממטתם, ולא היה אחד מחזיר פניו ריקם, והולכים לביהכ"נ, עד שכמעט יכולני לומר שרוב קהל עדתינו היו קמים אחר חצות, ובאים לביהכ"נ ויתאספו חבורות חבורות, חברה אחת ת"ח לומדים גמרא ותוס', ואני הקטן הייתי מחברה זו, ויש חברה שלומדים שו"ע או"ח, ויושב עמהם איזה ת"ח להאיר עיניהם ולהבינם, ויש חברה שלומדים זוהר, ויש חברה שלומדים ספרי מוסר, כמו ראשית חכמה וספר כד הקמה, באופן דכל בי עשרה שכינתא שריא, ובכל ליל ששי יש כמה אנשים שהולכים לביהכ"נ, מתחילת הלילה עד הבוקר, ולומדים בתיקון צמח, ובליל שבת היה הולך מבעוד יום, ומזמין שמן למאור, ומדליק נרות הרבה בכל ביהכ"נ, ומתמלא אורה, והיו באים רוב הקהל וכמעט כולו, ולומדים כולם בספר תהלים כולו בקול רם מלה במלה, ואח"כ קוראים שיר השירים כולו, וכן היה עושה בכל ערב ר"ח, והיו באים כל הקהל מאליהם לביהכ"נ בשני לילות אלו, מרוב חפצם וחשקם לבוא לביהכ"נ המכובד באורים, וברוב עם הדרת המלך, והיה האיש אומר מקרא זה, וחובל עול מפני שמן, חובל עולו של סנחריב, מפני שמנו של חזקיהו, שהיה מרבה נרות בבהכ"נ כדי שיבואו ללמוד ולהתפלל, ובאמת שלזה צריך הוצאה מרובה, והקדוש ברוך הוא סייעו שהיו כל הקהל מסייעים אותו במצוה זו.

מעידני עלי שכל זמן שהיה מנהג הטוב הזה בידם, היה אור לבני ישראל בכל מושבותם, ולא היה להם כל אותן השנים שום עצבות ושום דאגה, ולא קרה שום נזק לאחד מבני ישראל, והיה שבע בעולם, והכל בזול, והכל מצוי בחנם, אין כסף נחשב, ובמעט ריוח שריוחו היה מספיק להם אכול ושבוע והותר, ואין דאגה בלב איש, על המחיה ועל הכלכלה, וכמה זקנים מופלגים היו בדור ההוא, ככוחם אז כוחם עתה, ולית מאן דמית בלא זמניה, היו מתים בלא צער, ועל דור זה אני אומר ועמך כולם צדיקים, ומלבד זה מנהגם היה שכל יום ויום אחר התפילה, קובעים מקום ללמוד בקביעות, ויושב חכם ודורש להם כשיעור שעה ויותר, אח"כ יוצאים מביהכ"נ לביתם לשלום.

מעשה נורא עם מו"ר השד"ה

עוד מעשה כעין זה הביא בספר פאת השד"ה (של מו"ר ר' שאול דוויק הכהן זיע"א), שבשנת תרנ"ז התעוררו מחכמי ורבני וחסידים ארם צובה הדרים בירושלים, לזכות את הרבים לעשות תיקון חצות, כמנהג בני ארם צובה, ויסדו חברת שומרים לבוקר לקום בכל לילה בחצות, לקבוע לימוד עד אור הבוקר, כל אחד ותלמודו בידו, ש"ס, רמב"ם, שו"ע, זוה"ק, משניות, ותהילים, כל אחד לפי כחו ויד השגתו, ולמטרה זו מינו גבאי החברה, שמש זריז לעורר הלומדים בחצות לילה, לבוא לביהכ"נ רבן יוחנן בן זכאי בעיר העתיקה. הגבאים והמנהלים אף שדרו מחוץ לעיר העתיקה, שמו עין השגחתם לנהל הישיבה והלימוד במועד הנקבע. והנה אחד מהרבנים הגדולים כמוה"ר שאול דוויק הכהן זי"ע, חלה ושכב בבית חולים, בלילה נגלה אליו הרה"ג מוהר"ר נסים לופס זי"ע, ואמר לו, ידידי, דע לך כי מהמעשה של קימת חצות שישדתם וזיכיתם את הרבים בירושלים, גרמתם נחת רוח ושמחה גדולה ועילוי לשכינה, אולם למה שלשה לילות שלא נקראו האנשים ללמוד, בהקיץ הרב משנתו שמח מחד גיסא על הנחת רוח שעושים לבורא, ונצטער מאידך גיסא על איבוד השלש הלילות שלא קמו, ולא ידע מה הסיבה. בבוקר בירר אצל חכמי ורבני ארם צובה. ונודע שהשמש לא היה בקו הבריאות ושלח אחד מקרוביו שיעוררם במקומו, אולם האיש התעצל ולא קיים הבטחתו, וקיבל השמש על עצמו שמהיום והלאה יודרו וישתדל בכל עוז במלאכתו לעורר הלומדים.

חובת הכרת הטוב כלפי בית מקדשינו

ובספרים הקדושים הביאו משל נפלא ומרגש הממחיש לנו עד כמה מחוייבים אנו לבכות ולהצטער על העדר בית מקדשנו: משל לאשה שהתעברה לאחר שנים רבות של עקרות, והנה הגיעה שעת הלידה. הבעל כמובן התרגש מאוד, אך הנה ניגש אליו הרופא ואומר לו שישנו סיבוך עם הולד, ועל כן ישנה אפשרות אחת מן השתים, חד משמעית, או שהאשה תשאר בחיים, או הולד. כשמוע הבעל את הבשורה הקשה הזו חשב וחשב, ולא ידע מה להחליט. מצד אחד, עד שסוף סוף אשתו נתעברה וכל כך ציפו לולד הזה, כיצד אפשר להרגו, ומאידך איך אפשר לאבד בשביל זה את אשת נעוריו, לחיות בלי אשתו שהיא עזר לו, מחמת הספק, אמר הבעל לרופא: נשאל את אשתי מה לעשות.

כשסיפרו למעוברת את הבעיה הקשה התחבטה מאוד ולבסוף החליטה שעדיף להשאיר את הולד בחיים והיא תהיה כפרה עבורו.

אולם בקשה אחת היתה כפי המעוברת אל בעלה: שכשהילד יגדל, תמיד יזכירו לו את המעשה הזה שאמו מסרה את חייה בעבורו, בכדי שיכיר טובה לאמו, ותמיד יתפלל וילמד בעבורה להעלותה מדרגה לדרגה בגן עדן.

והנמשל הוא שבית המקדש היה משמש לנו כאם אוהבת, כשהיינו נטמאים בעבירות היינו מתנקים על ידי הקרבנות בבית המקדש ונטהרים לפני ה' רחום וחנון. אמנם מחמת ריבוי העוונות נתחייבו עם ישראל כלייה, והיה צריך לבחור אחת מן השתים, או שחלילה תהיה כליה לעם ישראל או שתחת זה יחרב בית המקדש. וכשם שאמרו במשנה (סנהדרין מו.) שכשאיש מישאל נתחייב מיתה על ידי בית דין, מה השכינה אומרת, קלני מראשי קלני מזרועי, כלומר, (כביכול) כבד עלי ראשי זרועי מרוב צער היהודי שיצא להורג בעבור עוונותיו, כך בזמן חורבן הבית, כשראה הקדוש ברוך הוא שעם ישראל נתחייבו כליה, אמר: כבד עלי ראשי כנגד בית המקדש, כבד עלי זרועי כנגד עם ישראל משום ששניהם חשובים לי.

ואז הסכימו המזבח, הכרובים ובית המקדש ללכת כפרה בעבור עם ישראל, והעיקר שהם יפשטו במעשיהם. ואכן כך נהיה, שהקדוש ברוך הוא גרם לשריפת בית המקדש ושפך את כעסו על עצים ואבנים. וכשעם ישראל נזכרים בטובות שנעשו לו על ידי בית המקדש, מתפללים בעבורו שהקדוש ברוך הוא יבנהו כבתחילה. יהי רצון שנוכה לראות בעיניים פקוחות את בית המקדש בבניינו, יחד עם השראת השכינה, כי בית המקדש הוא בשבילנו כאמא.

חומרת עון הגזל

כאמור לעיל בריש פרשתנו, הובאו דברי רש"י ז"ל על הפסוק "כי מלאה הארץ חמס", שלא נחתם גזר דינם של דור המבול אלא על הגזל. ומקורו טהור מסנהדרין (דף קח.), ואמרנו להרחיב את היריעה ולבא בדברי כיבושין על הזהירות מן הגזל ומתולדותיה.

מה שהשקר מוליד המארה נוטלת

מובא במדרש שוחר טוב (פרק ז') אמר ר' לוי בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא לנח שיכניס לתיבה שנים שנים מכל מין ומין, נכנסו כל אחד ואחד וזוגו עמו, בא השקר וביקש להכנס

לתיבה, אמר לו נח, אי אתה יכול להכנס אלא אם כן תשא לך בת-זוג, הלך השקר לבקש לו בת-זוג, פגע במארה (הממונה להחסיר ממון בני אדם), אמרה לו מהיכן באת, אמר לה מאצל נח, שהייתי רוצה להכנס לתיבה ולא הניח אותי באמרו אינך יכול להכנס אלא אם כן יש לך בת זוג, האם רצונך שתהיי את בת זוגי? אמרה לו ומה המוהר שאתה נותן לי, אמר לה, אני מבטיחך שכל מה שאני מסגל את נוטלת. הסכימו כן, ונכנסו שניהם לתיבה. כיון שיצאו, היה השקר הולך ומכנס, והמארה נוטלת ראשון ראשון. בא השקר ואמר למארה היכן כל אלה שסיגלתי, אמרה לו ולא כן הותנה בינינו שכל מה שאתה מכניס אני נוטלת!?! ולא היה לו פתחון פה, לכן נאמר, והרה עמל וילד שקר (תהלים ז, ט). וכן המשל אומר, השקר מוליד והמארה נוטלת. (הובא בקצרה בדעת זקנים מבעלי התוספות, כאן).

ממון המושג במרמה יהפך לו לרעה

מכאן מוסר השכל לבל יחשוב אדם כי על ידי שקר ומרמה יצליח להתעשר, וכסף וזהב ירבה לו מאד, כי על זה נאמר, קורא דגר ולא ילד, עושה עושר ולא במשפט, בחצי ימיו יעזבנו, ואחריתו יהיה נבל (ירמיה יז, יא). פירוש, "קורא" הוא עוף ששמו "קורא" (ככתוב בשמואל א, כו, כ) כאשר ירדוף "הקורא" בהרים). "דגר" היינו ישב על ביצים של שאר עופות, "ולא ילד" את הביצים ההם, בסופו של דבר, כשהאפרוחים יוצאים מקליפות הביצים, עולים עליו ומורטים את כנפיו ואוכלים אותו, ואם הצליח לברוח מהם מוצאת אותו חיה וטורפת אותו ואוכלתו. מי גרם לו זאת, על שגזל ביצים שאינן שלו ודגר עליהן. ("דעת זקנים מבעלי התוספות" בפר' כי תצא, על הפסוק כי יקרא קן צפור). ולכן "ומעוף השמים יחכמנו" (איוב לה, יא), היינו תחכם ותלמד מעוף זה, שכמו כן ה"עושה עושר ולא במשפט", המשיג עושר על ידי שקר ומרמה, "בחצי ימיו יעזבנו, ואחריתו יהיה נבל", יפורסם שמו לחרפות לדראון עולם, וכן כתוב, לא יחרוך רמיה צידו (משלי יב, כז), לא יחיה ולא יאריך ימים הצייד הרמאי, זה הצד בפיו אנשים תמימים, והרה עמל וילד שקר.

גזל גוי ומיד נענש

וכן אמרו בתנא דבי אליהו (רבה, פט"ו), מעשה באדם אחד מישראל שמכר לגוי אחד ארבעה כורים של תמרים, ומדד לו בבית אפל, אמר לו הגוי, האלהים בשמים ואתה בארץ יודעים על המדה שאתה מודד לי. ומתוך שמדד לו בבית אפל חיסר לו שלשה סאים של תמרים מארבעת הכורים (כור הוא שלשים סאה). לאחר מכן נטל הישראל את מעותיו ולקח בהם כד של שמן והניחו במקום שמדד את התמרים לגוי, נשבר הכד מאליו ונשפך השמן. התחיל מתרעם

ומטיח דברים כלפי מעלה. בא אליו אליהו ואמר לו בני כתוב בתורה (ויקרא יט, ג) לא תעשוק את רעך ולא תגזול, רעך הרי הוא כאחיך, הא למדת שגזל הגוי אסור.

מקפיד בתפילין כל היום ונכשל בבין אדם לחבירו

מה מאד יש להצטער שיש בני אדם שומרי מצוות הנוהרים בדברים שבין אדם למקום, ואילו בדברים שבין אדם לחבירו הותרה להם הרצועה לעשות כאוות נפשם. וכבר אמרו בירושלמי (ברכות פ"ב ה"ג), תפילין מפני מה לא החזיקו בהם ללובשם כל היום, מפני הרמאים. כלומר, למה לא הקפידו להניח תפילין כל היום, מפני שהיו אנשים רמאים שהיו מניחים תפילין כל היום ואז היו האנשים מחשיבים אותם לצדיקים ובאמת היו רמאים ובזה היו מוליכים שולל את רואיהם. הרי שמידה זו להקפיד בדברים שבין אדם למקום ולא בבין אדם לחבירו מידה ישנה היא.

זבירושלמי (שם) מעשה באדם אחד שביקש להפקיד מעותיו אצל אדם נאמן, מצא אדם אחד שיושב בבית המדרש ומעוטר בטלית ומוכתר בתפילין, ובראותו כן היה בטוח שצדיק גדול הינו, על כן סמך עליו והפקיד מעותיו בידו. לאחר מכן תבע מעותיו, והלה כפר בכל, באמרו איני מכירך, לא היו דברים מעולם. אמר לו המפקיד לא לך האמנתי והפקדתי, אלא לתפילין שעל ראשך.

הבריות אומרות עליו אוי לו או אשרי

זמה מאוד יש להתרחק מכך ועל כך אמרו חז"ל (יומא פו.) מי שקורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים ואין משאו ומתנו באמונה, מה הבריות אומרות עליו, אוי לו לפלוני שלמד תורה, אוי להם לאביו ולרבו שלימדוהו תורה, פלוני שלמד תורה, ראו כמה מקולקלים מעשיו וכמה מכוערים דרכיו. אבל מי שקורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים ומשאו ומתנו באמונה ודיבורו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו, אשרי פלוני שלמד תורה, אשרי אביו ורבו שלימדוהו תורה, אוי להם לבריות שלא למדו תורה, פלוני שלמד תורה ראו כמה נאים דרכיו וכמה מתוקנים מעשיו, עליו הכתוב אומר, ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר כך אתפאר (ישעיה מט, ג).

הגזלן והנגזל מוכרחים לחזור בגלגול

כתב הגאון מוילנא (עיין פירוש הגר"א משלי יד, כה) הגזלן דבר מחבירו ולא החזירו עד כלות ימיהם, מוכרחים שניהם לחזור בגלגול, הגזלן והנגזל. עוד מובא בשם הגר"א (ספר הגר"א מוילנא עמ' מ"ו) אין הלומד רואה סימן ברכה בלימודו אם בביתו תקוע מסמר אחד שאינו שלו.

בימינו "רובם בגזל" מחמת ריבוי ההוצאות והמותרות

כתב החפץ חיים (ליקוטי אמרים פ"ב), הנה עון גזל מפורש בתורה, לא תעשוק את רעך ולא תגזול (ויקרא יט, יג) וגם מפורסם הוא בכל ישראל לאיסור כמו בשר חזיר ממש. אכן איזה דבר נכנס בכלל גזל, זה נעלם מהרבה בני אדם, אפילו מהישרים בלבותם.

עוד כתב (שם) הנה המצוה הזאת של השמירה מגזל היא מן המצוות המושכלות, שאילו לא ניתנה התורה ימצאנה האדם בשכלו, והיא מז' המצוות שנצטווה אדם הראשון. וצריך האדם שישא ויתן באמונה ויהיה נקי כפים מן הגזל... ודע עוד דדין שמים באיסור גזל חמור הרבה מאד, עד שאפילו גרם הפסד לחבירו, ופחות מזה, יכנס גם כן בכלל איסור גזל.

והוסיף (שם, פ"ה) שהסיבה הראשונה לעון הגזל שהופקר בעיני האנשים, היא ריבוי ההוצאות ומותרות המלבושים שנעשו קבע בעונותינו הרבים, וזה גורם בזמנינו את כל הצרות וכל התלאות מבפנים ומבחוץ וכו'.

כסף המגיע במרמה סופו לאיבוד

בתוכחה מגולה יצא בספר ילקוט מעם לועז (כי תצא כ"ה, עמוד תתקע"ג) שכשעוסק האדם במשא ובמתנו, יעסוק באמת ובאמונה, ויאמר על לאו לאו ועל הן הן, ואל יחשוב האדם שאם ינהג כן יבוא לו הפסד, חלילה לחשוב כך. אדרבה, לא זו בלבד שאין בזה הפסד, אלא לא ימצא מנוח בשקר ובתחבולות, כי אז אין העושר והנכסים מכוח החריצות וההשתדלות, כי רבים עשו ולא הועילו, ואף על פי שאנו רואים כמה אנשים שמצליחים בכך, סופם לאבד עשרם ולא יתקיים אותו עושר.

כך הגאון רבי אליעזר פאפו זצ"ל בספר יעלזו חסידים (עמוד ס"א) כתב, ראינו כמה בתים גדולים אשר הפליאו לעשות צדקה וחסד וירדו לטמיון, וירד העושר ההוא, וזרעו מבקש לחם. והכל היו תמהין איה איפוא אשר דיבר ה' על ידי עבדיו בתנ"ך ובש"ס ומדרשים בתוקף מעלת הצדקה ושכר עושיה? ויש כמה תשובות, ואחת מהן היא, שממונם לא היה נקי מגזל ועון, וה' שונא גזל.

ממון כשר נשמר מן המזיקים

ובספר שם עולם (פרק ו') כתב, שממון כשר שיבוא לאדם הוא מאוצר מלכו של עולם, שהוא מזמין לו, ולכך הוא שומרו מן המזיקים והפתאומיות שלא ילכו לטמיון. כאדם שנותן מתנה לבנו שהוא משגיח עליו שלא תתקלקל המתנה הזו אצלו. לא כן ממון האסור הבא על

ידי גזל וחמס, או על ידי חילול שבת, אינו מאוצר מלך העולם, אלא הוא מה שהאדם חוטף מעצמו, ולכך חל מן השמים אחר כך על זה כל המקרים והצרות, ומכלים גם ממנו הכשר שיש לו מכבר.

גזל עומד בראש

כתב בספר יסוד ושורש העבודה (שער ה' פ"א) בכל מניעות התפילה, עומד בראש כולם הגזל (ראש המונעים את קבלת התפילות הוא הגזל). כי כל שיש בידו עון גזל רחמנא ליצלן, גם כי יזעק וישוע סתם תפילתו, כי ידיו דמים מלאו.

הגמרא (בבא קמא דף קיט.) אומרת, אמר רבי יוחנן, כל הגוזל את חברו שוה פרוטה, כאילו נוטל נשמתו ממנו, שנאמר ... כן ארחות כל בוצע בצע, את נפש בעליו יקח (משלי א, יט).

ובאבות דרבי נתן (פרק י"ד ד"ה חמשה תלמידים) צאו וראו איזהו דרך רעה שיתרחק ממנה האדם... נכנס רבי שמעון ואמר הלוח ואינו משלם. שהלוח מן האדם כלוה מן המקום, שנאמר, לוח רשע ולא ישלם וצדיק חונן ונותן (תהלים לו, כא).

אם כן מה נורא הדבר! אנו שואלים פריטים קטנים מהשכנים ושוכחים להחזירם, כמוכן שלא בזדון, ועוברים על כך לסדר היום, כאילו באמת לא אירע דבר. האם חשבנו שאלו הם זרעי פורענות לעצמנו הלא זו היא הדרך הרעה שיתרחק ממנה האדם!

אדם יורד בגלגול עבור פרוטה שחייב לזולתו

ידוע ומפורסם שעבור כל פרוטה שאדם נשאר חייב לזולתו, ולא פרע חובו כאן בעולם הזה, והלה לא מחל לו, צריך להתגלגל ולרדת שוב לעולם השפל, ולהולד מחדש בכדי לפרוע חובו וכמו שהבאנו כן בשם הגר"א לעיל. כדי להבין את חומרת העונש, המשיל על כך החפץ חיים (בספרו שפת תמים פרק ד') משל נפלא.

מעשה באדם שירד מנכסיו, וכדי להביא פרנסה לביתו נאלץ להפרד מכל בני המשפחה האהובים עליו ולנדוד לארץ רחוקה וזרה, על מנת לעסוק שם במסחר. ושהה שם במשך כמה שנים, והמשיך במלאכתו למרות הגעגועים העזים למשפחתו. כאשר הצליח לצבור סכום כסף נכבד, מיהר לשגר מכתב לבני הבית בו הוא מבשר שעוד מעט-קט ישוב ויפגש עמהם, בבית...

לפני עוזבו את הארץ ההיא, הלך האיש להפרד ממכריו ורעיו. אחד מהם הציע לו שיבדוק את חשבונותיו ויברר היטב אם לא נשאר חייב למי מבני המדינה, אבל מיודענו זה ביטל את

הענין במחי יד. החבר חזר והזהיר אותן, שהדבר עלול לגרום לו מאוחר יותר צער גדול מאוד, מאחר ולמשטרה לא תהיה ברירה אלא להחזיר אותו לכאן, אבל הוא העדיף לגחך "כלום יתכן שבשביל פרוטות אחדות יעוללו לי דברים כאלה?!"

הלה לא שת לבו לעצת חברו והפליג לדרכו. יבשות וימים היה עליו לחצות עד בואו לארצו, והנסיעה שארכה ימים רבים עוד זמן קצר מגיעה לסיומה. והנה סוף סוף הרגע המיוחל לו ציפה בכליון לב ונפש מגיע, הנה הוא הולך לפגוש את אהוביו, אנשי ביתו, מהם נפרד לפני זמן כה רב.

האניה כבר מתקרבת לחוף, ומרחוק נראים בני משפחתו המצפים אף הם ליקרם בכליון עיניים, ומנופפים לו בידיהם בשמחה גלויה.

ברגע האחרון הגיע אות שאינו מבשר טובות, כי כאשר הגיע האיש אל החוף, נסגרו לפתע שערי הנמל ומשטרת הגבולות לקחה אותו לחקירה בתחנת המשטרה שבמקום. בני המשפחה החלו לגלות סימנים של קוצר-רוח, ושלחו מבטי-תמיהה אל מעבר לגדר, בנסיון נואש לדעת מתי יאפשרו להם לגשת אל אבא, לחבקו ולנשקו, אבל השער לא נפתח.

רק לאחר ששהה במשך שעה ארוכה במשטרת הגבולות, התברר עד כמה צדק החבר ההוא. האנשים להם נשאר חייב סכומי כסף קטנים, תבעו אותו בבית המשפט המקומי, והמשטרה נדרשה לסגור בפניו את השער, על מנת שלא יכנס לארצו.

נשא האיש קולו בבכי ותחנונים וביקש מהשוטרים שיתנו לו לפחות לראות את בני משפחתו למשך כמה דקות. "נפשי יוצאת אליהם מגעגועים" כל כך הרבה שנים שלא היינו ביחד! "תנו לי אך לראותם לרגע קט", בכה בפני השוטרים, אולם הם לא התרשמו מדבריו, וסרבו לקיים את משאלתו. "אין אנו מורשים לפתוח בפניך את השער, עד שתשוב למדינה שממנה באת, ותחזיר את חובותיך", אמרו.

עכשיו נתבונן, וכי לא כך מתנהג לו האדם בעולם הזה, כמה יגיעות הוא מתייגע בחיי חיותו, כמה ייסורים עוברים עליו עד שמגיע למקור מחצבתו, מקום מגוריו האמיתי בעולם הבא שם נמצאים קרוביו, וכאשר הוא זוכה כבר להגיע אל המקום הנכסף ההוא, כלום כדאי יהיה לו לחזור לעולם השפל בשביל פרוטות אחדות שנשאר חייב?

ביאור ההפטר

הקשר בין ההפטר לפרשה

בהפטר מוזכר ענין המבול ככתוב "כי מי נח זאת לי", וזה מעין הפרשה העוסקת בנח ובמבול.

תוכן ההפטר

הנביא אומר לציון, שירי ושמחי כי אף שהיית שוממה, לעתיד עם ישראל יתרבו מאוד, ויהיו יותר מכל הגויים שישבו לבטח ולא גלו מארצם, לכן הרחיבי את כל הערים שסביבך שיהיה מקום לבניך, כי ימין ושמאל תפרוצי.

הנביא מבשר לה, שמרוב הטוב שיהיה לה אז תשכח את כל ימי הגלות, וכל ימי הגלות הם יהיו כרגע כלפי הטוב הנצחי שתקבל.

וכמו שנשבעתי שלא אביא עוד מבול על הארץ אני נשבע שיותר לא אכעס עליך ולא אגער בך, ודעי כי אף שההרים והגבעות הם חזקים, בכ"ז פעמים שזוים ע"י רעידת הארץ וכיו"ב, מ"מ חסדי וברית השלום שביננו לא ימוש לעולם.

ישעיה פרק נ"ד פסוק א' - י'

א רְנִי שְׂמֹחַ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל עֲקָרָה [א] לֹא יִלְדָה [ב] שְׁהִיְתָה כְּאִשָּׁה עֲקָרָה [שְׂלֹא יִלְדָה בְּנִים לְגֹהֵינָם כְּמוֹ

עיונים והארות

אדם שיברך וישבח ויפאר וירומם ויגדל ויקדש לשמו של הקב"ה על כל מה שבאות לו לאדם בין טובות ובין רעות. (תנא דבי אליהו רבה - פרק יח).

ב. ס"ת אה"ה, כמש"ל אהיה עמם בצרות אחרות, ועמ"ש בספר באר יצחק.

א. רני עקרה - כתיב קומי רני בלילה אין רנה זו אלא דרך שבה אבל כל זמן שישראל עושין רצון אביהם שבשמים אף הקב"ה בעצמו בא ומשבח את שמו הגדול בפניהם שנאמר רני עקרה לא ילדה פצחי רנה וצהלי וגו' ואומר (ירמיה לא) ובאו ורננו במרום ציון וגו' לפיכך הייתי אומר חייב

הגויים (ע"פ ברכות י"י) **פִּצְחֵי רִנָּה וְצַחֲלֵי לֹא הָלָה** פתחי פיך להרים קול רינה אפילו שלא חלית בחבלי

יולדה (מ"ד) **כִּי רַבִּים בָּנֵי שׁוּמְמָה** כי רבים הם בני ירושלים אף שהיתה שוממה **מִבְּנֵי בְּעוּלָה**

מבני הגויים שישבו על אדמתם, כאשר בעולה שיושבת עם בעלה (רד"ק) **אָמַר יְהוָה: בְּהִרְחִיבִי**

ירושלים **מְקוֹם אֶהְיֶה; לְקֹלוֹט בְּנִיךְ שִׁישׁוּבוֹ אֵלַיךְ וְיִרְעוֹת [וּיְלֹנוֹת (פ"ט)] מִשְׁכְּנוֹתַיךְ;**

שהם יתר ערי ישראל **יִשׁוּ אֶל תַּחֲשָׁכִי** יהיו נוטים לאורך ולרוחב ואל תמנעו להטותם למרחוק (רד"ק)

הָאֲרִיכִי מִיַּתְרֶיךָ; תגדילי את חבלי האוהל המיועדים לקשרם ביתדות (רש"י) **וְיִתְדֹתַיךְ;** התקועות

בארץ **תִּזְקִי** שלא יזוזו ממקומם (פ"ד): **כִּי יִמִּין וְשְׂמֹאל תִּפְרָצִי [ג]** לדרום ולצפון

תתחזקי (ת"י) ותתרבי (א"ע) **וְזָרְעֶךָ גוֹיִם יִירָשׁ** מפני שערי ישראל לא יספיקו, לכן ירשו ישראל את ערי

הגויים **וְעָרִים נְשֹׁמֹת יוֹשִׁיבוּ** וערים שהיו שוממות, עתה יתיישבו בבני ישראל (מלבי"ם): **ד אֶל**

תִּירְאִי אל תפחדי שתהיה צאתך מגלות זו כמו שיצאת משאר גלויות בצרות רבות **כִּי לֹא תִבּוֹשִׁי**

כי לעולם אחר שתצאי מגלות זו, לא תתביישי יותר (רד"ק) **וְאֶל תִּפְלְמִי** אלא תחזיקי בגדולה **כִּי לֹא**

תַּחֲפִירִי כי לא תתביישי יותר לילך לגלות **כִּי בְּשֵׁת עֲלוֹמִיךָ;** [נעורידך (רש"י)] **הַשְּׂפָחִי** כי

הבושה שהיתה לך בימי נעורידך לא תהיה לך יותר (פ"ד) **וְהִרְפַּת אֲלֻמְנוֹתַיךְ;** הצרות שהיו לך בגלות

שהיית כאלמנה **לֹא תִזְכְּרִי עוֹד** כי מרוב טוב שיהיה לך תשכחי את הצרות שהיו לך (רד"ק): **ה כִּי**

עיונים והארות

מארץ ישראל בין משאר ארצות ישראל יושיבו אותם, ובמצודות דוד כ' כי ימין ושמאל תפרוצי - תתחזק על הכשדים היושבים מימין ומשמאלך.

ג. והרד"ק כ' כי ימין ושמאל תפרוצי - על דרך ופרצת ימה וקדמה וזכר דרום וצפון. וזרעך גוים ירש - כולל מזרח ומערב. וערים נשמות - בין

בְּעֵלְיָךְ עֵשִׂיךְ: כי האדון שלך שעשה אותך ויצר והגדיל אותך (ת"י): **יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ**

הוא בעל היכולת ומושל בצבאות השמים והארץ **וְנִגְלָלְךָ:** הוא **קָרוֹשׁ יִשְׂרָאֵל** אשר **אֱלֹהֵי**

כָּל הָאָרֶץ יִקְרָא: בזמן המשיח (רד"ק): **וּפִי כְּאִשָּׁה עֹזֹבָה:** את דומה לאשה שקצף עליה

בעלה ועיב אותה לאיזו תקופה אבל לא גירשה (מלב"ם) והיא **וְעֹזֹבַת רֵיחַ** שבעלה קורא לה לשוב אליו,

כך את **קָרָאךְ יְהוָה לשוב אליו וְאִשָּׁת נְעוּרַיִם פִּי תַמָּאם** בעיני בעלה לא יתמיד

המייאוס, כי ישוב לרחם עליה, כן **אָמַר אֱלֹהֶיךָ:** לרחם עליך (מ"ד): **זְבַרְנֵנּוּ קָטָן [ו] עֹזְבֹתֶיךָ:**

כל ימי הגלות יהיו נחשבים כרגע קטן, מול ימי הטובה שיבוא לך בעת הקיבוץ גלויות (רד"ק), כי **וּבְרַחֲמַיִם**

גְּדֹלַיִם [ה] אֶקְבְּצֶךָ: וזה יהיה לאורך ימים בלי גבולות (מ"ד): **ח בְּשִׁעְרָה [במעט] קִנְצָרָה [רגוג]**

עיונים והארות

רחמים בלא דינא כנודע. אבל זעיר אנפין אקרי רחמים סתם דשייך בו קצת עיכוב דין. ונותן טעם לזה בגין דאית ביה ימינא ושמאלא דינא ורחמי, מכלל דא"א שכולא ימינא הוא כולא רחמים גמורים. והנה מתיבה אקבצך, מוכרח שיהו צריכים רחמים גמורים דא"א דוקא, שהרי כל קיבוץ ניצוצי הקדושה דנשמת ישראל שבין הקליפה בסוד המלכים שנבררו צריכים כח גדול וחסד גמור ולא חסד סתם [דז"א], שהרי יש בו ימינא ושמאלא ובשמאלא יש אחיזה, ולכן ברחמים גדולים גמורים שכלא ימינא לו נאה לקבץ הקדושה.

ובספר עמק המלך (שער טז - פרק נב) כ' אלא בכל זמנא דעתיק דעתיקין רישא חוורא אתגלייא רעוא דרעוין [אתגליא], רחמין רברבין אתשכחו בכלא' [שם] הוא ראש אריך אנפין אשר הוא כולל השני חבריו, ולכן נקרא עתיקא דעתיקין.

ד. הנה יום בא, כנגד מי אמרו לא אמרו אלא כנגד אותו שבוע שהמשיח בא בו שהוא מוטמן, ובאו כל אותן הדורות ונפלה עליהם תרדמה ושנשתקע מהם משיח, וכשהקדוש ברוך הוא רוצה בו, מרעיש ארבע פנות העולם ובא ומבטיח את ישראל ואומר להם, כבר גאולה, ומתקבצים אנשים ונשים וטף ומבקשים רחמים גדולים שנאמר (ישעיה נד ז) ברגע קטן עזבתיך (בתי מדרשות חלק א - פרקי היכלות רבתי - פרק לה אות ב).

[ועיין בשער הכוונות (דרושי ויעבור דרוש ז) - שכ' י"ג פעמים אהיה [גיי רגע] שה"ס ברגע קטן עזבתיך כו' וכן גער חית קנה].

ה. כ' הרב ר' יעקב צמח (קול ברמה - אות קסב) וברחמים גדולים אקבצך, אמר ברחמים גדולים היינו דעתיק יומין. רחמים גדולים היינו רחמים גמורים בלתי שום חלק דין כלל, שכל העתיקא הוא

[ת"י] הִסְתַּרְתִּי פָנַי רָגַע מִיַּד הַחֹסֵד הַגָּדוֹל [שֶׁאֵעֲשֶׂה לָךְ בְּזִמְנֵי הַגְּאוּלָּה] נחֵשֶׁב

כְּרָגַע קִטְן (ע"פ רד"ק) וּבִתְּסֹד [ו] עוֹלָם שִׁיתְקִיִּים לְעוֹלָם (רש"י) רַחֲמֵתֶיךָ חֲסִיתִי וְרַחֲמֵתִי עֲלֶיךָ

אָמַר גְּאוּלָּה יְהוָה שֶׁהַגְּאוּלָּה הַעֲתִידָה תִּהְיֶה רַק עַל יְדוֹ יִתְבַרַךְ וְאִין שְׁעִבּוּד אַחֲרֶיהָ (עֵינֵי מַלְבִּי"ם עַל תַּהֲלִים

פ"ה, ב): ט פִּי מִי כְמוֹ שֶׁהִיָּה בְּזִמְנֵי מִי הַמְּבּוּל (עֵינֵי רד"ק) שֶׁהִיָּה בְּזִמְנֵי (ת"י) נָח שְׁבוּעָה זֹאת לִי אֲשֶׁר

נִשְׁפַּעְתִּי אִזּוּ מֵעַבְרָה שֶׁלֹּא יִהְיֶה יוֹתֵר מִי נָח עוֹד עַל הָאָרֶץ [ו] בִּן נִשְׁפַּעְתִּי

עיונים והארות

נקרא על שם נח, לפי שלא התפלל על דורו. ואפשר להביא סמוכין לזה מדברי הגמרא (שבת נד:): "פרתו של רבי אלעזר בן עזריה היתה יוצאת ברצועה שבין קרניה שלא ברצון חכמים", ושואלת הגמרא, וכי שלו היתה, של שכנתו היתה, אלא על שלא מיחה בה נקראת על שמו.

ועי"ל שהיה צריך ללכת ולהשפיע עליהם, וכמו שמובא בבאר החסידות משם רבי מנחם שניאורסון שכתב על זה: מאן הוראה לכל יהודי, שאפילו הוא צדיק תמים לבל יסתגר בתוך ארבע אמותיו, כי הדברים קל וחומר: מה נח שהיה לפני מתן תורה כך, יהודים שלאחר מתן תורה לא כל שכן, שהם חברים וערבים זה לזה, אין יהודי רשאי לומר: אני את נפשי הצלתי, אלא חייב הוא לגונן ולהציל את הזולת. ואין זה מעניינו של האדם אם יצליח להשפיע על אחרים או לאו, עלינו לעשות מה שהוטל עלינו, ובדרך כלל, כל דבר עושה רושם במקומו ובזמנו ואסור לאדם להתייאש.

עוד כתבו המפרשים שהסיבה נעוצה בהתנהגותו של נח, שפגם בכך שלא התפלל על בני דורו ולא הצילם. ולכן, כדי לתקן פגם זה, התגלגל נח במשה רבנו, ועל ידי שהתפלל משה על ישראל בחטא העגל, ומסר את נפשו כדי להצילם ואמר

כשמתגלה המצח שלו הנקרא 'רעוא דרעוין' המאיר אל החוטם הזה, יוצאים הרחמים אל חוטמא דזעיר אנפין, ונמתקים כל הדינים ברחמים גדולים, ואלהים במילוי יודין עולה ברחמים, שנאמר, 'וברחמים גדולים אקבצך'.

ובבאור הגר"א על תקו"ז (תיקון יא מתיקונים אחרונים) כ' וברחמים גדולים אקבצך - מסט' גדולה והוא כמ"ש בר"מ ו'ברחמים אקבצך ו'בתחנונים ר"ת וא"ו [גין] י"ג מכילן דרחמי.

1. בזוהר (ח"ב דף ק/א) פסח דרועא מינא, לקיים בה (מיכה ז טו) כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, והאי איהו בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל, לקיים בהון (ישעיה נד ח) ובחסד עולם רחמתך אמר גאלך יהו"ה. [ולבתר נטלי כלהו מגבורה, דמניה משיח בן אפרים, לנטלא נוקמא משנאו, דהכי בעי לנקאה עבורא דאינון ישראל בימינא, ולבתר לאוקדא קש בשמאלא, הדא הוא דכתיב (עובדיה א יח) והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש ודלקו בהם ואכלום].

2. ויש לשאול, למה מי המבול נקראו על שם נח, הרי לא בחטאו של נח בא המבול, שהרי הוא היה צדיק תמים? ואומר על זה הזוהר הקדוש: שהמבול

שתי שבועות **מִקְצֵה עֵלְיָךְ**: שלא אכעס עליך בגלל עוונך **וּמִנְעָר-בְּךָ**: להגלותך (מלבי"ם): **פִּי**

הַהָרִים יְמוּשׁוּ [ח] וְהַגְּבְעוֹת תִּמְוֹטְיָנָה אפילו שההרים והגבעות הם דברים הקיימים תמיד

בארץ, לפעמים ימושו ויזוּו הגבעות וינסו למטה מפני רעידת אדמה [וי"ט אף אם תכלה זכות האבות והאמהות (רש"י

וְחֶסְדִּי מֵאֲתָנְךָ לֹא יְמוּשׁ וּבְרִית שְׁלוֹמִי לֹא תִמְוֹט [י"ט] בכל זאת חסדי

ובריתי איתך לא יזוּו ממקומם, והבטחתי לא תסור ממך לעולם (רד"ק) **אָמַר מֶרְחֹמַי יְהוָה:**

עיונים והארות

כתבת", וזוה תיקן את חטא נח ולכן אמר לו הקב"ה, אתה לא תהיה כמו נח, אתה תעשה משכן שיאיר לכל העולם, שיחבר את כל הנשמות מחדש. כי במשכן כל אחד הביא את החלק שלו, את התרומה שלו, ומשה רבנו חיבר את הכל ועשה מהכל משכן אחד. התיבה של נח הצילה יחידי סגולה מהמבול, לעומת המשכן, שכולם שותפים בו, והוא הנותן כח שלא יהיה מבול כלל.

ח. ר' יודן ברבי בשם רבי ברכיה אמר אם ראיתה זכות אבות שמטה זכות אמהות שנתמטטה לך והטפל בחסדים הה"ד (שם נד) כי ההרים ימושו והגבעות תמוטינה הרים אלו אבות והגבעות אלו אמהות ואח"כ וחסדי מאתך לא ימוש א"ר אחא לעולם זכות אבות קיימת לעולם מזכירין ואומרין (דברים ד) כי אל רחום ה' אלהיך לא ירפך ולא ישחיתך ולא ישכח את ברית אבותיך וגו' (מדרש רב ויקרא - פרשה לו פסקה ו).

"מחני", שזה אותיות "מי נח", תיקן את שפגם נח. וכן מחני נא אותיות מנ"ח אנ"י.

והנה בשני המקרים הללו, היו דינים בעולם שאיימו להשמיד את הנפשות הפועלות. במבול, כל באי העולם, ובחטא העגל, עם ישראל. אלא שמשה התפלל על עם ישראל לפני צאת הגזרה לפועל והיה מוכן ששמו ימוח מהתורה למען עם ישראל, ואילו נח בשעה שיצא נח מן התיבה וראה את החרבן הנורא, התחיל לבכות ואמר - רבנו של עולם, נקראת רחום, היה עליך לרחם על בריותיך. השיבו הקב"ה - רועה שוטה, עכשיו אתה אומר זאת, בשעה שאמרת לך - "כי אותך ראיתי צדיק לפני" אמרתי לך זאת כדי שתבקש רחמים על העולם. משה רבנו לעומתו, עמד בתפילה לפני השם יתברך, ומסר את נפשו על עם ישראל, ואמר "מחני נא מספרך אשר

שאלות ברש"י על הפרשה

- א. הסבר: איש צדיק בדורותיו.
תשובה.....
- ב. הסבר: חמס.
תשובה.....
- ג. הסבר: כי השחית כל בשר.
תשובה.....
- ד. למה הטריח הקב"ה את נח לבנות תיבה והרי יש לו לקב"ה הרבה דרכים להצלה!
תשובה.....
- ה. מדוע נאמר על התיבה וכפרת אותה מבית ומחוץ בכופר (זפת) ואילו בתיבת משה כתוב מבפנים בחומר ומבחוץ בזפת.
תשובה.....
- ו. הסבר: צהר.
תשובה.....
- ז. לשם מה היתה התיבה ג' עליות זו על גב זו?
תשובה.....
- ח. מה פירוש מכול?
תשובה.....
- ט. מדוע אומר הקב"ה לנח והקימותי את בריתי אתך?
תשובה.....
- י. מדוע בביאה לתיבה כתוב: ובאת אתה ובניך ואשתך ונשי בניך אתך. וביציאה מהתיבה כתוב אתה ואשתך ובניך ונשי בניך אתך?
תשובה.....
- י"א. הסבר מה בא לרבות: ומכל החי?
תשובה.....
- י"ב. איך ידע נח איזו בהמה וחיה להכניס לתיבה ואיזה לא?
תשובה.....
- י"ג. מדוע בתחילת הפרשה אומרת התורה שנח היה צדיק תמים. ואילו כשה' אומר לו לבוא לתיבה כתוב אותך ראיתי צדיק (בלבד ולא תמים)?
תשובה.....

י"ד. מהיכן לומדים שנה למד תורה?

תשובה.....

ט"ו. למה מן הבהמה הטהורה ציווה ה' לקחת שבעה?

תשובה.....

ט"ז. למה המתין ה' לימים עוד שבעה לרדת המבול?

תשובה.....

י"ז. מה פירוש ויבא נח..... מפני מי המבול?

תשובה.....

י"ח. מתי זה בחודש השני?

תשובה.....

י"ט. למה כתוב בתחילה ויהי הגשם ואח"כ כתוב ויהי המבול?

תשובה.....

כ. מה פירוש בעצם היום זה בא נח?

תשובה.....

כ"א. הסבר: ותרם מעל הארץ.

תשובה.....

כ"ב. הסבר חמש עשרה אמה מלמעלה.

תשובה.....

כ"ג. הסבר: מכל אשר בחרבה מתו.

תשובה.....

כ"ד. הסבר וישאר אך נח.

תשובה.....

כ"ה. הסבר ויסכרו מעיינות תהום.

תשובה.....

כ"ו. מדוע העורב יצא ושוב?

תשובה.....

כ"ז. הסבר: והנה עלה זית טרף בפיה.

תשובה.....

כ"ח. מדוע כתוב הוצא אתך וקוראים היצא אתך?

תשובה.....

כ"ט. הסבר: אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו.

תשובה.....

ל. הסבר: ואך את דמכם לנפשותיכם.

תשובה.....

ל"א. הסבר: שופך דם האדם באדם.

תשובה.....

ל"ב. מדוע כתוב לדורות עולם בלי ווי"ם? (לדרת)

תשובה.....

ל"ג. הסבר: וירא את ערות אביו.

תשובה.....

ל"ד. למה כתוב: ויקח שם ויפת ולא ויקחו?

תשובה.....

ל"ה. וישכון באהלי שם. למה דווקא שם?

תשובה.....

ל"ו. ויהי כל הארץ שפה אחת. איזו שפה?

תשובה.....

ל"ז. הסבר: ודברים אחדים.

תשובה.....

ל"ח. מדוע הכינו לבנים ולא השתמשו באבנים?

תשובה.....

ל"ט. מה לומדים מהכתוב: וירד ה' לראות. וכי היה צריך לרדת?

תשובה.....

מ. למה כתוב: אשר בנו בני האדם? בטח בני אדם! שמא בני חמורים וגמלים?

תשובה.....

